

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Divan edebiyatı, esaslarını İslam kültüründen alan, dış dünyayı olduğu gibi değil de belli mazmunlarla ifade eden bir edebiyattır. Asırdan asıra büyüyen altı yüzyıl içerisinde binlerce şair yetiştiren divan edebiyatı 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ömrünü tamamlar.

Divan edebiyatı, geleneği olan bir edebiyattır. Şair için bu geleneğin dışına çıkmak mümkün değildir. Şairler aynı konu, aynı dil ve mazmunlarla kişisel yeteneklerini kullanarak yeni şeyler ortaya koymanın çabası içindedirler. Divan şairini farklı kılan husus malzemeyi bir araya getiriş biçimidir. Şair sonlu kelimelerle sonsuzluğun yolunu açmaya çalışır. Divan edebiyatı şairi konu ve dil anlamında kısıtlar. Eğer şair “leb” sözcüğünü kullanmak istiyorsa bu sözcükten sonra hangi imajı kullanacağı bellidir. Şair farklı tasarruflarda bulunamaz¹.

Türklerin İslam’a girişiyle başlayan Divan edebiyatı altı asır içerisinde binlerce şair yetiştirmiştir. Bu şairlerden biri de Keşanlı Zihni’dir. Bu çalışmanın amacı Keşanlı Zihni Divanını Latin alfabesine aktarmak, şairin hayatına ve edebi kişiliğine ait hususiyetleri ortaya çıkarmaktır.

Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerin yazımı Ünver’e göre yapıldı.² Türkçe kelimelerin yazımında ise 18. yüzyılın hususiyetleri korundu.

Zihni Divanındaki Farsça gazeller Latin harflerine aktarılırken Arapça olan iki gazel Arap harfleri ile yazıldı. Divanın dibâcesinde bulunan Kur’an ayetleri de Arap harfleri ile yazıldı.

¹ Ömer F. Akün. (1994). *Divan Edebiyatı*. İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, c. 9 , İstanbul, ss. 389-430.

² İsmail Ünver. (1993). Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Türkoloji Dergisi*, c. XI, ss. 51-89.

İKİNCİ BÖLÜM KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. KAYNAK ÖZETLERİ

Bu çalışmadaki temel kaynağımız Keşanlı Zihni Divanı Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi 2638'de kayıtlıdır. Divanın başında şairin şiir hakkındaki görüşlerini dile getiren bir de dibacesi bulunmaktadır. Divan 88 varaktır.

Keşanlı Zihni ile ilgili bilgilerimiz tezkirelere dayanmaktadır. Keşanlı Zihni'den bahseden tezkireler şunlardır:

Silahdärzâde Mehmet Emin'in 1204/1790 yılında kaleme aldığı Tezkire-i Şuara'da, 127 şair biyografisi vardır.³

Şefkat Seyyid Abdulfettah, divan şairi ve tezkire yazarıdır. Tezkiretü'ş-Şuara adlı eseri 1229/1814 yılında yazılmıştır. 1730'dan 1814'e kadar olan 125 şairi içerir.⁴

Arif Hikmet Beyin kendi adıyla anılan tezkiresi 1592-1837 yılları arasında yeşen 203 şairin hayatı anlatılmıştır.⁵

Tuhfe-i Naili, Mehmet Nail Tuman'ın divan şairlerinin muhtasar biyografilerini veren iki ciltlik bir eserdir.⁶

2.2. KEŞANLI ZİHNİ

2.2.1. 18. Yüzyılda Divan Edebiyatının Genel Durumu

Divan edebiyatı 18. yüzyılda 13. yüzyılda gelişen zevk anlayışı doğrultusunda gelişir. Bu yüzyılın şairleri üstadların yolunda başarılı şiirler

³ Mustafa İsen vd. (2002). *Şair Tezkireleri*. Grafiker Yayınları, Akara, ss. 117-181.

⁴ a.g.e. ss. 117-181

⁵ a.g.e. ss. 117-181

⁶ a.g.e ss. 117-181

söylemenin ötesine geçememişlerdir. Yüzyılın ilk yarısında Nedim, ikinci yarısında ise Şeyh Galip şahsi kabiliyetleri sayesinde çıkış yakalamıştır.⁷

18. yüzyılda Divan edebiyatında sanatlı ve girift anlatıma dayalı “Sebk-i Hindi”, Taşlıcalı Yahya ve Bakî geleneğinin devamı olan klasik üslup, diğer yanda ise mahalli konuların işlendiği mahalli üslup gibi üslup özellikleri göze çarpar. 18. yüzyıl şair sayısı bakımından divan edebiyatının en zengin olduğu devirdir. Şair sayısının bu kadar fazla olmasına rağmen üstün yetenekli şairlerin azlığı dikkat çekicidir. Çok sayıda şair, kendini göstermek için yeniliklere yönelmenin gereğinden bahseder. Bu yenilik arzusu divan şiirinin içerik ve şekil bakımından çözülmesine yol açmıştır. Yeni mazmunlar ve terimlerle yazılan kasideler bu çözülüşün önemli ölçülere ulaştığını göstermektedir.⁸

2.2.2. Keşanlı Zihni’nin Hayatı

Keşanlı Zihnî ile ilgili çok az bilgi vardır. Şairden bahseden ilk kaynak Şefkat Tezkiresidir. Zihni’nin iki gazelini tezkiresine almıştır⁹

Asıl adı Seyyid Mehmed Said’tir.¹⁰ Mahlası Zihni’dir. Kaynaklar şairin Edirne Keşanlı olduğu konusunda hem fıkirdir. Keşan’da mahkeme katipliği yapmıştır. Eğitimi hakkında bir bilgimiz yoksa da divanındaki şiirlerden Arapça ve Farsça’yı iyi derecede bildiği anlaşılmaktadır. Sultan III. Selim devri (1789-1807) şairlerindendir. Ölüm tarihi hicri 1202 miladi 1787’dir. Canım (1995:330) şairin ölümünü h.1100/ m. 1688 olarak yanlış vermiştir. Bu bilgiyi doğrulayan herhangi bir kaynak yoktur. Ayrıca aynı kitapta şairin şiirlerinden elimizde örnek olmadığı da belirtilmiş ki yazar bu bilgiyi kütüphane taraması yapmadan kaleme almıştır. Zihni’nin divanından başka Vasl-ı Abad adında aşk konusundan bahseden bir eseri bulunmaktadır.¹¹

2.2.3. Divanı

Zihni divanında sırasıyla bir dibace, 318 gazel, bir hatime-i divan, bir kıt’a, bir terc-i bend bulunmaktadır. Divanın tek yazma nüshası Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Esad Efendi 2638’de kayıtlıdır.

⁷ Hasibe Mazıoğlu. *Türk Edebiyatı. Eski. Türk Ansiklopedisi*, c. 32, ss. 80-134.

⁸ Muhsin Macit vd. (2002). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. 1.Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara, ss. 136-147.

⁹ Şefkat-i Bağdadi, *Tezkire*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. No. 3916, s. 55.

¹⁰ Arif Hikmet, (1837). *Tezkire*, Millet Ktp. Ali Emiri, tarih, nr: 789, s. 227.

¹¹ Mehmet Nail Tuman. (2001). *Tuhfe-i Naili*. Haz. Kurnaz, C., Tatcı, M., Bizim Büro Yayınları, c. I, İstanbul, s. 294.

Şair, divanının başında bulunan dibaceye göre 1180'e kadar yazdığı şiirlerini atmış 1196'ya kadar yazdığı şiirlerini divanında toplamıştır.

Zihnî Divanı'nın tavsifi şöyledir:

İstinsah Tarihi : 1196 / 1714

Müstensihi : Belli değildir.

Ölçüler : 212 x 145

Varak : 86

Satır : 13 (Çift Sütun)

Yazı : Rik'a

Baş : Amme ba'de seneti

Son : 'Avret-i münş ile ârâyişin itme refâkât

Pâk olmuş iken cismiñi sen kılma cinâyet

Zihnî divanında nesir halinde yazılmış bir dibace, gazel, terc-i bend, kıt'a nazım biçimleriyle yazılmış toplam 321 şiir vardır. Bu şiirlerden iki tanesi Arapça, dört tanesi Farsça, diğer 315 şiir ise Türkçe yazılmıştır. Zihni divanının nazım şekilleri esas alındığında, divanın muhtevası şöyledir:

2.2.4. Nazım Şekilleri

2.2.4.1. Gazel

Zihni divanında 319 gazel vardır. Bu gazellerden ikisi Arapça, dört tanesi Farsça, kalan 313 tanesi Türkçedir. Bu gazellerden bir dört beyitli 260'ı beş beyitli, beşi altı beyitli, 38'i yedi beyitli, ikisi sekiz beyitli, sekizi dokuz beyitli, biri 10 beyitli, bir 13 beyitli, biri ise 49 beyitlidir. Şairin bu 49 beyitlik gazeli müzeyyel gazeldir. Zihnî gazellerin kafiyesinde alfabedeki bütün harfleri kullanmıştır. Zihnî 313 Türkçe gazelden 37 tanesinde kelime grubu seviyesinde, 149 tanesinde kelime seviyesinde redif kullanırken kalan 127 gazelde ise redifler ya ek durumunda ya da kullanılmamıştır.

Zihni, divan şiiri çerçevesine sadık kalarak dini-tasavvufi gazeller ile aşka dair gazeller yazmıştır. Şiirlerinin hemen hemen tamamı aşka ve sevgiliye dairdir.

2.2.4.2. Kıt'a

Zihni divanında bir kıt'a vardır. "Tarih-i divan sanat-ı evzan" başlığını taşıyan bu manzume dokuz beyitten oluşur.

2.2.4.3. Terc-i bend

Zihni divanının son kısmında “vele terc-i bend der etvar-ı âlem “ başlığını taşıyan 110 beyitten oluşan dini-tasavvufi bir terc-i bend bulunmaktadır.

2.2.5. Vezin

Zihnî'nin Türk edebiyatında çok kullanılan vezinleri tercih etmiştir. Şair söz söylemedeki başarısını aruzda da göstermiştir. Zihnî aruzun hezec, remel, muzari, gibi hafif ve Türk şiirinde itibar edilen bahirleri kullandığını görüyoruz.

Zihnî'nin kullandığı aruz kalıplarının nazım şekillerine göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 2.1. Vezinlerin Nazım Şekillerine Göre Dağılımı

Zihnî Divanı'nda Kullanılan Aruz Kalıpları	Gazel	Kıt'a	Terc-i Bend	Toplam
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün	192			192
Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün	22		1	23
Mefâilün Mefâilün Feûlün	13			13
Fâilâtün Fâilâtün Fâilün	17	1		17
Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün	50			50
Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün	20			20
Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feûlün	2			2
Müfteilün Fâilün Müfteilün Fâilün	1			1
Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün	1			1
Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feûlün	1			1
Toplam	319		1	321

2.2.6. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Zihnî şiir hakkındaki görüşlerini divanın dibâcesinde ortaya koyar. Zihnî ayetler ve hadislerden örnekler vererek İslam'ın şiir konusundaki duyarlılığını özetler ve şiirin nasıl olması gerektiğini anlatır:

Divan şairlerinin şiirlerinde kendi şiirlerini ve şairliklerini öven mısralara sık rastlanır. Zihni'nin bu türlü beyitleri gazellerinin makta beyitlerinde karşımıza çıkar. Bu beyitlerin birinde gazelinin şiir ordusuna komutan olduğunu söyleyen şair, şiirdeki ustalığını göstermek ister:

Zer-ümitâ düşmen evhâm-ı dilde Zihniyâ

Bu ğazel ser-‘asker oldu leşger-i eş‘āre hep

G.18/5

Bir başka beyitte ise yazdığı gazelle şiir ehline nasıl bir pençe vurduğunu söylerken şiir dünyasının aslanı olduğunu belirtir.Beş beyit ifadesi ile el arasında ilişki kurmuştur.

Ehl-i şi‘re pençe urdum Zihniyā beş beyitle

Güyyiā oldu esed zāhir derūn-ı mîşeden

O, şiirini cennete, anka kuşuna, şiir ordusunun başbuğuna benzetir bazen de şiirinin ruha ve cana gıda verdiğini belirtir:

Fenn-i celāli ile Zihnî kıadd-i icmāli

Cennet dinür bu nazma bağ-ı irem degildir

G. 92/5

Ḳāf-ı ‘irfān üzre vaż‘-ı āşiyān itdi yine

Mürğ-i elfāz-ı kelāmīn Zihniyā ‘anḳā mıdır

G.93/5

‘Asger-i eş‘ār-ı dehre Zihniyā

Bu ğazel olsa sezādır baş-buğ

G. 171/5

Zihniyā şadr-ı şifā ṭab‘a cilā geldi yine

Bu ğāzelden görünür rūḥa ğidā cāna şafā

G. 12/6

Tasavvuf Zihni’nin şiirlerinde önemli bir yer tutar.

Ger sîne-i ‘aşḳ iseñ sufre-i mestāne gel

Teşne-i vicdān iseñ çeşm-i ‘irfāne gel

Zihni’nin şiirlerinde tasavvufun büyük şahsiyetleri de yer alır:

Beni itdi yeminden fāriğü’l-bāl

Bu vādide nice Veysel Ḳaranlar

G. 83/3

Ol kıyāmet ḳāmetīn ‘aşḳı ile Ḥallācveş

Rāsiyāt-ı cān u cismi ‘ahn-ı menfūş eyledim

G. 227/2

Şair marifet erbabı ile zahidlerin karşılaştırılamayacağını zahidin yaptığı ibadetin kendisine örtü olduğunu, zahidlerin amellerinin riya olduğunu belirtir:

Ma'rifet erbâbına aşhâb-ı zühhd olmaz bedel
Vâsıl olmaz pāye-i insāna bir hayvān hîc

G. 41/4

Zāhid ibādet eyle îver-perde geçmeğe
Bilmez ki kendisine o tâ'at hicāb olur

G. 77/3

Bî-riyâdır olsa da ülfet-i dil rind-i cihān
Vā'iz işbu pendini zāhid-i rüsvāya di

G. 313/4

Zāhidleriñ â'māli ki maḳrūn-ı riyâdır
Biz sem'a ile işledik ammā ki uşandık

Terci-i bend 1/14

Zihnî divânının önemli taraflarından biri de dili ve üslubudur. Divân şiiri bu yüzyılda dil yönüyle iki farklı görüntü çizer. Bir tarafta mahalli duyarlılığın ön plana çıktığı Nedim'le estetik bir görüntüye kavuşan sade bir dil, diğer tarafta ise Nabi ile zirve noktasına ulaşan ağır ve sanatlı bir dil vardır. Zihni'nin şiirlerini bu açıdan incelediğimizde şunları söyleyebiliriz: Zihni şiirlerinde Arapça ve Farsça sözcük ve terkipler sıkça kullanılmıştır:

'Arz-ı ruḥsār eyledi 'uşşāḳa şūḥ
Bağbāna virdiler bir dāne ḥūḥ

Yār olur ḥūy-ı kerde tāb-ı şerm ile
Ademî ta'rîḳ ider zîrā güdūḥ

Bir degil düşünām u ṭa'n u i'tirāz
Cāy-ı senge olmadı kā'im kelūḥ

İbn-i vāḳte pend ider pîr-i muḡān
Zem ider ṭavr-ı civānānı süyūḥ

Muşhafımdır vechi yāriñ Zihniyā

Āyeti te'vîl ider ehl-i rüsûh

G.54/1-5

Şiirlerinde Arapça ve Farsça kelime ve terkipleri bolca kullanması
divanda sıkça karşımıza çıkar.

Merd-i nā-meşhūda sem'ān keşf-i esrār eyleme
Zihniyā nefis'ül- emr kıablü'z-zikri izmār güç

G. 43/5

İrişmez rütbeyi tahkîke taklîd
Harîr olmaz abd-i nesc u 'anākib

G.17/5

İtmem simât-ı ehl-i hıreddin nevâ-ı ricâ
Yegdir baña faṭir-i gedâ müstevâ-yı 'aşk

G.192/47

Hebâ har tıynet-âne pend ile bî-hûde şugl itmek
Semend-i lengi fî'l-vâkı ' 'abeşdir nev-licâm almak

G.189/3

Zihni'nin şiirlerinde iki ve daha fazla kelimedden oluşan terkiplere sıkça
rastlanmaktadır:

Senden ümmid-i necm-i dil ey mehlikâ lîka
Ey afitâb-ı baht-ı sırr-ı aḡniyâ beya

G.5/1

Cem' olur 'uşşâk-ı semt-i 'arîz-ı dildâre hep
İçtimâ' eyler 'anâdil gūyiyâ gülzâre hep

G.18/1

Ġarķ-ābe virse fikretini dilde ġam deġil
Baħr-ı vişāl-i yāre aķar mācerā-yı 'aşk

G.192/19

Şairin çok fazla olmamakla birlikte atasözü ve deyimleri de şiirlerinde
kullandığını görmekteyiz.

Ayaġına ķara ŗu indi ne ķadar takririñ
Hüccet-i vuşlatıñı bekledi imzāya ķalem

G.234/6

Zihniyâ semt-i der-āġuşa ŗitâb itmez idim
Mūmiyân kerem-i dilbere bel baġlamasam

G. 239/5

Yüz virme gül-i ruḥuñla hezārāne ey perî
‘Aḳd-i ma’tî kılma ma ‘ādil-i elūfle

G. 277/2

Zihniyā rîk-i zer-i endūdî şenār ide meger
Kimse toz ḳondurmaḡa ḳadir degil eş ‘ār ki

G. 278/5

Zihnî Keşan’da mahkeme katipliḡi yapmıştır. Şairlerin kendi mesleḡi ile ilgili kelime, terkip ve mazmunları kullanması divan şairlerinde rastlanan bir özelliktir. Bu özellik Zihni divânındaki bazı şiirlerde de göze çarpar:

Şülüş ‘izzeti mi yazmadı kâtib gözlü
Nāme-i nāmımı neşḡ itdi sâ‘adet mi ḳodu

G. 306/2

2.3. METİN

2.3.1. Transkripsiyon Alfabesi

ا : ā

ب : b

پ : p

ت : t

ث : s

ج : c

چ : ç

ح : h

خ : ḡ

د : d

ذ : z

ر : r

ز : z

ژ : j

س : s

ش : ş

ص : s

ض : z / d

ط : t

ظ : z

ع : ‘

غ : ḡ

ف : f

ق : k

ك : k

ك : n

ل : l

لا : lam eli

م : m

ن : n

و : v / ū

ه : h / e

ي : y / î

ء : ‘

2.3.2. Dibāce

Āmā ba‘d senetü seniyye-i şu‘ārā-yı sālîfe ve kıāide-i kıādîme bûlāğā-yı sâbıkā üzre tertîb-i dîvân, terkîb-i eş‘âr tarāvet-i ‘unvân itmekden murād maḥzâ süfehânî münclâb-ı mezākını nâudânâ şafâhetden icrâ ve ḥâşşeten ehl-i hevânîn lu‘b u lehüdmânını eşhâ degildir. La‘net ol te‘lîfe ki intisâb-ı aḡniyâ-ı aşḥâb-ı cehl merkebe vesîle yahûd imrâr-ı evkât batṭālına bir ḥîle ola belki ezhân-ı selîmeye delîl ü ifhâm-ı kerîmeye sebîl ve ol târîk üzre semt-i nokşândan ḥavf u ḥaşyetle firâr-ı taḥkîkînde meyl ü raḡbet birle şüb-ı taḥkîkîde kemâl u kıarâr idesiz. Pes bu ma‘nâ be-ṭabaķa şî‘r-i mantıķının ta‘rîfidir. Zirâ anlar ‘indinde şî‘ir şol bir kâziye-i muḥayyiledir ki nüfûs-ı insâniyyeye bi’t-ṭabi ‘terhîb ile îrâd inkıyâz u tergîb ile îrâs-ı inbisât ider. El-ḥamr yâķute seyâlet mişâli gibi ve kıazâyâ-yı sâ‘irede kıafiye-i şî‘ir gibi kıabz u bastı ṭabî‘i yokdur, belki anların kıabz u bastı vasâṭat kıasr-ı kıasır ile olur fa âmmâ vech-i muḥarrir üzre kıaziye-i şî‘riyyede mevcûd olan kıabz u bastı idrâk iden ancaķ nüfûs-ı zekiye müste‘addi insâniyedir ve çünki feylosofân-ı cihân u ulu’l-îķân müşâhede eylediler ki nüfûs-ı ḥabîse-i ġayr-i müte‘adde-i insâniyye kıaziye-i şî‘riyyeye de vâķi‘ olan kıabz u bastı idrâk ü iz‘ân onların muķtezâsınca tekmiîl-i nokşân eylemezler, onların ‘indinde kıaziye-i şî‘riyye kıuzâyâ-yı sâ‘ireye müsâvi u mu‘âdil ve meyânlarında vukû‘ yafta-yı şaḥîfe-i şühûd olan furķân metînü’l-bünyândan min ekmelü’l-vücûḥ cāhillerdir, elfâz-ı şî‘riyyeye cedîdeden ber-ḥil ‘at fâķire u emna‘a-ı ciyyeden bir kıuvve-i baķire elbâs eylediler ki fenn-i ‘arûzdur. Pes evzân-ı maḥşûşa birle mu‘anven u taķtî‘at-ı ma‘dûde ile müzeyyen olduķda bundan ḥışş-mend olmayan nüfûs-ı ba‘îde u ġayr-i müste‘adde bu def ‘a râbıt-ı evzâna dildâd u zâbiṭ kıavâfiyye iftâḥ olup şî‘irde vâķi‘ olan tergîbât u terhîbâbdan inkıyâz u inbisât ide. Pes bu derecede birinci eşḥâş şî‘re hevesķâr u iknâf şem‘-i zâyî‘ine leyl ü nehâr pervâne vâridvâr oldılar, şöyleki mücerred şî‘ir ḥâmil ḥamûle-i evzân olmağla râciḥ vemâ ‘iddâsı yalnîz nâ-mevzûn olmağla mecrûḥ olmaķ zu‘munca ḥâşıl olan ḥalâvet ile imrâr-ı evkât idüp ecsâd-ı eşbâhdan def‘-i kelâl u melâl likin ervâḥa müte‘allıķ taḥşîl zevķ u vecd u ḥâl eylemediler vaķtâ esâtizde-i mezkûre bu ḥâle vâķıf oldular ki vaż‘-ı evzân u tezḥîb kıavâfi-i sedîdetü’l- erkânîn kendi murâdları kıadar te’sîri mevcûd olmadı şî‘ire bir libâs-ı cedîd daḡi elbâs eylediler ki feşâḥat u belâġatdır murâdları bu idi ki dâ‘ire-i elfâzda evlâ taḥşîl sâniyen evzân u tertîl sâlişen feşâḥat kelâ rabi‘an belâġat u ḥiss-i niżâm mevcûd ola lâ-cerem ‘ulemâ-yı â‘şâr u azmân u tâ‘ife-i ḡarda şinâsân bu ġüne suḡenden vücûḥla memnûn olmuşlardır ve neşr ḡâtırları muķaffâ u mevzûn

olup her hâlde isti'mâl onda mestûr u müstekin olan terğîb u terhîbden istinbât-ı mâl ideler, vâkı'â bu şüretde aḡsâm ḡavḡa 'ayân ı envâ'-ı fitne nümâyân oldu, zirâ 'ulemâ-yı rûsûm u süfehâ-yı erbâb-ı fûnûn u 'ulûm mevâdd-ı erba'a-yı mezḡkûreniñ bir maḡalde ictimâ'en lediyü'l-ma'aniyye biñ cân ile pûyân u şitâb hezârânla cûyân u kesret aşḡâb-ı isti 'mâl nefislerine ittiḡâd alet keyf ü yâr ḡâr-ı şitâ u şayf eylediler; şöyleki feşâḡat u belâḡatı ḡavî olmayan eş'ârı istiḡḡâl u ḡüş bi-ḡoşların istimâ'-ı aḡâvil nâ-trâşîdeden pûr-melâl eylediler, gerekse fi'l-ḡaḡîḡa ḡüftâr ehl-i ḡulûb olsun Yunus Ermem u emşâliniñ ḡüfteleri gibi gerek hezeliyât baraniye olsun türkmâniler u Nekellenâlar gibi ve bu ḡüne eş'âr-ı faşîḡa ve bûleḡa ile bir kısmı maḡzâ kendi kelâl u dünyevisini def ' itmekde ḡanâ'at ve bir kısmı eş 'ârı ve eş'âra nâzîr olan fûnûnu âḡîr ta'lîm ile celb-i ḡitâm dünyâ u kesb-i ḡurûr riyâset eyledi ve'l ḡâşıl bunlar daḡi kezâlik terbiye ü taḡḡîr-i ervâḡ u aḡlâḡa dâ'ir istifâdeye ḡâdir olmadılar, vaḡtâ nekḡâdân çarsû-yı ma'nâ bu üslûba da 'atf-ı 'inân şebdîr-i nigâḡ eylediler ki feşâḡat u belâḡat kendi murâdlarınca te'sîr tam eyledi, ḡazîye-i şî'riyyeye bir libâs-ı cedîd daḡi eylediler ki maḡâmât-ı mûsikîdir murâdaları bu idi ki elfâz-ı muḡayyile ü faşîḡe ü bûleḡa aşvât-ı ḡüсне ve uşûl-i müstaḡsine üzre şayt-ı zîbâ ile tilâvet ü laḡn-ı ḡarra birle ḡırâ'at olana 'âlem-i bi'z-zarûre ḡayrân u sergerdân ve bu zemzeme'den raḡbû'l-lisân olup ol ḡarafa meylan ve anda mevcûd olan ḡayr-ı âb raḡbet ü rehbetden taḡşîl inḡıbâz öyle inbisât reyyân olalar, nefsü'l-emr bir niceler işbu câmeye fuyefte.....ve bu hengâmeye şüfte olmaḡla bi'l-mugadara isti'mâle şürû'u mübâşeret eylediler, şöyleki maḡâmât-ı mûsikîyyeye mukaribu'l hun muḡrabeye mûnavazen olmayan eş'âr her ne ḡadar daḡâyık-ı feşâḡatla maḡrûn u ḡaḡâyık belâḡatla meşḡûn olsada aḡmaḡ 'ayn u şî'irde mevcûd olan ma 'ânî u mezâmine fe eyne didikden şoñra ḡüyâ eş'ârdan murâd ancak maḡâmât-ı mûsikîyyedir mufadili.....îmâ ve niḡe eşḡâş belîde-i aḡrâ u ḡavâ'if ḡâsire ü sâbıḡa ve ḡabâ'il-i fâsıḡa sâlife gibi bu ḡuşûşu kendi hevâ u heves ve ârâyiş nefis ve nefislerine alet ve aḡz u 'atâ ve faḡr u ḡınâlarına ulu'l-cehl kemâl-i taḡviye ü istimâlat virûp tezkiye-i nüfûs ve terbiye-i siḡâm ve ru's ile ḡat'â muḡayyed olmadılar, vaḡtâ üstâdların âyîne-i idrâklarında bu şüret daḡi tâb-nâḡ olduysa fehmi eylediler ki ḡazâ-yı şî'riyye perestişḡâneye müşâbih ü mümâşil ve bir ibadet ḡâşâneye muzâri ' u mu'âdildir ki maḡalle-i islâmiyânda vâkı' bolsa mescid ü naşârada ve yehûdiyyânda bey'a ve mecûsiyânda şavma'a u pûr-sitânda âteşgede tesmiye olunup ve ol ma'bed-i envâ' cevâḡir ile tezyîn ü aḡsâm zevâḡir yerle ta'yîn olunsu küffâr düzâḡ ḡarar aña mescid tesmiye ve ehl-i mescidiñ

dîni hâkık onlara tâbi‘ olmak muhakkak dimedikleri gibi nev‘-i insānda daḥi isti‘dād-ı ezeliyye ü ser-medi-i ḥāmil u māye-i muḥamediyeye lāyık kâbil olmayanlar fehmi vech-i icād-i eş‘ara t̄alib ü iz‘ān sebebi ihtirā‘ evzāna rāḡib olmazlar, fe amma derecāt-ı mezbūra u merātib-i mezkūreniñ her birinde anlardan niçeler zānū-zede-i kaliçe inşāf u istiṭā‘at āverde-i eşnāf elṭāf olup dā‘ire-i derüne dāḥil ve semt-i serā‘ir –i mebdā u ma‘āda vāşıl olmaḡdan dūr olmazlar, ve erbāb-ı ma‘rifet bu kadarca menfa‘at ḡalile ḡatırası içün bu bābıñ cedd ü ihtimāmı vācib ü ibrāz mübādî ü musadi.....münāsib ü cem‘-i eş‘arı te‘lîf resā‘il-i menşūre üzre rāciḥ ü ḡalib gördiler, zirā resā‘il-i menşūreniñ her faşlında bir mādde ü her bābıñda bir ṭarîḡ-i cāddeden ziyāde zikr olunmaz, fe amma bir ḡazeliñ her beytinde iki maddeden nāḡış fıkır zikr olunmaz, faşih ü belîḡ olduḡu şüretde imdi şarf naḡdine himmet-i ‘aẓıme ve bezl-i maḡdūr niyet-i şaḡiḡe birle ‘ālemiñ külliyyāt u cüz’iyātına ve dā‘ire-i ḡudsiyye-i ilahiyye ve ḡavādiş-i me‘lūhiyyeye ve nüfūs-ı nāṭıḡā-ı insāniyyeniñ seḡāmet ü istiḡāmet ü sa‘ādet ü seḡāvet ü teraḡḡi ü tenezzülüne ve emvar-ı dünyāviye ve ḡuşūşāt-ı uḡrāviyyeye ve zevāhir ü a‘vaiyyeye ve ziyāde ve noḡşān-ı ma‘ḡulāt ve maḡsūs-āne müte‘allıḡ ḡavāss-ı ḡamse-i fahire ve baṭınanıñ idrāk eyledüḡi maḡalden ekseriyyā kendi evşāfımız olmaḡ üzre taḡrîr u bahāne ile evḡām u ḡayālāt kāzıbe-i ‘avām ṭard u tekdîr olundu, derün-ı ḡazaliyyātda her hind ki māẓî ü müstaḡbelden iḡbār olana murād-ı zamān ḡāldir, ve her ne zamandaki ‘unvān-ı ḡā‘ib ü ḡā‘ib ü mütekkim zikr olundu. Murād-ı muḡāṭab muḡāṭabeye emr ü tenbiyedir, kezālik ḡikāyet aḡvāl-i māziyeden kışaş ü münāḡabe mebnî olan maḡaller cümlesi muḡāṭaba ḡiṭāb veyā muḡāṭabaya ‘itābdır. Ma‘hezā zarut-ı evzān yāḡūd teftîş-i ezḡān veyāḡūd mülāḡazāt-ı sā‘ireye ‘atf-ı ‘mā olmaḡ ṭarîḡ üzre eṭrafa vāḡi‘ olan iltifātlerde iḡbāna nā mütekemmil irād ve ehl-i noḡşān bu üslübā irşād olunmuşdur, ve egerḡi ḡāziye-i şî ‘riyye mantıḡiyyūn ‘indinde ḡazāya-yı yakîniyyeden degildir, likin kisve-i evzān u belāḡatı iktisāb eyledükde ḡazāya-yı yakîniyye ü ḡayr-i bakiniyye ḡāvî oldu. Netekim ḡaḡḡında inne mine‘l-şî ‘iri‘l- ḡikem varid oldu ve elfāz-ı ḡur‘āniyye maḡūle-i şî‘irden tenziye olunmaḡ her zeh ḡüyān ferîşin şî‘arından taḡdîsin idi, zirā anlarıñ eş‘arı her ḡadar faşihā u belîḡa olsada bütün me ‘āni-i ḡabîse ve ilahiyeden ‘ārî ü aḡbār-ı şaḡiḡa ‘uḡbāviyye beridir. elfāz-ı naẓm-ı celîle ise min ḡayşu‘l-lafz zirve-i feşāḡat u belāḡatda vāḡi‘ olmaḡdan ḡayrı miftāḡ-ı künūz ḡayb-i mülk ü melekūt olmaḡ ṭarîḡi ile me‘cāz ‘ālemdir. Nuşḡa-yı sā‘ire bugüne feşāḡata ḡādir u muḡtedir olmadıḡlarından naẓarı ḡat‘ile muḡayyebāt-ı dünyāviye u uḡrāviyyeyi bilmezler ki derece-i i‘cāza irtikā ideler, zirā

ittilâ'-ı muğayyebât-ı vahy-i rabbâniye tevkîf ider. Böyle olsa cenâb-ı risâlet eş'âriye ihtiyâcî olur. Anıñçün şân-ı şerîflerinde vemâ 'allemnâhu's-su'ara vemâ yenba'î leh nâzil oldu. âyet-i kerîme-i 'inâyet raķîmesi kezâlik şu'arâ-yı küffâra maķşûr u maķzâ ol ķavm-i menhûs maķşûs u maķşûrdur, zirâ bu âyetden şu'arâ-yı mü'minîn istiṣnâ olunmuṣa ve'l-enbiyâ' u evliyâ' u hulefâ-i râṣidîn u aṣṣâb-ı güzînden niçeler dâ'ire-i ğavâyetde dâhil ve bu ma'nâdan anlara ḥaṣṣa-yı vâṣıl olmaķ lâzım gelür ki anlarıñ niçe kelimât-ı mevzûna ve ḳaṣâyid-i mevzûneler vardu, âyet-i merķûmedeki istiṣnâ ile müsteṣnî minha mensûḥdur. Netekim imâm-ı Hubbetullahu Endülüsi risâletü'n-nâsiḥu'l-mensûḥda buyurur, sûretü's-su'arâ-i me kkiye-i ma'itan ve seb' 'iṣrûn ayete'l-akule te'alave's-su'ara-i yetebehemul-gavun ila uḥrâ's-sûre-i fatiha bi'l-medîneti fî şu'arâyü'l-müşrikîn sümme istisnâ Allahu te'âlâ fî şu'arâyü'l-müşrikînü'l-müslimîn ille'l-lezîne âmenu ve 'amilü's-ṣâlihâti'l-ayete ve hüm Ḥasân bin Ṣâbit ve Ka'b bin Mâlik ve 'Abdullah bin Revâḥa raḳiyallahu 'anhüm ve'z-zikr henhahu....hüve's-ṣi'ir fî't-tâ'at feṣârü'l-itisnâ-i nasiha'l-ma-kable min ķavle ve şu'arâ-i yetebe'hüm'l- gavun ve bu istiṣnâyı te'yîd iden ṣuhûd-ı 'âdile ve nedir ki mekab-ı enva' envârü'l-meṣâriķde efdâlü't-taḥîyât mescid-i şerîfde Ḥasân içün vaz'-ı minber ve dîn-i islâmı hicv iden küffârı hicv itmege izin ve birdi. Ve bu ebyât ve bu ebyât aña mensûbdur, Hüccet Muḥammed afacib anhu 'anh:

وعند الله في ذالكل الجزاء
هجووت محمدًا براحتيفاً

امين الله شيمته الوفاء
فان ابي وواله وعصى

لقرض محمد منك وقاء
فان اعرضتمواعنّا اعتزنا

وكان الفتح وانكشف الغطاء
والافاصبر ولغراب يوم

يعز الله فيه من يشاء
وقال الله قدارسلته عبدا

يقول الحق ليس به حفاء
تلاقي كل يوم من معد

سياب او قتال او هجاء
فمن يهجو رسول الله منكم

ويمدحه وينصره سوا
وجبريل رسول الله فينا

وروح القدس ليس له كفاء

ve zamanımızda mevcūd olup şarf ehl-i dünyā u shevāt-ı nefsāniyyeye müptelā u eṣ‘ārı alet-i lu ‘b-ı velehv u hevā müdār-ı intisāb küberā-yi ü ādāt celbū hūtam dünyā ittiḥāz eylemiş ve kibir u ğurūr u ‘unuvv u nūfūr u cenksitān-ı noḳṣān ḳābiliyyet deirāde-i meḳṣ u ḥazūr iden şu ‘arā-i mecāziyye-i müsteṣnāda dāḥil olmayup belki ğavālib aḥvālleri müsteṣnā minhe ḥāvî u şāmil olur, zālîk hevāü’l-ḥüsrānū’l-mübîn ve bu fırḳa-i bed-tefriḳaya nāzirdir ol beyit ki budur: velevla şî ‘ri bi’l- ‘ulema-i yezri lüknetü’l-yevmü’ş-şî‘ir min beyit-i mezbûrede ‘âlemden murād ‘âlem-i ḥaḳîḳîdir ki aña ‘âlem-i rabbânî tesmiye olunur, ve’l-‘ulemā-i verüste’l- enbiyā’ u ‘ulemā’ ümmeti kaniya-i beni isrā’il ḥadîs-i şerîf risālet redifleri anların şanında varid olmuştur. Resul-ı ‘âlem-i mecazi degildir ki anun ma‘rifet-i ilahîyyeden eser u ateş-i fuzufelahdan bir şerer mevcud olmaya ve şu‘aradan maksud şu ‘ara-i mecaziyeden lebid ü emsali fırka-i maddetün zeker gibi sale ve zuhka makulesidir. Pes bu ta‘rif üzre olan şî ‘ir arus bi-gayri olan ‘âlem billaha nakise idicegi o gazeliyyat-i atîye derununda vaki‘ olan enva ‘-ı ma‘ani o esnaf-ı mebanî şol üslub vakt mashubı beyan ider ki cüz’iyat u külliyyatavalim-i ifakiye misali ve anunla nüfus-ı natıka-i insaniyyedemevcud olan ahlak-ı hamide evsaf-ı reddiye ve etvar-ı marziyyeu halat isnidlal olana zira kitab-ı kumda zıkr olunduğu veche vecih üzre mevcudat-ı hariciyye mevcudat-ı zihniyye ü nefşāniyyeye āyîne vāḳi‘ olmuştur. Her ğazeliñ ebyâtında eger mışra‘-ı evvelde mişālî āfāḳi zıkr olundu, leyse’l-lā-muḥāle mışra‘-ı şānîde mişāl-i mezbûruñ mümessel enfüsisi zıkr olunmuşda o bi’l-‘aks ü ba‘z maḥallerde olur ki ḳā’ide-i teşbîh ile senurihim āyâtına fî’l- āfāḳ ve fî enfüsehim āyet-i kerîme ‘ināyet-i resmiyesine işāret olunur ve maḳām-9ı ta ‘bîrāt mesā’il-i ḥaḳḳāniye müste‘melāt ehl-i mecāz olan küll ü bülbül ve mül ü sünbül gibi nesnelerden bahş olunmuştur.

Şol mübteğāya binā' ki Ḥāzret-i Şāh-ı Mevlevî meşnevide kerāmetle buyurur: Hoşteran bāşed ki sırr-ı dilberān ḥefte eyyatdır ḥadîs-i digerān ya'nî evşāf-ı mādḥa-i dilberān nu 'ut-ı nāzike-i eşyā-ı sâ'ire birle setr u ahfā olunmak kemālāt-ı insāniyyeden ba'zı der ki: el mecāz-ı eblağ mine'l- ḥaḳîḳa bu maḥalle nāzirdir ve ba'zı maḥalde teşbîh-i belîğ ṭarîḳatine yalnız ādāt-ı teşbîh veyā vech-i şebîh veyā müşebbehe îrād yāhūd müşebbehe-i lafz müşebbihe izāfe olunur ve niçe maḥalde terkîbāt-ı tazammüniyye vefkince meyānda vāḳi' olan revābiṭ ü zevābiṭ ḥazf olunub ḳārine-i ḳa'ime-i isti'mālāt 'āmmeye ittibā'ā kelime-i evvel kelime-i şānî birle terkîb olunur ve gāh olur ki müğālaṭ u müşāğabe 'unvānı ile ref' u ḳuyūd u izāfāt olunmağa şitāb olunur ve mevādd-ı merḳūmenin tevsî'i ḡavā'il teşnî'i dāfi' ü rāfi'dir ve mihmā imkan za'it belāğata ri'āyete ḥaḳḳ kelāma ifā' olundañ şoñra lisān-ı 'aşr iḳtidā-ı elfāz şaḳîle ü keşîfe ki iḳvāl-ı mütenāfire ü mu'aḳḳidenin ḡayrîdir terk u kelimāt-ı sebk refṭār ile edā-ı ḡurūm-ı āhenk olundu, kezālik elfāz-ı müfrede mürekkebe fi'l-āşl me'hez-i iştikāk u me'hez-i isti'māl ciheti ile zebā-zed u maẓrūb olduḡu üslūb üzre îrād olunmaḳda mecsebu'l-ṭāḳatü'l-beşeriyye ihtimām olundu ki ḥurde ḡüyān cihān u nādire cūyān-ı zamān andāḥte-i peygüle-i terk ü nisyān ü bāz dāşte-i avdiyye-i ṭard u bütḷān olmaya eş'ārda taḥyil mevcūd iken iştirāt-ı evzān vech-i mezḳūr üzre ta'rîf-i 'arūziyyāne bima'ıyyet birledir; yohsa fi'l-āşl 'inde'l-ḥākimā her kelāmına kendiñde terḡîb veya terhîbi ḥāvî taḥyîl mevcūd ola ol şî'irdir meşelā bir mısra' mevzūn lisān-ı āḥire tercüme olunsa gerçi vezin u ḳāfiye muẓamḥill olur; likin ta'rîf şî'irden sāḳıṭ olmaz, mādde-i taḥyîl mevcūd olduḡıçün ve taḥyîl-i terkibātda vāḳi' olan nisbet ü isnād degildir, belki münāsebate vuḳū' nisbet ü isnād ile zuhūr iden mādde'dir vālā zeyd ḳā'im terkîbi ki isnādı müştemildir şî'ir olmaḳ lāzım gelür idi. Ma'hezā degildir binā-ı birinbir faẓiyede taḥayyül bulunsa aña nezd-i 'arūziyānda u ḥakîm 'indinde şî'ir-i eṭlāf olunmaz her ne ḳadar mevzūn u muḳaffā olursa da belki aña kelimāt-ı mevzūna tesmiye olunur. Netekim 'aşrımızda bir niçe ü hezele ḡüyān bu maḥalde bî-hüde da'vā-yı şā'iriyyet iderler, hezā bühtān-ı 'aẓîm merḥūm Nābî Efendi ḥāzretleri vücūd-ı taḥayyüle işāretle buyurur: "Ġavz-ı ibkār-ı me'ānî söyleme darā-yı Nābî yoḡsa köhne suḥen bizde de vāfir bolunur." ve yine bir ḡazelinde bu ḥükmü te'yiden buyurur: Ḥayfdan münḳat olmuşuz ne benzer ḡüyā tāze maẓmūn toḡurmazsa eger suḳ-ı kalem. Pes şî'ir mantıḳı ile 'arūzi meyānında nisbet-i 'umūm u ḥuşuş muṭḻaḳ vardır, ve şî'ir-i 'arūzi ile kelimāt-ı mevzūna zıddān mütebāyinān kabîlden olup meyānlarında teḳābül tezād-ı mevcūddur ve kelimāt-ı mevzūna şümār şānāyi' ma'dūde ü

ma'lûmeye maḥsûbe olmayup belki sebeb-i zuhûrî inşâd eş'âr-ı 'arûziyeye qadir olmayan cûhelânîñ hezeliyyâtıdır ondan dünyevî ü uhrevî bir fâ'ide me'mûl olunmaz, 'abeş ile iştiğâl ü şevaz-ı mālāya'nide 'amden iştiğâldir, meger mübtediyâne nisbetle fehm ü rağbet-i eş 'âr-ı 'arûziyeye mebâdî vâkı' ola şöyle ki inşâd kelimât-ı mevzûneye imâle-i maḥrec ṭabî'i iderek ḥuluvvü'l-mezāk olup ḥazîz kelimât-ı mevzûneden zirve-i 'ulyâ-yı eş'âr-ı 'arûziyeye 'azimet eyleye ki âşıl maḥşûd andadır ve taḥayyül-i mezkûruñ ta'rîfî şanāyi'-i fûnûn-ı edebiyye vasâtatı birle muḥâṭabı dā'ire-i fikr ü ḥayâle ilkâ itmekdir, gerekse ol muḥayyel fiye olan ḳāziyye-i şādika olsun. El-ḥamr-ı yaḳute seyyāle gibi nesebbe belîğ-i za'tî ile el-ḥamr..... ..yaḳûta seyyāle fi'l-ḥamre terkîbden muḥaffıdır ve gerekse kâzîbe olsun el 'asl mirrete mehevve'at gibi ki mir'at-i tehvî'i 'asle isnâd bâtıldır. Pes alet-i taḥyîl maḥşûr u maḥdûd olmaḳ mümkün degildir; zirâ muḥâṭabîñ ḥâline tevḳif ideriz key olmaḳ ü ḥâlî ez-zihn olmaḳ var ve bunlardan her birisi ehl-i mecâzdan ve ehl-i ḥaḳîḳiden olmaḳ vār, imdi anlardan bir ḳa vmî taḥyîl iden alet-i şanāyi ' uḥra te'sîr itmez ve kezâ la'lkes zirâ ṭabî'i mecbûle-i insāniyye ancak ḥavf itdüğü yâḥud kendiñde mevcûd olmayup ümmîd eyledüğü eşbânı tefekkür ider; amma bir ṭā'ife ḥâsire daḥi vardır ki anlar mādde-i ḥā'ifeyi ve mādde-i me'mûle-i taṣavvur eylemezler, anlarıñ sâñî belhüm aḍell 'unvânı ile manşûş bu ṭavr anlara maḥşûşdur ve şā'ir ḥallâl-ı taḥyilde kendi marziyyâtını tergîb ü menfûrâtından terḥîb ile muḥâṭabı kendi cânına teşḥîr ve ol bâbda bu üslûb üzre tedbîr eyledüğüñ siḥr-i ḥelâl tesmiye olundu netekim: İnne mine'l- şî'ri la-siḥrân vârid olmuşdur ve küffâr ḥaksârîñ ḳur'ân-ı metîn ḥaḳḳında siḥirdir didükleri itlâḳ mā-ḥaḫa isti'mâli muḳaddime mebsûṭe-i mezkûredir; şöyleki nüzûl-ı Ḳur'ândan evvel inşâ u inşâd olunan eş'âr-ı muayyileye siḥr isnâdı vâkı ' ve elfâz-ı muḥayyileniñ siḥir nâmı ile âyete istigâsı şāyi' idi ve bu da'vâ ikvâh-ı 'adeldir o beyit ki: Mevlânâ Cāmî ḳaddese sırrahu aleyh buyurur: An efsûn suḥen teşḥîr kerdân sebeb-i kūyında şā'ir nîst Cāmî sāḥirest ve muṭlaḳa siḥr fi'l-ḥaḳîḳa telbîs-i uḥayyelden 'ibâret olduḡu risāle-i siḥriyye tam ta'liḳâtımızda uşûl-i müşteri 'ayn üzre işbât ve niçe bir ahîn ḳāṭi'a-yı delâ'il sâṭe'a taḳdîmi ile âḳāvil zā'ife-i 'avām iskât olunmuşa ḥalāşe-i kelām şî'ir-i maḳûle siḥirden olup alet zeḫb ḳılup u âdât muşālaḫa-i muşālîḫ cenk ü ḥurûb olmaḳ ḥāṭıra vaż' ü icâd u fuḍûl ebvâbı ol ecelden ta'dâd olunmuşdur. Pes 'avām-ı nās ḍelâlet istînâsîñ mecâlis-i ḡubûvât mülâbislerinde vuḳû' yafta-i heyâkil şuyû' olan şor iḥbâr u inşâ ve bî-vech usûle ücûbe-i nâ-bercâ ve sâ'ir ḡüft u müspent ḳarîb u ba'îdleri maḥzâ lşbâs-ı vezn u ḳāfiye-i iktisâ ve ba'zılar ma'māfih

ba'zı luġāt maṭbūa ile ārāste yāḥūd evzā'-ı sâ'ire ve mergûbe birle bîrāste olmaḡdan nāşî-i nev-'ammā dilrubā olmaġla şî'ir olmaġ lâzım gelmez olan sellem anlarda daḡı ba'z va'd u va'id dūnyāvinin vūcūdı ile terġib u terḡib ve cezḡ kıluba mûte'allıġ taḡrîb bedîdār u āşıkār olsun; ancaġ ol va 'de muḡtāç u ba 'id-i mezbûreden ḡamizü'l-mizāc olan eşḡāşa maḡşûrdur, bir kimse ki kuyûd-ı ümmîd ü bîmden ḡālāş ve nefsi ol ġüne saçān ihtiyācdan işḡilāş ide elbette. Anın encezābı ālet-i uḡrāya muḡtāç ve vesîle-i sâ'ire ile vābeste-i imtizāc olur ve kār ġüzārān-ı devrān u ustādān zemîn u zamān şî'irlerinde dā'imā mesā'il 'aşkı beyān ve hemîşe rumûz u ādāb mücessi 'ayān eyledükleri bu baḡşā nāzîrdir. vaḡtā şî'ir-i tevciḡāt-ı mezkûre ü ta'rîfāt-ı mezbûre üzre revnaḡzede-i 'ālem ḡayd u şuhūd ola iki kısma münḡasım evvelki şekl ile mürtesim olur, kısım-ı evvelde rûḡ yoḡdur ā'nî anda ḡaḡāyık 'ālime mûte'allıġ nesne zıkr olunmuşdur, eş'ār şu'arā-i rûsûm u inzām 'acûze-i a 'rāb u rûm gibi. Pes anlardan kimsenin ṡaraf-ı aḡiretine dā'ir bir zerre 'āid u idma'a rûḡāniyyede bir nesne zā'id olmaz; zirā ol kelām seḡāmet ihtitām envā'-ı pindār ile ālûde belki ser-maḡfil cehl ü nādānide āsûdedir ve kısım-ı şānide bir cins cāzibe-i rûḡāniyye ve bir ġüne nā'ire-i hebûlāniyye vardır ki eger şerḡ u tefsîr veyā keşf ü teşḡir olunsa ayaġı sekrān u sekrānı lâ-cerem ḡayrān ider ve bu iki kısmın meyānını tefrîḡ iḡün şāḡ-ı Mevlevî buyurur mesnevîde beyt: Çün teyemmûm bā-vūcūd-ı ābdān 'ilm-i naḡli bādem ḡuṡb-ı zamān. Pes bu ma'nāya bināen bir maraḡ ḡā'il ü ḡāile müptelā olmuş idim. 'Acabā ne vechle taḡlîş ġirîbān mûmkün olur diyü müstaḡraḡ-ı deryā-yı endîşe iken nāḡāḡ maraḡ bir ḡavmin merḡûmin anda fā'nî nāṡık bir terkîb-i dār u bülend yine niḡe dürlü eczā-yı vā'fāḡir teşṡir ve vech saḡḡ u taḡmîri tedbîr olunmuş idi. İmdi ol eczā-yı cem' u taḡşîl itmek iḡün ġū-be-ġū ve ḡāne mecāne cüst u cū ve tekāpū-ġāḡ oldu. Yine eczā-yı merḡûmeden bir niḡelerin esāmisi taḡrîf olunmuş işābet itmedi, ḡāḡ oldu ki eczānın aḡḡāmı bāṡıl olmuş te'sîr eylemedi, ḡāḡ ri'āyet ḡāṡır eczā-yı ferûşānla taḡzyî'-i evḡāt olundu. Ve'l-ḡā şıl ṡāvîl u drāz-ı meşāḡḡ-ı 'aḡîme birle eczā-yı merḡûme-i cedîde ü ceyyid olmaḡ üzre binyüz seksān târiḡine gelince cem' u tekmîl ve târiḡ-i mezkûre deġin şudûr iden iḡvālimiz ṡard u taḡmîl u târiḡ-i mezbûreden binyüz ṡoḡşan altı târiḡine deġin ve devr iden eş'ārımız der ki: İşbu dîvānda sebt ü taḡrîr olunur: vallahu veliyyu'l-tevfîḡ

2.3.3. Zihni Divanı

1

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

1 Hāk–i pāy-i dilrubādan ğayri yoǧdur tūtiyā

Kim o māder-zād olan ‘amālara ide devā

Evc-i istiǧnāda şehnāz itdi aǧyāre veli

Būselik ‘uṣṣāḳ içün oldu nühüfte bir nevā

Zāhide maḥrem degildir diyü göstermez yüzün

İbn-i vaḳtiñ zevcesidir duḡter-i rez ğālibā

Dā‘imā ‘iṣyāndır şeyḫiñ müride nisbeti

Pir-i fāninin elinde bulunur elbet ‘aṣā

5 Şem‘-i aşḳı mürġ-i dil pervāne-veş eyler ṭavāf

Āteş içre āṣiyān itmiş semender Zihniyā

2

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

1 Hāsta-i aşḳ idi dil-i ‘ayn şifā olduñ baña

Cān mariṣ-i hicriñ olmuşken devā olduñ baña

Meh şifāt tār-ı şeb-i hicrāna düşmüşdü ḫayāl

Şubḫ vaşlı gösterüp şems-i duḡā olduñ baña

Lāne-i güncişke ‘anḳa geldi kūh-ı ḳafda

Evc-i istiǧnāyı zabṭ itdin hümā olduñ baña

Eylerim Musā gibi Fir‘avn-ı aǧyāre hücüm

Ol yed-i beyzā ile şimdi ‘aṣā olduñ baña

5 Sendeki şüretten aldım naḳş-ı maǧz-ı ‘ālemi

Zihniyā āyîne-i zihn ü zekā olduñ baña

3

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Māh-ı hüsñü yār virdi kalb-i 'uşşāka ziyā
Gūyiyā kıldı münevver 'ālemi şems-i duḥā

Nāzeniniñ ṭab'ı itmez meyl ehl-i şıķlete
Cezb ider elbet biñ cism ol cūy-ı kibriyā

Men' ider aḡyāre gösterme vişāl-i dilberi
El-ḥaẓer bāṭıl kılar envā'-yı ā'māli riyā

Cān-sitān olmazsa yāriñ nef'i olmaz kimseye
Ḳādir-i aḡz olmayandan itme ümmid-i 'aṭā

- 5 İḡtirāb iden olur ol āfetiñ munzūr çün
Zihniyā mihmāne elbette iderler merḥābā

4

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Hāsta-yı 'aşķ ṭabīb vuşlat itmezse devā
Kimseden kıalmaz firāş-ı ḡamda ümmid-i şifā

Bulmadı tedbir-i nākış birle āsāyiş vücūd
Müstecāb olmaz şürūṭ üzre olunmazsa du'a

Her su'āle bir cevāb ve her cevāba bir su'āl
Zikr olunmazsa bir ḡaber lāzımdır āña mübtedā

Ben nice cehd itmeyem ḡurb-ı vişāle irmege
Ḥaḡ dimişdir leyse'l- insānu'l- amma sa'ā

- 5 Şehir-i ma'nā ile pervāz ider şubḡ u mesā
Zihniyā anlar ki oldu evc-i 'irfāna hümā

5

Mef'ülü Fā'îlâtü Mefā'îlü Fā'îlün

- 1 Senden ümîd-i necm-i dil ey mehlikâ liķā
Ey āfîtab-ı baht-ı ser enbiyā biyā

Baħr-ı siyāh-ı fırķate elde hūner gerek
Tarik-i ğarķe virse nola ruşenā şenā

Geçmem derim cezidem iken bint-i rez benim
Taṭliķa şālih olmaz imiş dā'imā amā

Vaşl-ı Hüseyn ħüsne rakîb oldu bir Yezîd
'Aşķ-ı tufeyl semt-i reh-i Kerbelā belā

- 5 Ez-duĥteri olursa nola uĥt-ı maħremim
Pir-i muġān olunca bize Zihniyā niyā

6

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Sana şadî şöhre-i bend āh u zār olmak baña
Düşdi nāz itmek saña vü lâ-bekār olmak baña

Baĝ-ı ħüsn içre gülerken gül gibi ol ĝonçafem
Nā-sezādır ħārĥār-ı atsam..... ħār olmak baña

Ķanda irĥā-yı 'inānın ħandadır bus-ı rikāb
Güçdür esbi terk idüp merkeb-süvār olmak baña

Dā'imā ṭab'im şaĝār u ṭıfl ile ülfet kılar
Cāiz olmaz mūnis-i üns-i kibār olmak baña

- 5 Ķünkü tiryāk oldu mesmūm-ı riyāya şaṭtım
Zihniyā lâyıķ degildir şimdi mār olmak baña

7

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Eylemez ma'nâ imâmı bir imâma iktidâ
Eylesün mi tām olanlar nâ-temâma iktidâ

Nûr-ı nev-rûz-ı hayât-ı sermedî taḥşîl iden
Leyle-i cehl içre eyler mi zûlâma iktidâ

Tîḡe tab'ıyyet kılar her hâlde ey dil-i niyem
Tîḡ ammâ eylemez aṣlâ niyâma iktidâ

Dâ'imâ insân en'âmîñ zimâmındır çeker
Eylemez insân en'am-ı zimâme iktidâ

- 5 Bî-nizâm olanlara itmezler aṣlâ ser-fürû
Eyleyenler Zihniyâ ehl-i nizâma iktidâ

8

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Yâre itmek ilticâ 'ayn-ı sa'âdettir baña
Ġayre olmak mültecâ mahzâ rezâletdir baña

Ḥark-ı 'ādât-ı neḡâyışda idüp ṭayy-i zamân
Rû-be- ṣaḥrâ-yı kemâl olmak kerâmetdir baña

Mebḥaṣ-ı ma'nâda fehm itdim belâḡât pend ü giz
Söylesem lafz-ı ḡalaṭ hergiz feṣâḥâtdir baña

Ehl-i kibr üzre taṣadduḡdur tekebbür ma'nîde
Zâlîme zulm eylemek farṭ-ı 'adâletdir baña

- 5 Dûn olur nerm olsa elmasîñ bahâsı Zihniyâ
Gevheri kıymet viren ṭavr-ı metânetdir baña

9

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Ayn-ı şādîdir dem-i vuşlatda ki miḥnet baña
Rif‘at olmaz fırqat eyyāmındaki izzet baña

Gerçi terciḥ eylemiş derd ehl-i hicrânı velî
Başka ‘âlemdir muvâfıḳ yâr ile vuşlat baña

Yâr ise baĝ-ı behişt olsa nola veyl ü lazâ
Maḥż-ı nirân oldu tenhâ sâḥa-i cennet baña

Ten-i pür sitânın ta‘âmından fütür itdi zuhûr
Ma‘rifet bâbında olmuşdur ğıdâ şoḥbet baña

- 5 Zihniyâ âyinedir yek digere
Geldi ḳadr-i şıḥḥati göstermege ‘illet baña

10

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Ey dil itdi renk renk ‘arız-ı dilber saña
Virdi ṭavr-ı bülbülü bûy-ı gül-i âḥmer saña

Āb-ı rûyı āb-ı dest-i yâre ḳılsañ ḥāk-i pâ
İrişür câh-ı zekāndan zemzem ü kevşer saña

Ey ḳıyâmet ḳâmet-i mevzûnuñu seyrân içün
Hep ḳıyâm itdi ḳamu dârında maḥşer saña

‘Āşıḳıñ îmânına ḳaşdıñ nigāh-ı ḥışmla
Ehl-i İslâmın zamânı var mı ey kâfir saña

- 5 Şāh-ı Timûruñ ricâsı geçmedi âhen-i dile
Başka ḥiddet virdi cāna ğālibâ ḥançer saña

İster azād eyle ister hizmetinde kıl esir
İbn-i vaqt oldu kenîzin bint-i rez çāker saña

Deftere nev haṭṭı taḥrîr eyle sende Żihniyā
Sāde rūlar itminān itmekdedir ekşer saña

11

Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlün

- 1 Şıḥḥat oldu aşkıñ ile ḥasta ḥāl olmak baña
Virdi kuvvet firḳatinden bî-mecāl olmak baña

Perçemin baḥsinde eylerken lisāna güft u gū
Ġam degil şöḥret-nümā-yı kıyl u ḳāl olmak baña

Şūḥ-ı ḥaffāfiñ olur dil vaşlına ārāste
Hoş gelür vābeste-i şaff-ı ne‘al olmak baña

Çün fenā ile beḳā ma‘nāsı çıkdı ḥārice
Çok mu reh-yāb-ı ḥarîm-i lâ-yezāl olmak baña

- 5 Cūy-bār-ı ‘aḳla şıġmaz küşte-i semt-i vişāl
Żihniyā lâzım gelür deryā-nevāl olmak baña

12

Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlün

- 1 Ḥaber-i yār virir sāmi‘a cāna şafā
Āşināya viremez külfet-i bîġāne şafā

Būy-ı peygām-ı güli aldı çemenden bülbül
Bu nesîm ile nola gelse gülistāne şafā

Pek şitāb ile olur şem‘-i şebistāne düçār
Ġālibā bulmak ümmîd eyledi pervāne şafā

Yūsufu Mışra ‘azîz eyledi genc-i mihnet
Bağş idüp beyt-i hazan milket-i Ken‘āna şafā

- 5 Zihniyā şadr-ı şifā tab‘a cilā geldi yine
Bu gazelden görünür rûḥa ğidā cāna şafā

13

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Ruşenā-yı ḥüsnü yārîñ rûyına oldu niķāb
Āllah Āllah āfitāb olmuş ḥicāb-ı māh-tāb

Tā seher her şeb gözüm encüm-şümār oldu benim
Ey kıyāmet leyle-i hicriñ baña rûz-i ḥisāb

Laḥm-i ‘uşşākı yiyüp nûş itdi ḳanın ol perî
Hoş yakışdı bezm-i işretde şarāb ile kebāb

Maḥv olup ‘işyānı irmez mi behişt-i vaşlına
Dūzaḥ-ı hicrinde gördü şol ki şad-güne ‘azāb

- 5 Ġālibā la‘l-i leb-i dildāra boldu dest-res
Şanma itdi pāyine bintü’l-‘üneb vaz‘-ı ḥişāb

Eyledim tātār-ı ḥüsne sehm ü ḳavsından su’āl
Bî-tekellüm çeşm-i ebrūsı ile virdi cevāb

Zindegāni boldu yār ile rakîbi ḳatlı iden
Zihniyā dirler günehten şonradır çünküm şevāb

14

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Rām idince çekdim ol sîmin teni ḥaylî ta‘b
Olmadı mümkün sehûlet vech ile kesb-i zeheb

Sāḳiyā ḥum-ḥānede dā'im kılar 'arz-ı cemāl
Maḥremi pîr-i muğanın ġālibā bintü'l-'üneb

İhtikār-ı ḥüsn idenler 'azl olundu ḥaṭṭ ile
Vāḳı'ā fetvā ile mekrūhdur ṭalaḳu'l-celb

İbn-i vaḳtiñ seyli ġasl-ı duḡter-i rezdür müdām
Dîdesin germābe-i nisvāne naşb eyler azab

- 5 Azm-i gerdāniye kıldım bûselikden Zihniyā
Bir mevāl isterse baş üzre nola şūḡ-ı 'Arab

15

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Naḡllar gibi gülmek hele dildāra münāsib
Ḥār ile hırāş eylemek aġyāre münāsib

Kendim iderem ḥālini der-ḡātır o şūḡun
Bir ḡabbe-i şeh-dānedir ānbāre münāsib

Ḥaṭṭ eyledi ruḡsārını ol yāriñ iḡāṭ
Gülzāre hücūm itmek ise ḡāre münāsib

Ḥam berham olup cebḡesine ṭersi yatmış
Ḥıfz-ı ḡarem-i daḡme şahā-māre münāsib

- 5 Ḥübān-ı Ḳarîmin olur ebrūsı muḡavves
Zihnî bu kemān raġbeti tātāra münāsib

16

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ḥāṭır-ı ġamnāḳı mihr-i dilber ile pür-ṭarab
Rūşenā kesb etdi nūr-ı māḡbān ile şeb

Eyler ızhār-ı ẖarāret ğayzı işğāl eylesiñ
Nefh ile āhgerdan iḥrāc olunur zirā leheb

Nār-ı hicr iḥrāk u tenvîr eyledi cān u dili
Cism-i insāna ẖarāretle burūdet virdi teb

Belde-i dil şāme-i Hindu ile ma‘mūr olur
Kale-i hind ile ābādan olur Şām u Haleb

- 5 ‘Aşķıla bar yek olur iḥsām ehl-i ibtilā
Zihniyā āteşle işmiḥlāl ider hergiz ḥaṭab

17

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Vişāl-i yārdır ā‘lel muṭālîp
Anınçün oldu ‘uşşāk āna rāġîb

Meşārîķ keşf-i ḥüsnünden ‘ibāret
Ḥafā senden kināyetdir muġārib

Vefāsı rüşenā baḥşā-yı dildir
Cefāsı oldu şehnā-yı ğayāhip

Qabûl emrini sulṭān-ı Ḥasanîñ
Re‘āyāyı muḥabbet bildi vācib

- 5 İrişmez rütbeyi taḥķiķe taḳlîd
Ḥarîr olmaz ebed nesc u ‘anākib

Du‘āsı mihnetinin oldu maḳbûl
Ḥatā eyler mi hîç tedbîr şaib

Ben oldum Zihniyā ‘aşķ ile maḥkûm
Cihāna ḥükm ider elbette ğālib

18

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Cem' olur 'uşşâk-ı semt-i 'arız-ı dildâre hep
İçtimâ' eyler 'anâdil gūyiyâ gülzâre hep

Ey Hülâgu tîr-i müjgân-ı kemân ebrûnla
Eylediñ ta'lîm-i yağma zümre-i tâtâra hep

Cümle İsmâ'îl ü yâl u bâline kurbân olup
Girdi İbrâhîmveş 'uşşâk zârîñ nâre hep

Fi'l-meşel merd-i kürizânı iderler cüst u cû
Anîñiçün ehl-i şan'at düşdüler firâre hep

- 5 Zer.....düşmen evhâm-ı dilde Zihniyâ
Bu ğazel ser-'asker oldu leşger-i eş'âre hep

19

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Şeb u rûz itmede 'âşıklar mı cānânı taleb
Cesed elbette ider şubh u mesâ cānı taleb

Sūziş-i 'aşkıla 'uşşâka gelür itminân
İtdi pervāneyi kör âteş-i sūzânı taleb

Vechi var 'arız-ı dildâre teveccüh kılsam
Andelib itdi demâdem gül-i handânı taleb

Ezber itdim haţ-ı cānânı tilâvet iderek
Hâfız oldum iderem cān ile Qur'ânı taleb

- 5 Nice hayvân-ı münşân birbirine oldu refîk
Ġam degil eylese insân olan insânı taleb

Bint-i rezi itse de hūrî gibi kendin tezyîn
İbn-i vaqtim iderem ben yine ğilmānı taleb

İtdürür terk-i vaṭan baña Züleyhâ-yı vişâl
Zihniyâ Yūsufa baq eyleme Ken‘ânı taleb

20

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Cān fedādan sonra yāre var mıdır hizmet ‘aceb
Gitdi varım mā-ḥazır hem mā-mülk hem mā-keseb

Bikr-i ma‘nā maḥrem olmuşdur baña olmaz cüdā
İhtilām oldu gūyā bende aña.....

Müflisi inṭāk ider baḥş-ı fülûs kim şedde
İftihār eyler neseble gūyiyā ehl-i ḥesāb

Cevdet-i bezr ile gelmez ğış-ı maḥşûle şeref
Fi’l-meşel nā-merde neyler izzet ü kadr-i neseb

- 5 Maḥḥār-ı taşdı‘ olurdu Zihniyā ehl-i sükût
İtmese işbu ğazel pür-gūları ḥāmûş-ı leb

21

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Yāre ‘aşıklardan envā-ı iṭā‘etdir edeb
Şāha efrād-ı re‘āyādan şadākatdir edeb

Ādemiyet ādeme iblîs-i naḥd-ı şeytānat
İlm-i esrār-ı mezāhirden kināyetdir edeb

Nā-kes ü nā-merde baq elbette ḥalef va‘d ider
Merde ahdinde devām üzre metānetdir edeb

Ehl-i şıdkā dā'imā ızhār-ı şıdk itmek gerek
Hāin ü bed meşrebe 'arz-ı hıyānetdir edeb

- 5 İltifāt-ı nās ile meftūn olan mağbūndur
Zihniyā bāb-ı muḥabbetde melāmetdir edeb

22

- Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün
1 Hāṭā îcāb ider dānāya naḳz-ı şive-i rif'at
Olur bir nokṭa ile lafz-ı rahmet vākı'ā zaḥmet

Raġan-ı tîġ-i metin āhenini eyledi telyîn
Olur gūş-ı kelām-ı ḥikmet ile mündefî' ḥadis

Girenler gūy-ı cānāne a'tā-yı cāna baḥl itmez
Seḥā aşḥābının oldu mekânı sāḥa-yı cennet

Tekāpū eyleyen buldu ġinā-yı vaşl-ı dildārı
Faḳîr olmaz cihānda ḥācegān-ı şîme-i ġayret

- 5 Sebepsiz Zihniyā olmaz müsebbib muṭlaka mevcūd
Menūṭ-ı i'tisām oldu sebāk-ı rişte-i 'işmet

23

- Mef'ülü Mefā'ülü Mefā'ülü Fe'ülün
1 Ey dil bugün ol yāri bul aġyāre ne ḥācet
Gülşende naẓar kıl güle sen ḥāre ne ḥācet

İftār ide hicrān ile çün şāim-i ġaflet
Bir daḥi ana vaşl ile iftāra ne ḥācet

Bir kere eger bulduñ ise zikr-i ḥudāyı
Tesbîḥ çeküp külfet-i tekrāra ne ḥācet

Bâtl dise çün kendine bâtl begenürsün
Pes haqqa didi kendisine dāra ne hācet

- 5 Ezhāna hafī olmaya çün hükm-i haqāyık
Zihnî anı eş‘ār ile eş‘āra ne hācet

24

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Nezdîk dil-i ārāya iren buldu sa‘ādet
Kim olsa ba‘îd āna dinür ehl-i delālet

Ben şāh didim şāhda ol didi gedāyım
Da‘vā seni bilmez kişiye itme şehādet

Ol rūh-ı muşavver baña dünyāda gerekdir
Mürg iricek ey cān-ı ‘azîz saña ne hācet

Dîdem nice hūnbār-ı belā olmaya hergiz
Sen nîşter-i hicr ile kılduğda hacāmat

- 5 Zihnî nola müstebiri pend itmese işlāh
Taḥhîr idemez cildi ḥanāzîri debağat

25

Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlün

- 1 Ehl-i ‘aşqın re’yi boldu hükmü dilberle sübût
Rüc‘at etdi zāta esmā u izāfāt u nu‘ût

Ḥastanın emrāzı def‘ olsa yine şıḥḥat bulur
Mūsıḳî zevḳın virir berbad şadā etse sükût

Ḥizmet-i hicri edā itdünse vaşla ṭālib ol
Kim şaḳın bu bābda olmaz қаза-i mā-yefût

Âh ider semm ü sâkin cennât için olur kebâb
Lücce-i deryâ-i eflâk içre cism buruc-ı hût

- 5 Zihniyâ sa'y it hayât-ı câvidânî bolmağa
Küllî şey'in hâliku'n- vallâhu hayyü'l-lâ-yemût

26

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Rûh virüp ferzâneler boldu memât
Şâh-ı satranc oldu bir kişiyle mât

Ey şanem bir kerre görse şüretiñ
Büt-perest olurdu hep lât u menât

Ėam çekersin bî-bedel kaldığıña
Hâme feryâd u bükâ eyler devât

Şavm-ı hicriñ âhirîñ bulanların
Gündüzi 'ıyd gicesi kâdr u berât

- 5 Bint-i rez demlendi ibn-i vaqt ile
Hayz ile Zihnî olur bâliğ benât

27

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

- 1 Deldi hedefi sîneleri tîr u cehâlet
Kesdi nice nâ-puhte-i şimşîr-i cehâlet

Dehlîz-i delâletde bağ etbâ'ı çoğaldı
Haylice büyük âdem olur mîr-i cehâlet

Her nûş dahı olsa eger kehf-i ciğânda
Lâ-yân olur elbet aña kıtmîr-i cehâlet

Sen maştaki-i dānişi şorma bulamazsın
 Şol menba‘a kim andan aķar kîr-i cehālet

- 5 Zihî nice taķdîre muvāfiķ gele hāşā
 Nokşān-ı Firāvān ile tedbîr-i cehālet

28

Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlün

- 1 Olmadı ‘ilm-i şerî‘atsız tarîķat ‘āķıbet
 Kanda ādāb-ı hākîķat kanda bāb-ı ma‘rifet

Ma‘rifet taķşîlinin vardır şevābı lâ-cerem
 Kendiniñ mechûlünü da‘vadır ammā ma‘şiyet

Mazhar-ı ‘avf oldu ikrār eyleyüb cehl-i basîť
 Şāhib-i cehl-i mürekkeb bolmaz āhir maġfiret

Hod-şinās olmaz ferāş u ‘ünf-i te’dîbe esîr
 Hasta-yı terk-i edeb görmez şifā u ‘āķıbet

- 5 Ülfet iden Zihniyā nādān olur nādān ile
 Şohbet-i dānā ider insānı ‘ālî menķıbet

29

Mef‘ûlü Mefā‘îlü Mefā‘îlü Fe‘ûlün

- 1 Ārām ki oldu baña gûlzār-ı muķabbet
 Şaplandı ayagıma velî hār-ı muķabbet

Fermānına iķlîm-i dili yazdı ra‘iyyet
 Taķtın ķuralı sîneye hünkār-ı muķabbet

Āfāķı nola rûşen ider meş‘al-i nuķķum
 Yaķdı beni ser-tāb-ı ķadem nār-ı muķabbet

Oldum yine şahra-yı cünün içre perîşân
Yağma idicek ‘aqlımı tātār-ı muḥabbet

- 5 Zihni bu gönül olmaz idi vālā u ḥayrān
‘Arz itmese ruḥsārını dildār-ı muḥabbet

30

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 ‘Ārız-ı dildār için aḡyāre yār olmak ‘abeş
Gül diyü āvize-i çengāl-ı ḥār olmak ‘abeş

Baḥr-ı ‘aşk içre şināverler ider terk-i şiyāb
‘Āşık-ı ‘uryāne ḥil’at pūş-ı ‘ār olmak ‘abeş

Çünkü gördün dāne-i ḥālını ey mürğ-i dil
Telle-i ḥüsnüne ol tıflıñ şikār olmak ‘abeş

Āh-ı dil-süz itmeden evlā bükā-yı hicr-i yār
Sāḥil-i bahri koyup meyyāl-i yār olmāk ‘abeş

- 5 Zîr-i pâyinde zemînāsā ṭururken dilberiñ
Çerhveş hem devr olup hem bî-ḳarar olmak ‘abeş

Zehr-i cevri içmeyen tiryāk-ı lütfü neylesün
Semt-i künci bilmeyüp cūyā-yı mār olmak ‘abeş

Ehl-i şekke Zihniyā şāḥibi teferrüs baḳmadı
Esb-i tāzî var iken merkeb-süvār olmak ‘abeş

31

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ḥarāb-ı kāḥ-ı ḳadre ‘işve-i dildār olur bā‘is
Ḥarābat içre ol lezzetle oldum rüz u şeb mākes

Ḳadîmi bendesin terk ideli ol yâr-ı hercâyî
Benim cismimde oldu dem-be-dem derd ü elem ḥadîs

Derûn aḥvâli men‘ u naḳẓıla fehm olmaz ey zâhid
Kem ü keyfiyetinde olsa şûfî zühdile bâḥis

Ta‘allüm etdi ‘ârif alleme‘l-esmâ-yı âdemden
Anası malına ferzendi oldu gūyiyâ vâris

- 5 Ziyân eyler idenler naḳẓ-ı ‘ahd-i Zihniyâ ‘âdet
Virir kefâret elbette yemîninde olan hânîs

32

Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlün

- 1 ‘Âşḳla cûn-ı ḳalbime eyledi sevdâ ḥudûs
Ḥâtıra itmekdedir sırr-ı süveydâ ḥudûs

Şûret-i esmâ ile eyledim evşâfı terk
Eyleyicek çeşme-i şekl-i müsemmâ ḥudûs

‘Aşḳ u muḥabbet nedir bilmez idi kimse hîç
Eylemese vaḳ‘a-i Vâmîḳ u ‘Azrâ ḥudûs

Eyler idi cümle ḥalk nefy-i ebedde ḳarâr
Ḳılmasa iṭlâḳ için nüshâ-yı el ḥudûs

- 5 Kible-i ma‘nâyı ben bilmez idim Zihniyâ
Şeyritme itmese ḳa‘be-i ‘ulyâ ḥudûs

33

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

- 1 Mu‘acceldir vişâlî hicri memkûs
Sürûrı müctemi‘ efğânı mebsûs

Bizimdir şer‘ile gülzār-ı cennet
Pederden münṭakıl bir māl-ı mevrūs

Olur her şey’e ṭālib nefs-i sālūs
Şaḫınmaz kimseden nisvān-ı deyyūs

Şehādetle bolur da‘vā ḫitāmî
Delîl ister behim güftār-ı mebhūs

- 5 Bu zende Zihniyā seb‘ul-meşānî
Geçindi fātiḫayla merd-i mecdūs

34

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Murabba‘la iḫer şūfî müşelles
Muraḫḫa‘la ider delḫî mülevves

Ḳadîm olmaz zarar ey yār-i nāfî‘
Degilse daḫi hicriñ şimdi muḫdis

Baḫardı yüzüme dönmezdi ardın
‘Adūlar olmasa hergiz muḫannes

Nice cem‘ ideyim başıma ‘aḫlî
Senin kaküllerin olduḫça münbes

- 5 Kitāb-ı ‘aşḫ içinde Zihniyā bil
Visāl-i dilber oldu baḫa mebhās

35

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ne ‘aceb ben dir isem zāhid ü bî-‘āre ḫabîs
Ehl-i iḫbāl dimiş zümre-i idbāre ḫabîs

Beli murdāra mūdārāyı bilür halk ammā
Diyicek vakti gelür gāhice murdāra ḥabîs

Nice îmān ider aşḥāb-ı nifāka ‘arîf
Müslime vâcib olur kim diye küffāra ḥabîs

Rindi ervāḥ-ı habîse ider icāda kıyās
Kimdir ol kim dimege böylece efkäre ḥabîs

- 5 Etme beyhūde su’āl üzre cevābı Zihnî
Âgniyā cümle didi sâil-i cerrāre ḥabîs

36

Fā’îlātün Fā’îlātün Fā’îlātün Fā’îlün

- 1 Hâsta-yı ‘aşkı m bozuldu cünbüş-i nabz u mizāc
Ey ṭabîb-i ḥüsn ‘aceb eyler misiñ baña ‘ilāc

Hāl-i yāre meyl ider tüccār-ı ma’nî ibtidā
Cümleden evvel metā’-ı Hinde açıldı revāç

Kāfir-i ḥüsnün baña iḥsānını görmek ba’îd
Ehl-i İslāma virir kāfirler elbette ḥarāc

Hoşça tut fānūs-ı kalbi şem’-i hüsnünde şahā
El- hāzer ta’mîr olunmaz bil şikeste olsa zücāc

- 5 Yār gitse ğam gelür erbāb-ı ‘aşkıñ ḳalbine
Zihniyā ṭarîḳ olur ḥāne niḥān olsa sirāc

37

Fā’îlātün Fā’îlātün Fā’îlātün Fā’îlün

- 1 Şol ‘araḳ kim eyledi ruḥsār-ı dilberden ḥurūc
Mā-i verdiñ ‘aynıdır eyler gül-i terden ḥurūc

Şāh-rāh-ı ka‘be-i vaşlında cāna perçemiñ
Leşger-i ‘üryāne beñzer eyledi serden ħurūc

Keşf-i sîm-endām ile ‘uşşākı āğnā eyledi
Etdi zer maĥbūb guyā şurre-i zerden ħurūc

Sünbül-i zülfün dimāğ-ı cānı ‘ıtr-ālūd ider
Ġālibā hoş-būdur eyler misk-i ezferden ħurūc

- 5 Zihniyā cumhūrı terk iden kişi medĥūl olur
Ķatl ider düşmen anı kim ide ‘asgerden ħurūc

38

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Cünūn irdi baña dildār idelden ‘aqlımı tarāc
Gidüp malı ġanîniñ oldu gūyā faķr ile muĥtāc

Teĥāşî itmedikçe ta‘nî a‘dā eyledi tevķîr
İderler tîr-i bārānı urulmaz ise bir āmāç

Nüfūs-ı münşafāne ĥükm ider inşāf ile ervāĥ
Nikāĥ ile olur zevcāne ġālib dā‘imā ezvāc

Ṭavāf iden ider noķşān ifnā-yı gūy-ı dildārı
Ĥalās oldu ġünāhımdan varınca ka‘beye ĥüccāc

- 5 Ĥavādiş cismimi baĥr-ı ĥayāt içre ider tekdîr
İder taĥvîf-i küşti Zihniyā bil keşret-i emvāc

39

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ṭurresin hindāz ehl-i ‘aşķ idüp itmekde pîc
Gūyiyā bennā ider işr-i benāda vaz‘-ı zîc

Ehl-i istiğrākı itdi sâhil-i fikret nigāh
 Hıfz-ı keşti eyler elbette zevāyā-yı ḥalîc

Ḥayret-endāz oldu îmā-yı ne‘ām çîn-i cebîn
 Lâ- cerem terdîd-i eṭvār eyledi emr merayîc

Aṭlas-ı ‘irfāna mendîl-i riyā olmaz nazîr
 Saṭḥ-ı beytü’l-ankebût olsun mu pādāş-ı nesîc

- 5 ‘Âkılāne ḥayli pend itdim velî nefis’ül-emr
 Bu ğazelveş Zihniyā sebt olmadı dîvāne hîc

40

Mefā‘îlün Mefā‘îlün Fe‘ûlün

- 1 Benimle kâfir-i ḥüsn eyledi lecc
 Çeker nemçe müselmân üstüne mecc

Merākım gitdi fikr-i ḥālîñ ile
 Aṭıbbā virdiler hülyāya emlec

Dü-çeşm oldu nighle yâri ḥāmil
 Dü-çeşm ile yaşıdı resm-i hevdec

Şebâtı olsada kemdir ‘avāmîñ
 Rekâket gösterir meşîn a‘rac

- 5 Niçün almaz nebîden ırsî Zihnî
 İderler ‘avn eger zıyķ olsa maḥrec

41

Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlün

- 1 Zāhid-i nādāna bakmaz meşreb-i cānāna hîç
 Mürde cisme iltifāt itsün mi ṭab‘-ı cān hîç

Çîn-i ebru muttaşıldır emrû nehiy dilbere
Nâfîz olmaz olmasa tuğrası bir fermân hîç

Muşhaf-ı hüsnündeki ma'nâyı kurrâ anılamaz
Rey ile tefsir olunmaz âyet-i Qur'an hîç

Ma'rifet erbâbına aşhâb-ı zühd olmaz bedel
Vâsıl olmaz pâye-i insâna bir hayvân hîç

- 5 Cân fedâ mihr-i cân olsam dimiş yâre rakîb
Olmadı bir vech ile hınzîrden kurbân hîç

Zihniyâ oldu bilâdet bâ'is-i hüsrân-ı cân
Fi'l-hakîka zâyi' itmez âdemi iz'an hîç

42

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hîlâl ebrûsını yârîñ görüp mihr-i vefâdan geç
Ziyâ bolsun kamerle şehr-i dil şems-i duhâdan geç

Virüp şüh-ı tabîbiñ destine nabz-ı reg-i cânı
Esîr eyle firâş-ı 'aşka bu hasmı devâdan geç

İşittirme haşîr secde gösterme tâ'âtî
Ne bulduñ zâhid işbu sem'a ile bu riyâdan geç

Yürü 'İsâ şîfât ibre egme derdine düşme
Görem nûrî 'amâ-yı dîdeñi gör tütüyâdan geç

- 5 Hele Mûsâyı Fir'avn-ı rakîbe Zihniyâ virme
Yed-i beyzâsına bol dest-res şimdi 'aşâdan geç

43

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Yāre semt-i nüktehāyı vuşlatı ızhār güç
Şāha remz-i ittiḥād-ı ülfeti eş'ār güç

Kemti teklîf-i şuyū'-ı bā'ış-i teşnî' olur
'Āşık olmak bir belā ikrār güç inkār güç

Rūze-i hicr ile imsāk eylemek āsān imiş
Likin idrāk-ı simāt-ı vaşl ile iftār güç

Tünd-edā nev'ā zerāfettir mülūk-ı ḥastalık
'Āşık-ı fermān bire bî-vech olan azar güç

- 5 Merd-i nā-meşhūda sem'ān keşf-i esrār eyleme
Zihniyā nefis'ül-emr qablü'z-zikri izmār güç

44

Mef'ülü Fā'îlâtü Mefā'îlü Fā'îlün

- 1 'İndimde yār olursa nola ḥüsn ile melîḥ
Āğyār olur nihād-ı muḥabbāne bes kabîḥ

İ'lān-ı kul-ı aşka ḥafā olmadı qarîn
Olmaz kināye güftade olduğda ol sarîḥ

Ol muğpeçe tufeyl müselmāne beñzemez
İslām ile remîde olur millet-i mesîḥ

Eyler hevā bürîde şemātāt-ı ḥikmetî
Olmaz zelāzil ānla şedîd olsa ṭurur yah

- 5 'İllet nadānı kılma hırāşîde Zihniyā
İ'lāl olunmaz olsa ḥurūf-ı suḥen saḥîḥ

45

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Şadra viridi sîne bendî yâ çözmek inşirāḥ
İnhîlâl-ı müşkil ile buldu sâ’il infitāḥ

‘Aḳd-i meclise baña bintü’l-‘üneb oldu ‘ıyāl
Maḥrem itmekdir zenānı ehline kār-ı nikāḥ

Ekşeriyyā def’ ider nādānı seyf ü ‘itirāz
Ḥaşmı taḥvîf eylemeklikde müsellemdir selāḥ

Āb-ı destîñ farkı vardır āb-ı rûdan lâ-cerem
Bir degildir mā-i isfidāc ile mā-i kırāḥ

- 5 Nola Zihnî evc-i istiğnāda pervāz eylesem
Ben hümāyım baña envā‘ı ma‘ārifdir cenāḥ

46

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Ruḥ-ı yār ile gelür bu dil-i ğam-hāre feraḥ
Gül-i şadberk virir bülbül-i gülzāre feraḥ

Nola ikrām-ı fer u māyeye virse pāye
Gelür iḳbāl ile vā-beste-i idbāre feraḥ

Bağ-ı ‘ālemde şereflendi hünlerle niçeler
Semerāt eyledi ilḳā’ hele eşcāre feraḥ

Müje u ḥācib ile ğırrelenür şūḥ-ı ḳarām
Sehm ü ḳavs ile gelür zümre-i tātāre feraḥ

- 5 Zihniyā şafvet ile boldu secencel kıymet
Pāk-i maẓmūn virir lehçe-i eş‘āre feraḥ

47

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Terk-i ağıyâr eyleyüp dildâre irmekdür şalâh
Hâr u hâşâgi geçüp gülzâre irmekdür şalâh

Hâne-yi virâne-yi ahlâkıñı ta'mîr için
Tîşe-i münşâr ile mi'mâre irmekdür şalâh

Nerdbân-ı zühd ü inkâre muqayyed olmayup
Şuffe-i kâşâne-i ikrâra irmekdür şalâh

Güfte-hâ-yı 'âmiyân-ı nâsî idüp zîr-i pâ
Baş egüp 'âriflere esrâra irmekdür şalâh

- 5 Zihniyâ hâlî bulanlar eyledi terk-i maḥall
Dâri istişkâl idüp deyyâre irmekdür şalâh

48

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Leyl-i riyâya nehâr oldu ziyâ-yı şabûḥ
Boldu cesed gūyiyâ mürde iken tâze rūḥ

Eyledi küffâr evhâm-ı ma'ârif hilâl
'Asker-i islâma ḥaqq virdi gazâda fütûḥ

Oldu sirişkim benim bir ulu tūfân kim
Ġark olur aña düş olsa da keşte-i Nūḥ

Nuşhını nâşiḥ atup saġarı aldı ele
Yusûfî seyr idicek tövbeyi bozdu nusûḥ

- 5 Oldu tamâm Zihniyâ nâme-i pāk-i ġazel
Anıñiçün yazmışım pâyine nām-ı бүдүḥ

49

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Kızaruþ şerm ile irdi leb-i cânâne kadeh
 'Arz-ı l'al eyler imiş el ile mercāna kadeh

İbn-i vakt ile ider bint-i rezin sırrını fāş
 Halkın itdi kızılın gözgü reh-i meydāne kadeh

Çarpā gibi ayağ üzre gezer dehrî dem
 Şimdi bir pāre karışdı hele insāna kadeh

Zāhidiñ şavma'asın hîç ziyāret kılmaz
 Sürh-serdür ki olur sâkin-i meyhāne kadeh

- 5 Zihniyā şırça sarāy idi dil-i virānım
 Kırmadan eyledi ta'mîr anı ferzāne kadeh

50

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

- 1 Harîk-i 'aşka hicr ü firkat-i dildār olur dūzağ
 Hüner-ārā ne hazān gül-bün-i gülzār olur dūzağ

Varan gūyine yandı nār-ı 'aşk-ı kâfir-i hüsne
 Bilür mü'minler anı mesken-i küffār olur dūzağ

'Azāp-alūd olur tūtî şadā-yı zāğ ile elbet
 Nedîm-i yāre gūş şöhet-i ağıāre olur dūzağ

Zelāl-ı hicr-i dilber şūh-ı kibrî eyledi taḥhîr
 'Uşāta nisbet ile mağsel-i evzār olur dūzağ

- 5 İren dostum vişāl-i yāre bolmaz şonradan teb'îd
 Ne şüphe bunda Zihnî düşmen-i ebrār olur dūzağ

51

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Ağniyāya virse rif‘at ğam degil dest-ferāḥ
Ehl-i istiḳā-yı teşhîr eyler elbet intifāḥ

.....türbetidir istiḳāmet baḥş iden
Geçrev oldu būs-ı dest-i bağbān itmezse şāḥ

Ruḥuna cūy ‘ālem oldu müptelā-yı ta‘n olan
Vakı‘ā kılmakda imdād-ı felāḥan senglāḥ

Nāfi‘î iḥbār ile eyler muzır vehm ü hirās
Sim gibi kār itdi renk-i sebz-i āb-ı isfināḥ

- 5 ‘Aks-i re’y-i tāb‘oldu levnine āyîneniñ
Zihniyā aşḥābının ḥāline peyrevdir şimāḥ

52

Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlâtün Fā‘îlün

- 1 Şavt-ı ‘aqla vir mi lüknet buse-i çāḥ-ı zenāḥ
Lā-cerem iḥdāş ider su‘ālî nūş āb-ı mîḥ

Hürmet itmek vācib oldu sākiyā bint-i reze
Ol benim āḥtımdır aña olmuşum gūyā ben āḥ

Mürğ-i ḳalbi şayd içün ol tıfl-ı kebk endāma baḳ
Dāne-yi ḥālin döküp dām-ı nigāhın kıldı faḥ

Tünd-bād-ı ‘aşḳdan bolmaz ser-i ‘āşık rahā
Aniñiçün dā‘imā oldu mecār-alūde şitaḥ

- 5 Şüst ü şol ḳul şöḥbet-i ‘irfān ile noḳşānıñı
Zihniyā şabun ider eşvābdan ref‘ ü senḥ

53

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Benim ol kuş beyinli ehl-i zühdün başına talîh
İderler bir nice zāğ-ı siyāhî gūyiyādır sîh

Tırāş itdi ğam-ı zerrîn-i yâri dilden ol âfet
Mücerrebdır hücüm-ı kıla‘-i eş‘âr itmede nîh

Hukûk oldu esās-ı ittihādı eyleyen terkîn
Dırahtî müsteķilân üst-vār itmekde dā‘im bîh

Heyûlâ-yı zaman ile olur a‘râz gün abād
İder işbât ‘umûrun tûl u ‘arzın lâ-cerem târîh

- 5 Zen kim dāmene oldu müzekkir Zihniyâ ğālib
Nola dāmen-i ‘arzı ğîr-i muğlîm eylese tevsîh

54

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 ‘Arz-ı ruhsār eyledi ‘uşşāka şûh
Bağbāna virdiler bir dāne hûh

Yār olur hûy-ı kerde tâb-ı şerm ile
Ademî ta‘rîk ider zîrā güdûh

Bir degil düşünām u ta‘n u i‘tirāz
Cāy-ı senge olmadı kâ‘im külûh

İbn-i vakte pend ider pîr-i muğān
Zem ider tavr-ı civānānı süyûh

- 5 Muşhafımdır vechi yārîñ Zihniyâ
Āyeti te’vîl ider ehl-i rüsûh

55

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Tekye-i tende inâbet 'arz idermiş cāna şeyh
Mürşid itmek yâ mürid olmak diler cānâne şeyh

Sîne şâf olmak içün ser-ḥalka-i tevḥîdde
Çekdi dildârı şafâ-yı 'aşkıla meydāna şeyh

Ser-ṭarîk olmaz mı erbâb-ı sülûke ḥüsn ü ḥâl
Dâ'im ey vallah idince zümre-i ḥübāna şeyh

Gâh ḥalvet gâh şoḥbet gâh ḥetm-i ḥâcegân
Bend ider dervîşi elbet çile-i merdâne şeyh

- 5 Âşinâ-yı sırrı vaḥdettir murādım Zihniyâ
Yohsa olmaz 'âlem-i keşretde her bîgâne şeyh

56

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Perî pindârı yakdım 'aşk-ı yâre herçi bād-â-bād
Semender gibi girdim bende tâze herçi bād-â-bād

İçüp zehir-i âb-ı 'aşkıñ istedim tiryāk
Düşüp bahre şarıldım zeyl-i mâre herçi bād-â-bād

Bugün baṭḥâ-yı lâdan Yesrip ilâyla..... hicrette
Şıgındın ğâr-ı sevdâ-yı nigâre herçi bād-â-bād

Zemîn-i ḳalbe 'isâ-yı muḥabbet nâzil olduḳda
Helâk irdi hemin deccâl-ı 'âre herçi bād-â-bād

- 5 Saña ey kilik-i ḳudret ṭa'n iden cehl-i merkebdir
Yakışmış ḥaṭṭ ana ğadr u ğaddâre herçi bād-â-bād

Gül-i şad-bergi bulmak niyyetile bâğ-ı ‘âlemde
Yöneldim bülbülâ ecnâs-ı hâre herçi bād-â-bād

Gümüş nāmında bir zerger civânın dest-i zulmünden
Giribânımı itdim pāre pāre herçi bād-â-bād

‘Azāb-ı düzağ-ı ber-dü-şitādan kurtulup ey dil
Yetişdim zevk-i cennāt-ı bahāra herçi bād-â-bād

Görüp zindān-ı ‘aqlıñ revzeninden Zihniyā ‘aşkı
Kararı eyledim tebdîl firāra herçi bād-â-bād

57

Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlün

- 1 ‘Āşıkım tıfl-ı tabîbîñ hâlidir baña murād
‘İllet-i ‘aşka atıbbā virdiler hubbu’r-reşād

Meyl-i şüh-ı nev-tırāşı iltizām itsem nola
Fesh-i bay‘a kâdir olmaz mültezim düşse haşād

Kaṭ‘ı ‘aşk kâfir-i hüsn itmede ehl-i ğaram ‘azm
Lâ-cerem kâfir hücum itse olur vâcib cihād

Kāle-i âyet-i hüsnü bilmedi sālûslar
Bulsa muşḥaf ğam degil sevḳ-i nāsārada kesād

- 5 Tuḥfe kıldım âsef-i dehre bu nazmı mevrûş
Zihniyā virdim Süleymân’a faḥiz-i cerād

58

Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlātün Fā‘îlün

- 1 O mehiñ hüsnî ile buldu ziyā şehr ü beled
Eşer-i rûhladır pertev-i ikrâz cesed

Dîdemî rü'yet-i hâk-ı rehiñ eyler pür-nür
Tütiyâ ile olur nefsi'l-emr def'-i remed

Görinür ehl-i mecâz içre haqîkat kıddî
Harf-i tahkîk durur nâm-ı nümâdâde-i kıdd

Kim iderdi hele bînî sini elfe teşbîh
Eger ebrûsı o şûhuñ meselâ olmasa medd

- 5 Zihniyâ zâhidi fermân ile tîrd itdi o yâr
Şâha 'âşî olanı eylediler nefy-i ebed

59

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Ehl-i 'aşk olmaz civâr-ı yâr-i pür-fenden ba'îd
'Andelîb olsun mu hîç etrâf-ı gülşendi ba'îd

Hâric-i ruhsârı itmiş şehneves hâlî mekân
Dânedir gûyâ ki kalmış kurb-ı hırmenden ba'îd

Duhter-i rezden ebu'l-vâkt itdi isti'fâ-yı hatt
Şevher oldu nükte-i tatlık ile zenden ba'îd

Tab'-ı cânâna gelüp nefret beni terk eyledi
Sâkıt olsa i'tidâl-i rûh olur tenden ba'îd

- 5 Zihniyâ itmez melek şeytâna elbet i'tibâr
Ey rakîb olsa 'aceb mi dil-rubâsından ba'îd

60

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

- 1 Yandı her kim hâzık-ı 'aşk içre eyler ise
Oldu nâr aşhâb-ı uhdûda zehî zatü'l-vukûd

Ol Yahūdi dilberi ‘uṣṣāḳa cev̄r etse
Düşmen-i dirîne-i islāmiyān oldu cehūd

İltifāt-ı yār ile itmez baña yāri rakip
Neyl-i emvāl ile olmaz meftūnum merd-i ḥasūd

İstimālat ‘arz olur olmaz tabaşbuş zāhide
Ṭarz-ı āḫirdir sefāhat ṭavr-ı diger oldu cūd

- 5 Leşger-i ‘irfān ider küffār-ı evhāma ğaza
Zihniyā cenk ü cihādı eylemez el-cünūd

61

Mef’ülü Fā’îlātü Mefā’îlü Fā’îlün

- 1 Ber-muşḥaf-ı ruḥ ey ki zi-ebrî niḳāb zed
Ve’ş-şems-rā bifitneti ebrū sehāb zed

Keşte rakīb vü ṭālî’i men her dü bâzgûn
Şāyed be-dîvan-ı melek-āsā şihāb zed

Dil-teşne ez-cemāl-i bilüreş neberde āb
Āyîne’î büved ki nişān-ı serāb zed

Gîrem ki duht u rez be-lebet dest-res neyāft
Çün ber-benān-ı hîşten-i ü bes ḥıdāb zed

- 5 Kāhreş be-dūzaḥî dehed endîşe Zihniyâ
Ger luṭf-rā nümûde behişti azāb zed

62

Mefā’îlün Mefā’îlün Mefā’îlün Mefā’îlün

- 1 Tesellî ‘aşḳ mî efzūd u ‘aşḳ ez-vey cilā dāred
Be-āteş āb endāzed vü āteş zān nemā dāred

Dilem me'vā-yı ān dilber ki terk-i buhl girdādeş
Behişt-ārā nedān kes bā-gedāyān ū seḥā dāred

Be-farq-ı ḥod nihād iklîl-i 'iṣyān ān ki fir'avnest
Bed ān māned ki Mūsā geşt dest-i vey 'aşā dāred

Mübeddel geşte bāşed 'ārifān ender miyān-ı ḥalk
Çe dāned 'āmiyān şāhenşehî ki ihtifā dāred

- 5 Ne yābed hîç kes ez-dergeheş cüz hecr ü istiğnā
Velî dil Zihniyā ez-lutfeş ümmîd-i liḳā dāred

63

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Merā dārū's-selām-ı va'de-i dildār ādem kerd
Revā āmed eger aşl-ı uşûl-i 'ilm-i ālem kerd

Ser-i dervāze dāred vaşl-ı ū der-ṭārem-i vālā
Vedād-ı sāde-rā der-şarḥ rūḥ-ārām-ı süllem kerd

Reved dildār-ı rā āver em-i rūḥ-āverde hemvāre
Ki o sırr-ı vişāl-i 'ālem-ārā ṭarḥ-ı merhem kerd

Küdām-rā zed rehā sellāk-i u ki ū devā dāred
Ṭa'ām-ı rūḥ-rā sālār-ı mā ger mevsim-i sem kerd

- 5 Hevām-āsā megū mā-rā 'avām-ı arşa-i āmāl
Muḥammed dil muḥāṭ-ı sūre-i Ṭāhā vü Elham kerd

Dehed meh-rū külām-ı germ mā-rā der-heme aḥvāl
Meger mā-rā adū der-mihr-i ū serd ü mu'ammem kerd

Reh-i dil dārem āmā Zihniyā der rāh-ı dildādem
Megū kim kerde rāhım ger hemā sālūs kim kerd

Fā'īlātūn Fā'īlātūn Fā'īlātūn Fā'īlūn

قد أضاع الشمس أحياناً الصبحى دوالبلد
أنما المبوب روح فى شرايف الجسد

من له كحل نسميه بماناغ البصر
لم يكن فى عين انراكاته نوع الرمد

يطلب الاسرار من حفاً ظهاطلابه
والأنى افشى بمايفضى لهالم يعتمد

الكثير واحد ولو احدعين الكثر

زال عنا الخوف واقسام الرجا بعدما
قال قطب الهشيق اياناخذوا هذا السند

وصف ذاتم يقا يرها حيث ان يرا
صنفاً لعكس الذى قد قال لى انى اسد

ان علم الحق مكسوب جدمولع
انبه قد استوى سعالاً يانى فى العدد

حكمه الاراضاعت عن جيوب المومنين
ثم القاها باحدى هديتيه من وجد

علمه الشيه والدا سراه للمليث
اقتداى اما فى ابيه المجتبى خير الولد

مراه الفضبان من سوقدت نار الفضب
قد بدافى جيدها للقهرجبل من مسد

تلفم الارواح با لاجسا نفى نفس نقت
واتبع الحلتيت اياًها محلول الزيد

يا نبى اعما منا لا تنكروا الشطاحنا
بان يخم العشيق مخذ ولا لارياب الرصا

يامدار الوقت للذهنى انل ما يعتنى
لاتزغ طلائعنا لافراق لله المدد

65

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Her kaçan kim sîne bendin eyleye dilber güşād
Uğdeler taḥşîl ider ol ḥāl ile kırmaz nihād

Ol Mecûsi dilberi 'uşşâkı kıldı hîme-geş
Nâr-ı 'aşka yandı gül başına ey dil-i remād

Ehl-i temkîn oldular telvîne cānā müşterî
Renk-i rûyın sevķ-i ma'nāda idince gül mezād

Ey Hülāgu kişver-i ḥüsn içre görse şevketiñ
Lā-büd eylerdi saña 'arz-ı ra'ıyyet Keyķubād

- 5 Yâr yazmış kıl kalemle ḥüsn-i ḥaṭṭ ruḥsârına
Var ḥaber vir Zihniyâ meşķ eylesün gelsün 'imād

66

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Ḥāk-i pāyet sürme sāzed çeşm-i mā fer mî nehed
Tā raķîb-i nā-terāşet ḥāki ber-ser mî nehed

Her kücā der-ḥâtır āred bûy-ı dūd-ı ḥāl-i tü
Dil hemān der-micmer-i pûşîde anber mî nehed

Müşterî-rā çeşm-i tü bā-ḥurdekārî mî ḥared
Tîğ-ı ḥod-rā aḥter-i Mirrîḥ gevher mî nehed

Mî nigāhed sāḥa-i ruḥsâr-rā bā-zülf-i ḥîş
Ān ki sāzed ber-der-i gencūr ejder mî nehed

- 5 Zihniyâ sālûs-rā la'l-i lebeş baḥşîde-est
Pûte-i işkeste-rā kibrît-i aḥmer mî nehed

67

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Şol dıraht-ı âdem oldu baĝ-ı 'âlemden murād
Meyve-i insân-ı kāmildir bu âdemden murād

Muşhaf-ı hüsnündeki seb'ul-meşânî sırrını
Bilmek oldu sûre-i Yasin ü Elhamdan murād

Bâ'îş-i neyl-i emel endîşe-i tedbîrdir
Şādumāni semtine 'azm itmedir ğamdan murād

Hükûm idüp ma'lûma 'ilm Allahı zikr itmez 'avām
Zannını tākîd imiş Allah-ı 'âlemdir murād

- 5 Zihniyâ vaşf-ı ruḥ-ı huy kerdesidir dilberin
Gülsitānda verd-i ḥamra üzre şebnemden murād

68

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Gûy-ı yâr-ı ğonçafemdir 'âşıka zibâ melâz
Gülsitānı eyler elbet 'âşıq-ı şeydâ melâz

Kâfir-i hüsnü nola der-ḥatır itse mü'minân
İde gelmiş mescidi ta'mîr içün tersâ melâz

Ṭurreler gûyâ o sîm-endâma oldu pâsbân
Daḥmedir kim eylemiş etrâfin ejderhâ melâz

Ḳıl kalem ḥatṭ yazdı ḳurtâs-ı raĝadâne anuñ
Ġâlibâ muşhafdır âyet sûre-i tâhâ melâz

- 5 Zihniyâ oldu ḥaḳîkatde mecâzı müştamil
Bu ğazelde eyledi dünyâ ile 'uḳbâ melâz

69

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Yâriñ emri eyledi 'uṣṣāk-ı şeydāya nufūz
Pādişāh fermānıdır eyler re'āyāyı nufūz

'Aşkı ispāt eylese eşk-i dü-çeşm gam degil
Şāhidiñ iḥbārı eyler nefis-i da'vāya nufūz

Rast-kārı geç meniş iğfāl idermiş el-ḥudud
Kıldı lāmın i'vicāc elfü'l-ayā nufūz

Berk-i sebz-i tuḥfeniñ te'sirini 'ālem bilür
Eyledi tedbîr ṭali'-i naḥl-i ḥurmāya nufūz

- 5 Zihniyā lafzın olur mu'tāda elbet medḥalî
Nîk u bed esmā ider tab'-ı müsemmāya nufūz

70

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Suḥen-i kând-i lebân oldu dil ü cāna elezz
Leb-i şîrîn ise ferhād-ı perişāne elezz

Nola kezzābe kelāmında ferāḥ virse vüfūr
Gelür itlāf-ı direm ṭab'-ı sefîhāne elezz

Bî-vefā sülb-i i'ānetle bulur zevk-i şafā
Terk-i bār eylemeden olmaya ḥayvāna elezz

Bî- zebāne 'adem-i şoḥbet olur ḥüsn-edā
Naḫş-ı maşraf gelür eşfāh-ı raḫîbāna elezz

- 5 Dîde ā'zāde riyāsetle bolur 'izz ü kemāl
Zihniyā oldu ḥukūmet hele sultāna elezz

71

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Mest-i 'aşka la'l-i cānānı beyān itdi nebîz
 'Andelîbe renk-i nesrîni 'ayān itdi nebîz

Bağ-ı cisme şaşar-ı keyfîyetin idüp vizār
 Sūsanāsā kibr ile kîni hazān itdi nebîz

Güdek-i nev-sāleye ta'lîm idüp rüşd ü sedād
 Zāl-ı dünyā gibi fertûtî civān itdi nebîz

Bir gedāyı tahtgāh-ı 'āleme sulţān idüp
 Niçe şāhānı gedā u lā-mekān itdî nebîz

- 5 Zihniyā teşrîf-i yāri ġālibā ḥüsn eyledi
 Hîzmeti bābında dāmen dermiyān itdi nebîz

72

Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün

- 1 Yār 'indinde kelāmı 'āşıkın boldu nüfuz
 Hastanın oldu dehānı nān u ni'metden lezūz

Çāker-i maḥpūsuñ oldu istinādı seyyide
 'Akd-i sihrî ḥal içün gūyā okurlar kıl a'üz

Dehr eger şāz itsede sen āna kılma i'timād
 Lāyık olmaz vaz'-ı aḥkām itmege şahın-ı şüzūz

Olmayınca ra'd u bark olmaz şalavāt ur 'avām
 Görmeyince dūzaḥı derler mi kāfirler ne'üz

- 5 Havf-ı ā'dā olsa Zihnî ḥışne eylersin duḥūl
 Min şirārî'l-emr bi'r-raḥmān mevlāyana alūz

73

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feûlün

- 1 Kalem tırâş haţţ-ı yâri taḥayyül ider
Kitâbet kelâm kıl içün ta'allül ider

'Aceb mi girsede rü'yâyı 'aşıkâ o perî
Melek vücûd beni âdeme temessül ider

Simât-ı 'aşkına 'uşşâkı da'vet idüp o yâr
Ta'âm-ı ḥüsnüne ḥâl-i siyâhı fülful ider

Şarâb rü'yet-i ḥüsnünü nüş iden 'uşşâk
Füsûn bâdem-i çeşmin alup tenakḳul ider

- 5 Hümâveş evc-i semâda bu Zihnî taleb it
Zemîn-lâne-i güncişke kim tenezzül ider

74

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'ilün

- 1 Nâ-tüvân-ı 'aşkı yârîñ sohbeti eyler diler
Mâl buldukda ğanî olsa 'aceb midir faḳîr

Aṭlas-ı çarḫı ḥaḳîkat añlamaz şüfî mezâk
Ehl-i taḳvâya belî mekrûhdur sevb-i ḥarîr

Ḥüsn-i yâri eyledi şâbit tevâtir vâkı'â
Şüphe ḳalmaz anda kim virdi ḥaber cemm-i gafîr

Da'vet itmez ḥar mizâcî matbaḥ-ı 'ilm-i ledün
Neylesün ḥelvâyı ḥayvân aña bir bâre şî'îr

- 5 Nâle eyler Zihniyâ nây ile şâh-ı Mevlevî
Ḥâmedür kim olmadı andan cüdâ bir dem şarîr

75

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Bülbül dirâht-ı gülde dem-â-dem figân ider
Sîmurğ şaytı dilde 'aceb âşiyân ider

Nûr âyetini muşhaf-ı hüsnünde okumuş
Huffâz-ı hilyesine şorup imtihân ider

Meftûn olan nigâra hemîn ısfahân mıdır
Ol rûha ehl-i gencede bin cân revân ider

Tâtâr-ı çeşmi bizleri katl itmege bak
Kırpiklerin sihemler ü kaşın kemân ider

- 5 Kâf-ı rızâda lâne idüp baña Zihniyâ
'Ankâ gibi cihânda beni lâ-mekân ider

76

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Yâriñ i'zârı üstüne hüsnü niķâb olur
Şemsiñ cemâli üzre şu'â-yı hicâb olur

Bārân-ı eşk-i çeşmimi icrâ için meger
Gelse sipihr qalbime gamlar şehâb olur

'Aklı giderse âdemiñ olmaz niżâmı hîç
Bir hâne hâli qalsa dem-â-dem harâb olur

Görmezse terbiyet hele gûdek-i fesâd
Hâlinde şîre terk olunur şarâb olur

- 5 Deycür-ı zühde virse o meh şu'le Zihniyâ
Eflâk-ı ma'rifetde yüzi âf-i tâb olur

77

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Hedm eyle cismiñi ki nihāyet harāb olur
Yak nār-ı 'aşka 'ākibet āna 'azāb olur

Āb-ı hayātı içmege sa'y ile rüz u şeb
Hızır bulana menzile ni 'me'l-merab olur

Zāhid ibādet eyle iver-perde geçmeğe
Bilmez ki kendisine o tā'at hicāb olur

Bintü'l-'üneb bulursa nolā la'l-i dilberi
Dest-i 'arūsa şüphe ne vaz'-ı harāb olur

- 5 Tanzîr-i hāme gelse nola ta'na Zihniyā
Küstāha 'ayn ile bilürseñ 'itāb olur

78

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Gürüh-ı 'āşıkānız saña ey büt ilticāmız var
Re'āyāyız rikāb-ı pādīşāhiden ricāmız var

Sirişk-dem-i şıfat ceyhüne mānend oldu hicrinden
Anuñla hāşılı mābeynimizde mācerāmız var

Ṭabîbin sukkerî ma'cünunu kıanda bolur hasta
Bizim hicr ü elemde derd-i 'aşka bir devāmız var

Beher Mūsā'ya bir Fir'avun elbette musallaṭdır
Raķîb-i rû-siyeh dirler bizimde bir belāmız var

- 5 Gurûrundan felek atlas girse Zihniyā ğam yok
Bizim peşmîneden mensûc bir köhne ridāmız var

79

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Dilber ki zülf-i muhteşemin halka var ider
Hāmün-ı 'aşk içinde o hayli şikār ider

'Āşıkların köyüne uğratmayup şahā
Ağyāre ragbet eyleyüben hem-civār ider

Halka tevāzu' ile bakup şîveler kılar
Ben bendesin görünce hemîşe vakār ider

Kendine şohbet itmege mānend arar gezer
Var ise bizler ile görüşmege 'ār ider

- 5 Anıñ meḥabbetine fedā eylediñ sırrı
Allahu ā'lem ol bizi düşmen şümār ider

Ba'zıca imtiḥāna sükūt eyleriz velî
Tāḳat gelür mi aña ki leyl ü nehār ider

Bu ğadr-i bî-kerāne elem çekme Zihniyā
Bir gün olur sañada bakup kām-kār ider

80

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

- 1 Hüsni-i ḥaṭṭ-ı rüyı yāriñ cîmdir
Hem o muşhafda dehānı mîmdir

On sekiz biñ 'ālemi olmuş muḥit
Kişver-i dil bir büyük iklîmdir

Āteş olmaz zāhide birdü selām
Nār-ı 'aşka giren İbrāhîmdir

Âb-ı nuṭḡ-ı ehl-i ḥālî nûş kıl
Kim sırrı çeşme-i tensîmdir

- 5 Aḥz u â ‘ṭāyî edinme serzeniş
Geç o yerden ki recâ u bîmdir

Kāle-yî bâzār-ı ma‘nî oldu rāz
Naḡd-i isti‘dādîñ aña sîmdir

Remz-i kerremnāyî bilmek Zihniyâ
Sûy-ı ḥaḡdan âdeme tekrîmdir

81

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

- 1 Seniñ rûyın şahâ cürm-i ḡamerdir
Anıñçün mihrveş pür-nûr u ferdir

Ṭoḡar elbette mihr-i ḡüsn-i eṭfâl
Ṭufülliyet demi zîrâ şeherdir

Megesveş cem‘ olur başına ‘uşşâḡ
Vücûdı dilberîñ ḡüyâ şekerdir

Gene zan itse şûfî vaşl-ı yârî
Nola şek lafzının tafzili ḡardır

- 5 Metâ‘-ı ‘aybî bî-idrâka Zihnî
Hünerdir diyü bay‘ itmek hünerdir

82

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Yâr-i ruḡsârın gül-i nestrin ider
Bülbülâsâ bendesin ḡamḡîn ider

Halkı katl itse o tîğ hüsni ile
Yine ‘âlem ol büte taḥsîn ider

Vā‘izîḡ güftâr-ı nâ-hem-vâresi
Âdemi cūyâ-yı ḥūr u ‘ayn ider

Ṭâ‘ati mehzûlesi zâhidleriḡ
Şâḥibin müstekbir ü ḥodbîn ider

5 Bâṭın-ı eşyâdadır temkîn-i küll
‘İlm-i zâhir dilleri telvîn ider

Cehl ü inkâr-ı ta‘aşşub âdemî
Bî-muḥabâ kâfir-i bî-dîn ider

Zihniyâ âd‘iyye-i vâ‘iz beni
Nefre-bend-i ḳulḳul âmîn ider

83

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1 Muḥabbet râhına ey dil girenler
Hemîn maḥbûbe anlardır irenler

Olur cānāne vâşıl bî-muḥāba
Firāş-ı ‘aşḳ içinde cān virenler

Beni itdi yeminden fâriḡü’l-bāl
Bu vādîde nice Veysel Ḳaranlar

Şu‘â‘-yı şem‘e eyler mi tenezzül
Meh-i ruḥsâr-ı dildârı görenler

- 5 İder escāl-i ihlāşı güşāde
Riyā ٲomarını elbet dürenler

Hirās-ālūd nazmım Zihniyā hep
Suḡende fenn ü şan‘at gösterenler

84

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Dildāde-yi vidād-ı şadā ehl-i ḡāl olur
Ādemde ḡāl olursa medār-ı kemāl olur

Ḥilmiñ şalāḡ-ı sāde döker şadr-ı ṡaliḡe
Ālūde olsa milḡe mül añla ḡelāl olur

Hā-i havāma gelse eger merd-i mürde dil
Rādır rüsüm-ı dehre ve hem devre dal olur

Selāki olsa ‘ulv u ‘ulüm aşl u seyle
Ālemde ṡurma herkese ehl-i su‘āl olur

- 5 Dildāra her ki ola o dil-dāde Zihniyā
Mevşül-i ma’-melek mal-i vişāl olur

85

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Hedm-i dilim ki rüz-i ebedden fişān virir
Günü ḡarāb idüp meh ü mihre ziyān virir

Aḡz itme bād-ı āḡ-ı cihān-süz ‘āşıkı
Şol nev-bahar-ı ḡüsnüñe bî-şek ḡazān virir

Leylīde ḡabr-i Ḳaysa yüzün sürse ḡam degil
İrür vişāl-i yāre o ṡālib ki cān virir

Tātār-ı cevri cāna hücūm itse katl için
Virir müjeñ hadenk hem ebrū kemān ider

- 5 Şāhib zemîne tab‘-ı nur-ı dîde Zihniyā
Bu nazmı mişl-i berk-i sebz armağan virir

86

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Biz ol ‘āşıklarız dünyāda bir cānımız vardır
‘Aceb mi mü’miniz biz dînimiz îmānımız vardır

Nola çekseñ tekālif-i ğam-ı hicrî re‘āyāveş
Serîr-i hüsne mālîk dilber-i sultānımız vardır

Cihānîñ zā‘idî ü nāķışî ma‘lūm olur elbet
Bizim taķmîn-i haķķanı gibi mizānımız vardır

Aķibbā-ı zamāne ğam degildir olsada ğāfil
Şabābetle marîz-i cāna bir dermānımız vardır

- 5 Nola pervāz idersek evc-i lāhūti haķîkatde
Hümāveş Zihniyā bil şeh-per-i ‘irfānımız vardır

87

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dilber ol dā‘imā ruhsārına baķmaķ diler
Kendisin pervāneveş āteşlere baķmaķ diler

Bir içim şu olduğun yārîñ ‘aceb Ėuş eylemiş
Āb-ı rûyî meşrebim andan yaña aķmaķ diler

Hasretiñle ‘aķla tārîk oldu ‘ālem şöyle kim
Dil-i cünün ile zinād hayretî çaķmaķ diler

Eylemez teb‘îd ile bezm-i şafâdan keff-i yed
Dest-i sâki sîne-i bigâneye bakmak diler

- 5 Zihniyâ mismâr u levh-i vaşl-ı canânı gönül
Mişkab-ı tîz-i niyâz ile delüp taşmak diler

88

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Bilmeyen şîve nükte eş‘ârı şöhet zann ider
Nükte-i maẓmûnıla eş‘âr-ı sıklet zann ider

Ehl-i keşret rûşinâ-yı vahdeti bilmez nedir
Künc-i târîki ‘avâm-ı nâs-ı ‘uzlet zann ider

‘Aklınıñ irişdigi ahvâle ma‘lûmum diyüp
Kendüye mechûl olan hâlâtı hikmet zann ider

Kendi zâtında vażî‘ü’ş-şân olan nâdânlar
İ‘tibâr nâyhamı halkı ‘izzet zann ider

- 5 Zihniyâ âşâr-ı mürgi görmeyen ‘ayne’l- yakîn
Müptelâ olsa şudâ‘a hayli zahmet zann ider

89

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Söyler pes kafesde nigârım taķır taķır
Güyâ servde başladı bülbül çıtır çıtır

Hışn-ı vişâli fethe bak ism-i rakîble
Mâl-i ğanimetî yeye görsen kıtır kıtır

Min kâse leys maţbah-ı vaşlım be saĝarda
Cüşide oldu dîk-i muhabbet fıķır fıķır

Cānā niyāz-ı vuşlat ile girye eylesem
Cevr ü hıyānet üzre gülersin tıkr tıkr

- 5 Varsam civār-ı yāre z̤erāfetle Z̤ihniyā
Enf-i raķib ider ḥasedinden fıtır fıtır

90

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Baña oldukça ol meh-rūyına ‘arz-ı cemāl eyler
Raķīb-i rū-siyāha dā’imā hışm u celāl eyler

Seniñ başdan çıgup başdan çıkardın ḥalkı perçemiñ
Anı ser-mū görenler lā-muḥāle kıyl u kāl eyler

Çemende gösterir eşçāre kendin şah u ser-āzād
Hemîşe ‘āşıkāne yār-i keşf-i yāl u bāl eyler

Vele‘ bādimi hırmān oldu ümmîd-i teşādüfde
Meşeldir iltizām idenler elbet infi‘āl eyler

- 5 Muḥallîdir bu nazm ile tazallüm itmeseñ yāre
Re‘āyā Z̤ihniyā sulṭān-ı vaķte ‘arz-ı ḥāl eyler

91

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sîm simā ol güzel dilber bigāyet ḥūbdur
Şurre-i dil eyledi sermāye zer maḥbūbdur

Bîḥ-i sāmānı kopardı firķat-i şūḥ ṭabîb
Ekşeriyyā tıpdā isti‘māl olan enbūbdur

Zer-nişār-ı kefe-i mizānı ithām eyledi
Ḥāl-i sîm-endām gūyā ḥabbe-i meznūbdur

.....ümmü'l habās ile ebu'l-vaḳti görüñ
Sakf-ı bâbdâr sekre laḥyası cāribdir

- 5 'Arz-ı nūṣ aḥbāba ü ā'dāya kıldı darb nîṣ
Zihniyā kendüyi nazma meşrebiñ ya'sübdur

92

Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün

- 1 'Uşşāḳa cevri dilber kat'en elem degildir
Şāhın ra'ıyyet üzre teklifî ğam degildir

'Aşkı bırakmayanlar elden vişāle irdi
Bā-behreler sözünde şābit ḳadem degildir

Yāriñ egerçi nazı mā-lā yutāḳı çıḳdı
Amma benim niyāz u zārımda kem degildir

'Aşıklarıñ vişālen tefhîm iderse yoḥsa
Ağyāre iltifātı yāriñ kerem degildir

- 5 Fenn-i celāli ile Zihnî ḳadd-i icmāle
Cennet dinür bu nazma bağ-ı irem degildir

93

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bağ-ı ḥüsn içre ruḥ-ı dilber gül-i ḥamra mıdır
'Āşık ol gül-zāre ḳarşu bülbul-i şeydā mıdır

Oldu 'āşî kendim ḥālin ümmîd iden kişi
Dilberiñ ruḥsārı cānā cennetü'l-me'vā mıdır

Len terānî gūş ider ki mürde-i iḥyā ider
Bu gönül didikleri 'İsā mıdır Musā mıdır

Kisve-yi İslāmı giymiş kalbi pür-şirin hafî
Zâhid-i sālûsa şor mü'min midir tersâ mıdır

- 5 Kâf-ı 'irfân üzre vaz'-ı âşiyân itdi yine
Mürğ-i elfâz-ı kelâmın Zihniyâ 'anķā mıdır

94

- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
1 Hâtır-ı dilberde 'uşşâķa 'ināyet yok mudur
Ṭab'-ı şāhîde ri'āyāti şıyānet yok mudur

Dā'imā tekdîr idersin ey güzel 'âşıkları
Şol raķibsin münşide hîç kabāhat yok mudur

Kâfir-i hüsn itdi istîlâ-ı meşâf 'aşķda
Ey müselmānān imdād u i'ānet yok mudur

Va'd-i vaşlı yār inkār itmek ister zâhid
Böyle ma'lūmuñ olan yerde şehâdet yok mudur

- 5 Gördüğün âdemlere Allah için eyle su'âl
'Aşķ elinden Zihniyâ baña selâmet yok mudur

95

- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
1 'Âşık iseñ semt-i kūy-ı dilber-i ra'nâyı şor
Bülbülāsā dā'imā bağ-ı gül-i zibâyı şor

Şûretâ insān olan ma'nāda hayvān ekşerî
Âdem olmaķsa murādın âdem-i ma'nâyı şor

Niçe bir endîşe emr ü zây' ile şuğl eylediñ
Ba'de zeyn idüp ferāğat şöhet-i ferdâyı şor

Nākıŝu'l-‘aql itdi ey zāhid seni meyl-i nebāt
Ercümend-i vaqt iseñ şimdengirü ebnāyı şor

- 5 Zihniyā itme beyāz beyzle güft u ŝenîd
‘Aŝkdan bir kez benim başımdaki sevdāyı şor

96

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Çekdigim hicrāna nisbet baña vuşlat çok mudur
Dā’imā zaḥmet çeken ‘uŝŝāka raḥmet çok mudur

Pister-i cevre esîr itdi beni şüh-ı ıabîb
Ḥasta-yı ‘aşka bugün bir laḫza ŝoḫbet çok mudur

Bildi zühhāde görünmek şüreti oldu ḫarām
‘Arzı var bint-i reziñ ‘arz itse ‘işmet çok mudur

Tekye-i ‘aŝkıñ mürîdi ez-ḫadîm-i abdalız
Bizlere ŝeyḫ-zādeden vaşl ile himmet çok mudur

- 5 Ḥāk-i pāy-i dilrubāya eyledim vaż’-ı ḫabîn
Zihniyā ben bî-nevāya böyle rif‘at çok mudur

97

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bülbulü büy-ı gül-i gülzār-ı zibā söyletir
‘Aŝıķı renk-i ruḫ-ı maḫbûb-ı ra’nā söyletir

Rıḫvet-i ḫilm-i ḫımārîden sükût eyler zuhûr
Cünbüş-i ehl-i ğazāp insānı ammā söyletir

Ḥāḫiŝ-i ğuş-ı cemā‘at vā‘izi teşvîk ider
Ḳulḫul-ı bezm-i ŝurāḫi mesti ḫālā söyletir

Şayt-ı istişkāl-ı ehl-i istimā'-yı dīnlemez
Bî-eğelik ādemi hā söyletir hā söyletir

- 5 Eyledim kat'-ı ümîd-i vuşlat ile kâl u kıyl
Zihniyâ me'yûsa ye'sini mehâpâ söyletir

98

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Hârâbât-ı kemâli görseler mey-hânede dirler
Başanlar ma'rifet aşhâbına mestânedir dirler

O leylî tıynetin mecnûnuyum kûh-ı melâmetde
Anınçün 'aklı nâkış kimseler divânedir dirler

Mukîm oldum ma'ârif birle şehristân-ı hikmetde
Yine dehşâniyân-ı cehl ise bîgânedir dirler

Olurken miyveçin nev-nihâl-ı bağ-ı 'irfânım
'Avâm ezhâr-ı hâs nâţıkıma efsânedir dirler

- 5 Sözüüm yok Zihniyâ nâdân-ı 'aşra şimdilik ammâ
Gelür vaţtı bu nazma güfte-i ferzânedir dirler

99

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Hezârâsâ beni hâhişger-i gülzâr iden kimdir
Beyânı fikrimi pâ-mâl-i ta'n-ı hâr iden kimdir

O leylî câme hâbın çeşm-i hâb olurdu fikrinde
Şabâh-ı haşrede bu dîdeyi bî-dâr iden kimdir

Şenâ etdükde dildâra rakîb izhâr-ı semt eyler
Ne bilmez hüsnünü ikrâr iden inkâr iden kimdir

Kemend-i kākülü kıllāb olurken gerden-i cānā
‘Aceb manşūr-ı fikrî zulm ile ber-dād iden kimdir

- 5 Binā-yı kaçır-ı ‘aşkıñ Zihniyā vaż’-ı esāsında
Hayālî rānde-i meh-peyker-i naccār iden kimdir

100

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yārdan ‘uşşāka luţf u merhāmet mes’üldür
Pādişahlardan re‘āyāya kerem me’müldür

Hāb-ı gāflet şıgmadı mı māh-ı harîf ‘aşkda
Bātlı oldu nevm-i kaylūle bugün eylūldür

Vuşlat-ı dildāra eyvallah ider bekdāşiyem
Bağ şarāhîdir kedd u güyā kadeh-i keşkūldür

‘Ālem-i ıtlākı bilmez lā-cerem erbāb-ı kayd
Ehl-i ‘aqla ‘aşıkın keyfiyeti mechūldür

- 5 İltizām itmez ziyān eyler diyü ehl-i hıred
Gerçi tımār-ı muhabbet hāliyā maḥlūldür

İşlemez fermānı yāriñ cevre evvelki gibi
Şeh-nişîn-i manşıbından haţṭ ile ma‘zūldür

Hırmen-i ihsānı ‘arz eyler civān-ı nev-trāş
Zihniyā vaqt-i haşādın ni‘meti mebzūldür

101

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Söyler iken ṭālî‘ var ne mi eşkaller
Eyler istihrācını kim kerde çok rimāller

Münkalibdir ol naķîyü'l- ħade kılma i'timād
Gösterir gerçi feraĥ ol nazarda fāllar

Sa'd-ı dāĥildir beyāz itsem ħesāb-ı ĥumre-veş
Gerdeninde noķta noķta zevc ü ferd-i ĥāller

Āteş-i 'uşşākı āb-ı vaşl ile teskîn ider
Āb-ı rûyında nümāyān oldu istidlāller

- 5 Naĥs-ı ĥāricdir raķibin şāhidi inkîsdir
Nuşret-i dāĥilde göstermez aña iķbāller

İçtimā'-ı ehl-i zühde şimdilik yokdur tarik
Zā'il olmuşdur cemā'etden o kıyl u ķāller

'Akla-i ümmîd-i ĥāsım 'aķla virdi ıztırāp
Zihniyā ser-beste ķaldı 'āķıbet eşğāller

102

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

- 1 Temām-ı ĥüsn-i yāre ĥaţţ olur faşl-ı ĥiţāp āĥir
Yazarlar ekserî temmet olursa bir kitāp āĥir

Ġurūp eyler o meh ţal'at seĥāb-ı ĥaţţıla her gün
Sevād-ı leyli icab itdi nūr-ı āfitāb āĥir

Şuyınca varmak eyler ehl-i kibrî 'āķıbet virān
Gelür divāre reşĥ ile naķız u ĥarāb āĥir

Niçün iĥyā idersiñ bendeñi va'd u vişāliñle
Eger ķatl ise fikriñ ey şeh-i 'ālî cenāb āĥir

- 5 Şikest eyler birüdet Zihniyā şeh-bāl-ı āmālî
Olur ġāyib şitā āvāzesi gelse zebāb āĥir

103

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Zülf-i pür-ḥam oldu sîm-endām-ı yâre dîde dūz
Zabṭ olunmuşdur ṭılsım mār ile gūyā künūz

İltifâtı eyler istiṣkāl iden ḳavl-i viṣāl

Lā-cerem taṣrîḥ olunsa bir suḥen ḳalmaz rümūz

Mihr-i ‘aşḳ-ı dilrubā evhāmı efnā eyledi

Sebz otı lā-cerem teḥfif ider māh-ı temmūz

Germi-i pîrân-ı ‘aşḳ eyler civāna eşer

Duḡterānı gūyiyā tebrîd ider berdü’l-‘acūz

- 5 Zülf-i yârî ref‘ iden seyr etdi rûy-ı dilberî
Şeb-güzār etse irişür Zihniyā elbette rûz

104

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Cānān ele girdükde ṣahā cāna baḳılmaz
Gün toḡduḡı demde meh-i tābāne baḳılmaz

Medd-i baṣarîñ olsa naḳargāh-ı melāmet

Nādān gibi ‘an‘ane-i ṣāne baḳılmaz

Ya‘ḳūb-ı dil oldu ise Yūsuf’la mülākî

Mıṣr ile ‘azîzim çeh-i Ken‘āne baḳılmaz

Dendānı görenler lebiñi ḳıldı ferāmuṣ

İncü-vār iken dāne-i mercāna baḳılmaz

- 5 Zihnî bulan insānı ḥarî eyledi teb‘îd
Rindān gelicek zāhid-i nādāna baḳılmaz

105

Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün

- 1 Gül bülbülün āvāze-yi feryādın işitmez
Pervāneniñ od niyyet-i îkādın işitmez

Māhî gibi meh-pāre gezer baħr-ı cihānda
Devr-i kamerin şüst ile şayyādın işitmez

Olmuş rek-i cān şöhet-i cānāne heves-kār
'Aşķıñ o daħı nişter-i feşşādın işitmez

Sîm dağal dil zer-i maħbûbı talebde
Darb-ĥāne-i ĥüsnün velî nekkadın işitmez

- 5 Maşrafdan ider ġamzesi 'uşşāķa şikāyet
Zihnî şeref-i ĥüsn ile îrādın işitmez

106

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Lezzet ü zevķ-i bihişti zümre-i nār anılamaz
Rütbe-i islāmı ya'nî ĥayl-i küffār anılamaz

Gāve adam nuţķu ta'lîm eylemek mümķün degil
Tūr-ı 'aşķı zāhid-i nādān-ı ĥızvār anılamaz

Tırmayup bir yerde 'azm-ı mezbel eyler ĥanzā
Pes teşāretde olan ĥalâtı murdār anılamaz

Nezd-i āhengerde güher bolmaz iķbāl peşîz
Ma'rifet erbābını aşķāb-ı idbār anılamaz

- 5 Zihniyā girdi menān-ı 'adl ile zülme tezād
Şive-i inşāfı hergiz merd-i nāmdār anılamaz

107

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
 1 Seni ol zāhid-i bî-nām-ı nişān aňlayamaz
 Güher-i bî-bedeli pileverān aňlayamaz

Hele eğri olana ٲođruluđ itme zirā
 Şeref-i tîr-i sehî ƣaddî kemān aňlayamaz

Ne bilür pāye-i ‘ulyāda olan ģālî denî
 Eşer-i ser-güzār-ı pîri civān aňlayamaz

Bulana cān fedā ideniñ oldu cānān
 Hüner ü ģālî filān bin filān aňlayamaz

- 5 Zihniyā cāna nihān oldu ٲaleb-karî-i ten
 ‘Āşıķıñ niyyetini sāde rehān aňlayamaz

108

- Mef‘ülü Mefā‘îlü Mefā‘îlü Fe‘ülün
 1 Nādān-ı zamān şoģbet-i dānāyı bilmez
 Gören cihān rü’yet-i binā-yı begenmez

Baş egmese sālūs nola ƣible-yi cānā
 Kāfirlere bağ ka‘be-i ‘ulyāyı begenmez

Şol ƣapƣara kāfir ki ƣomuş nāmını müselleme
 Mü’mîn şanuben kendini tersāyı begenmez

Ĥādım idiyor taĥtayı maĥzūmını eyvāh
 Bađ şehneye ٲahmūraş u dānāyı begenmez

- 5 Aĥmađları gör bilmez iken zihn ü zekā hey
 ‘Āķillik idüp Zihni-i ednāyı begenmez

109

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dā'imā yārīn işi 'uşşāka nāz
Eylər 'aşıklar aña amma niyāz

Ehl-i taḥkîke ḥaḳîkat görünür
Didiler yāre mecāz ehl-i mecāz

Büselik olmazsa 'uşşāka nevā
Anları tutmaz 'Irāk ile Hicāz

Ṭa'n-ı ḥalkı dīnlemez erbāb-ı 'aşk
Nur-ı meh şarşardan itmez ihtiyār

- 5 Kim çekerci cevri dā'im Zihniyā
Olmasaydı dilrubālar dil-nüvāz

110

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 'Āşık-ı nālānı dilber şād u ḥandān istemez
Bülbüli gül olmasa pür āh u figān istemez

Bir kişi 'ayn-ı müsemmā olsa ismi terk ider
'Aşkıla meczüb olanlar dīn ü imān istemez

'İlm-i kaḍı olsa da'vî yok şuhūda ihtiyāç
Ehl-i baṭın vaḥdet-i eşyāya bürhān istemez

'İyd-ı aşḥa ka'beden ḥicābı teb'îd eyledi
Kendini zenc iden İsmā'îl ḳurbān istemez

- 5 Şu'le-i mihr ü ḳamer şarşardan itmez ihtirāz
Nūḥuñ ey dil keşte-i i'cāzı lîmān işitmez

Zihniyā meydān-ı ‘aşk içre serîn gâltan ider
 Kâpdı kūy-ı vaḥdeti min ba‘d-i çevgān istemez

111

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Elfāz-ı muḥabbet raḳam nāmeye şıgmaz
 Ādāb-ı müveddet dehen-i ḥāmeye şıgmaz

Fikrim o melek rūyı muḥîṭ olmadı gitti
 İcsām-ı perî debdeb-i cāmeye şıgmaz

Şām u Halebe ḥükm idemez nesl-i Hülāgū
 Nezzāre-i ebrū u merk şāmeye şıgmaz

‘Aşk itmede huşyāri-i sālusu ferāmuş
 Aḥkām-ı cehālet dil-i ‘ālemeye şıgmaz

- 5 Zihnî nola îmānımızı farḳ itmese yārān
 Bāzār-ı nihānı hele hengāmeye şıgmaz

112

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 İlticā-ı maṭbahı şāhinşaha itmez acımız
 Dehre muḥtāç olmadı ‘ālemde bir muḥtācımız

Merve-i ṭayy-i zamān ile mekān oldu şofā
 Bir nefesde ḳa‘betullaha irür ḥaccācımız

Çeşmiñ aḥvel virmez sūfār-ı tîre bir niḳām
 Ey kemān-keş böyle olmaz bizim āmācımız

Āsumān-ı ma‘rifetde aṅla bî-çün ü çerā
 Fehm-i ser-nūḳte-i mi‘rac olur mi‘rācımız

- 5 Zihniyā nefy eyle ispāt eyledik biz vaḥdetî
‘Arz-ı İslām itmede küffāra istidrācımız

113

- Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün
1 Bir kimse ki insān ola ḥayvāna ḳarışmaz
Dānā-yı ḥaḳîḳî daḥı nādāna ḳarışmaz

‘İsā dem olan pür-hüneriñ pîri semâdır
Karün şıfat yerdeki noḳşana ḳarışmaz

Rindān helāk olsa daḥı ger senelikten
Nān-pāre içün sofrā-yı ḥazlāna ḳarışmaz

Şūfi meşelā cennete dāḥil daḥi olsa
Ḥavrāyı alur zümre-i ḡilmāna ḳarışmaz

- 5 Zihnî taleb-i Yūsuf-ı ma‘nā ile meşḡul
Ya‘ḳūb gibi mülk-i Ken‘āna ḳarışmaz

114

- Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün
1 Yārîñ ‘izārı olsa ‘aceb mi kitābımız
Ḥaṭṭında yok mu yoḥsa bizim faşl u bābımız

Pîr u civān şāha ra‘iyyetde yek fışḳ
‘Āşık nigāra cümle bizim şeyḥ u şābbımız

Olmaz remîde lafz-ı ḥaḳîḳat mecāz ile
Ta‘bîr olunmak istemez elbette ḥābımız

Pā-beste oldu seyyide ‘abdiñ irādatı
Yārîñ yedinde olsa nola hep riḳābımız

- 5 Müskir degildir ehl-i diliñ keyf ü neş'esi
Hûn-i cigerdir aña kebâb u şarâbımız

Dûzah mişâli hier ü firāk içre dâ'imā
Oldu şikenc ğamze-i dilber-i 'azâbımız

Zâhid su'al-ı ta'nı 'ayân etse Zihniyâ
İlzâma dâ'ir ki bizim var cevâbımız

115

- Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün
- 1 Delâl-ı dilrubâveş muğniç-i 'âlemde nâz olmaz
Benim lâbem gibi važ'-ı tevâzu'la niyâz olmaz
- Işındı şanma gülse gül gibisin gül-endāmı
Meşeldir bir çiçekle mevsim-i ser-mâde yaz olmaz
- Haķıķatdır anuñ va'd-i vişâli baña ey zâhid
Zarûretsiz 'udül-i semt-i ma'nâyı mecâz olmaz
- Tevâtür bolmayan esrâra hergiz olma dildâde
Mücerreb olmayan eşhâşa zirâ keşf-i râz olmaz
- 5 Raķıb itmez baña ħabl-ı metîn-i vaşl ile şirket
Ne mümkün bir resende hîç iki cânbâz olmaz
- Degildir ittişâlin infişâl-âlûd-ı dilberle
Muĥâl elbette maķrûn-ı zevâyâ-yı cevâz olmaz
- Bu nazm-ı nâ-tırâş ile semendir bî-licâmāsâ
Hele meşvâr-ı şî're Zihniyâ çok türktâz olmaz

116

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

- 1 Mekânım ey şeh-i Yûsufîlûgâ zindândır sensiz
Degil ta'mîre kâbil Mısr dil-i virândır sensiz

'Azâb-âlûd idi tab'-ı şafâ-yı sâye-i tubâ
Ferah virmez bâna cennet daği nîrândır sensiz

Revân olduĝda rûhum zindeĝânî kanda men kanda
Benim cismim hemân bir kâlib-ı bî-cândır sensiz

Ne tedbîr eylesün nîk u bedî fark itmeden cür'a
Çeker sûd u zarar 'âşıkların hayrândır sensiz

- 5 Vedâ'-ı mîzbân-ı râhat itmiş lâ-mekân olmuş
Bu Zihnî hânkâh muhannete mihmândır sensiz

117

Mef'ûlû Mefā'îlû Mefā'îlû Fe'ûlûn

- 1 Gûş eyledi dil bir güzel ammâ sesi sevmez
Olmaĝda kulaĝdan 'âşıkı hâlâ sesi sevmez

Bûlbûl gibi feryâdı ko ma'nâda riyâdır
Pervâne yanar âteşe haĝka sesi sevmez

Tahrîr-i murâd eylemez eş'âra muhabbet
Avâz-ı kalem lafz ise ma'nâ sesi sevmez

Gehvâre-i nâzende hîrâme ne sözün var
Hâb içre o tıfl-ı melekâsâ sesi sevmez

- 5 Maĝbûb ile bâzâr-ı nihânımızı şorma
Zihnî bunu fâş eyleme kaṭ'a sesi sevmez

118

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Benim gül-gonca-i bağ-ı derūnum yāre söylenmez
Hezārīn derdi var ammā gül-i gülzāre söylenmez

Ne mümkün ‘arz-ı hāl itmek mülūk-ı hüsne ‘āşıklar
Re‘āyānīn merāmı dā’imā hünkāra söylenmez

Ferāgat eylemez bintü’l-‘üneb benden zifāf ister
Ṭalākın nāyicā hengāmesi ebkāre söylenmez

Teenni fikri ehl-i ‘aşka bādi-i şitāb oldu
Şevāb şabrımı gör kim merdüm-i nā-çāre söylenmez

- 5 Raḳībīn kıyl u ḳālın Zihniyā dildāre gurūr itme
Ecānib güft u güy maḥrem-i esrāra söylenmez

119

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yārīn ebrūsı ḥaşad-ı zer‘-i ‘aḳla oldu dās
Bā-temessük iltizām-ı ‘aşḳ iden ḳılsun hirās

Dūr olur intāc-ı şekl-i vuşlat itmek ki kim
Manṭıḳ-ı ḥüsnü ider mihr veya māha ḳıyās

Ḳılsa zer maḥbūb-ı ḥüsn iksīr-i lüṭfun bî-dirîḡ
Sîm olur dil-püte-i ‘aşḳ içre mānend nuḥās

‘Acl-i zühde iltifāt eylerse sālūs-ı cihān
Sāmiriveş ma‘rifet erbābına dir lā-mesās

- 5 Zihniyā ḳıldı perîşān rüzgār-ı eş‘ārīnı
Nice fehm eyler perîşānın ‘aceb ifhām-ı nās

120

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Tālib-i vaşl olana yār itdi izhār-ı füsüs
Sā’ili gördükde ehl-i necl olur elbet ‘abūs

Ārzū-yı vaşl-ı leylî birle Qays eyler figān
Bāmdād olsa qarīb eyler şadā cümle hurūs

Sākiyā benden hicāb idüp kızardı bint-i rez
Vākı‘ā zevcinden istiḥyā ider hergiz ‘arūs

‘Āşıka kadar niyāzınca ider nāz ol perî
Vefki darb ile muvāfıkdır sühā ile rū’s

- 5 Ehl-i ‘aşkıñ her birine ‘aşk-ı yār eyler eşer
Zihniyā izhār ider rey-i mürâyāde ‘ukūs

121

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dil-i şūrîdemiz eyler ruḥ-ı cānāna heves
İder ol bülbül-i şeydā gül-i ḥandāna heves

Şatacak ḥüsnünü dirhemle o şūḥ-ı ‘atṭār
O ḥayāl ile kılar kefe-i mîzāna heves

İşidüp sūre-i Yūsufdaki nūr āyetini
Eline muşḥaf alup eyledi Qur’āna heves

O yehūdi beççenin ‘āşıka yokdur lūṭfu
Meger ol kāfir-i ḥüsn eyleye îmāna heves

- 5 Süfehānîñ yoğımış çünkü kemāle nazarı
Zihniyā eyleyelim biz daḥi noḳsāna heves

122

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yağuben şem‘î geçirdim başına bir fânūs
Güyyiā rūḥ-ı şerîfe cesed oldu pābūs

Rū-siyāh oldu dūrūğ-āver rûz-ı ‘arefe
‘Araşat içre mürâyî-i ‘amelinden me’yūs

Ḥaber almış şanemiñ geldüğünü şimdi raķîb
Bize kāfir begi göndermiş imiş bir cāsūs

İşidüp sem‘asını gördü riyāsın dîdem
Baña medh eylesün kendisini ol sālūs

- 5 Zihniyā kāv-ı bihişt olsa da yok zāhide sūd
Şûret-i dūzaḥ olur rûz-ı ḥaşirde cāmūs

123

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Kulkul-ı meyden baña irişdi ses
Pîrdır dervîşine eyler nefes

Yār-ı nev-ḥaṭṭ olduğuna açma
Uşdu sekr-i pâreye mūr u meges

Çifte beñler tek tırursa ey şanem
Ārz-ı ṭab‘ı eylerim āḥîr naṭas

Küy-ı yāriñ ḥurleri bakmaz baña
Zāhidā setr-i rāh-ı cenette Fûrs

- 5 Zihniyā ta‘zîr ider ḥaḳḳı serāb
İtme şūḥ-ı mā-melek vaşlın heves

124

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Cāna ‘izzet iştigāl hizmet-i cānāna bes
Cisme rif‘at ilticā-yı i‘tidāl-ı cān bes

Fikr-i dendānīndan itdim zıkr-i la‘liñle güzar
Hāhiş-i dürre ne hācet sübhā-yı mercān bes

Ehl-i ārāyiş tehîdir kîse-i müflis gibi
Tālib-i genc iseñ ancağ kuşe-i virān bes

Nezd-i gülde kaşr-ı maṭlab itdi bülbül nāleye
‘Āşık-ı ruhsār-ı yāre āh ile efgān bes

- 5 Her umuruñ peyker u fağ huşûlünde saña
Zihniyā tevfiğ u feyz-i ḥazret-i yezdān bes

125

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Çeşme-i ḥüsnünden āb-ı vaşlı kim eylerse nūş
Bād-ı ‘aşk esdükçe deryāveş ider cūş u ḥurūş

İdeli māni-i çeşmiñ kıl kalem müjgānını
Şufḥa-ı erjeng dilde ḥāşıl oldu çok nukūş

Cenk ider küffār-ı ḥüsnün ğamzesi ‘uşşākıla
Çekdi çasār-ı ‘adū islāmiyān üzre cūş

Zāhidiñ güftārını rind itmez aşla istimā‘
Aḥmağa virdi cevābı her kim olduysa hamūş

- 5 Nola dimezse Züleyḥā Yūsufa nev‘-i beşer
Zihniyā eyler temeşşül şekl-i insāna sürüş

126

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Levh-i maḥfūzı dil-i tîr-i nigāhı mîhveş
Gamzesi eyler güzar kıavs-i kıuzahdan sîhveş

Şöyledir şeh-nāme-i ‘aşkıñ fuşulî dilde kim
Sāl-ı vaşkıñ sâ‘atın telmîh ider târîhveş

Meyve-i vaşlı tibr-i zedle idince ser-zeniş
Üst-vār eyler dirahıt-ı ‘aşk u şevkî bîhveş

Fıkr-i ş.....kim ide ‘uşşāka gülü
Dilden eylerkende müy-ı şırreti zirnîhveş

- 5 Ben marîzim Zihniyā şubḥ u mesā şüh-ı tabîb
Eyledi destiyle mālîde beni temrîhveş

127

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ruḥ âteş şîve âteşân âteş-i ḥüsn-i yâr âteş
Şerer âteş tef âteş aḥger âteş nûr u nâr âteş

O âfet âteşin atlas giyüp âteş-perest olmuş
Ser-â- pâ cāme âteş mezheb âteş her ne var âteş

‘Aceb mi cānı yanup dā’im âteş söylese ‘uşşāk
Elem âteş ğam âteş ḥasret âteş âh u zâr âteş

Sezâ-vār-ı canân-ı vuşlatıñ olmazsa gû ‘uşşāk
Çekilmez düzah-ı hicriñde leyl âteş nehâr âteş

- 5 Benân ile dahı olmaz tükünmak kıandadır tanzîr
‘Acâib şî‘r-i ref’et Zihniyā olmuş yanar âteş

128

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Büt sîmā ki pereştiş iderek kâfir kîş
Nice mü‘minler olur deyr-i muhabbete keşiş

İdicek tekye anıñ ħalveti ger mābesine
Soyup esvābımı etdi beni yāhu derviş

Virüp ağıyāre o zenbūr bahā nūş-ı vişāl
Dil-i ‘uşşāķı ider nîş-i firāķı ile riş

Binüp esb-i siteme aldı sinān-ı cevrimi
Bizi ħatlı itmege mi ħaşdı nedir bu yañlış

- 5 Ħalvet itmek içün ol yār benimile tenhā
Zihniyā eyledi hem fenniye hem hātife kîş

129

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bağ-ı ħüsnü seyr iden ruĥsāra yāre gül dimiş
Aña ħarşu zār iden ‘uşşāķa hem bülbül dimiş

Ħubbetü’l-sevdā ħadîşi ħāliniñ şānındadır
Bilmeyenler aña bühtān eyleyüp fülful dimiş

Nefresin terk eyleyüp sekrān-ı ‘aşķ itmez sükūt
Bezm-i ‘işretde şarāĥi çün aña ħulķul dimiş

Ehl-i ‘aşķa sakî-i gülçehre ħanlar yutturur
Taş-ı pür-ĥünî görünce zāhid aña mül dimiş

- 5 Zihniyā kendin ħomaz tamuya vā‘îz gūyiyā
Bāb-ı cennetde turup rıdvān aña idĥāl dimiş

130

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Eylemem esrār-ı yārî lâ-cerem ağyāre fāş
Bülbülüm rāz-ı gülü eyler miyim gülzāre fāş

Ğıldı istignā ile şeydā beni şūh-ı tabīb
Fevt olur āsār-ı mevti eyleseñ bî-māre

Naşb-ı hülyā-yı sefāhetle olur endişenāk
Şîve-i iqbāl olunsa zümre-i idbāre fāş

Nāķışı zu‘m-ı temām eyler şikeste bāl u per
Eyleme zevķ-i cenāhı mūr-ı bî-mikdāra fāş

- 5 Zihniyā bî-renk olan çekmez hırāş-ı şevketî
Pāyine şaplandı renk-i gül olunca hāre fāş

131

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ol dilber āşiyān evc-i nāz üzre hümālanmış
Anıñçün mürğ-i dil pervāz idüp şimdi havālanmış

Metā‘-ı vaşlı cānāna fedāyı nakd-i cān itdim
Revāc-ı çārsū-yı hüsnü buldukça bahālanmış

Yine bintü’l-‘üneble ibn-i vaķtiñ māderin almış
Bu şeb pîr-i muğāna baķ zifāf ile babalanmış

Giyüp iħrām-ı ĥacc-ı ‘aşķı mîķat-ı muħabbetle
Gönül sa’y ile varmış merve-i vaşla şafālanmış

- 5 Ķademdir deşt-i hicrān eyledikde ‘āşık-ı gümrāh
Yemiş enbüb-ı fikr-i yārî birkaç gün ģıdālanmış

Düşürmüş erligin ‘avratlarıñ hep merdligin söyler
Zenāsā sürme çekmiş çeşmine zāhid nisālanmış

Zarîf idi ‘ibā-yı ‘āşkıla abdāl iken ammā
Libās-ı ‘aklı giymiş Zihniyā gülgin kabālanmış

132

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 ‘Ālemi vîrān u ābādan iden maḥbûb imiş
Ādemî ḥandîde ü giryān iden maḥbûb imiş

Gülsitāna bûlbûl-i nālānı iskān eyleyüp
Āteşe pervāne-i sūzān iden maḥbûb imiş

Mışra gavğa-yı Züleyḥā ile olmuşken ‘azîz
Çāh-ı cismi Yūsufā zindān maḥbûb imiş

Vāmık u ‘Azrā gibi āvāze-i Leylā ile
Ḳaysı Mecnûn eyleyüp ḥayrān iden maḥbûb imiş

- 5 Zihniyā nāz u niyāz u ḡamze u aşub ile
Ehl-i naẓmı dā’imā gūyān iden maḥbûb imiş

133

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Dil nesîmiñ birle ‘azm-ı kūy-ı dildār eylemiş
Gūyiyā bûlbûl seḥerde meyl-i gülzār eylemi ş

‘Āşıkıñ aḡyār ile cenk-i cidāl itmekdedir
Ġāzi-i düşmen şikendir ‘azm-i küffār eylemiş

Meyve-i luṭfu dıraḡt-ı ṭab‘-ı yār eyler ‘ayān
Bāḡbān eṣmār ile tezyîn-i eşṣār eylemiş

Gonça-yı hüsni oldu ülfet-kâr ağıyar el-meded
Gel dirîgâ kendini şâyetse-i hâr eylemiş

- 5 Sendedir inşâf olunsa hürd-kârî-i suhen
Gerçi çokdur Zihniyâ tanzîm-i eş'âr eylemiş

134

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Âşık-ı dildâra yok sevdâ-yı perçemden hâlâş
Bolmadı Mecnûn olan zincîr-i muhkemden hâlâş

Rûhları yârîñ silündükde 'araç revnâk bolur
Rengi artar güllerîñ oldukda şebnemden hâlâş

Zâl-ı 'aşkıñ cengine nîrû-yı 'aql olmaz 'arîm
Bolmadı haylî bahâdır dest-i rüstemden hâlâş

Mârı küffâr-ı lezîz ihrâc ider sürâhden
Pâd-ı zehr ile bolur mesmûm olan semden hâlâş

- 5 Zihniyâ şüh-ı tabîbî râm iden neyler divâr
Ber .. nâmı boldu mecrûh oldu merhemden hâlâş

135

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şân buldum 'aşk-ı yâr ile idince ihtîşâş
Lâ-cerem ziyî-i 'avâm üzre muqaddemdir havâş

Terş-rû.....tab'a virdi hîç inbisât
İnkıbâz ibrâs ider elbette matbûh-ı ahâş

Milh tedbîr itdi şâfî zer-ţali'-i cünbüşü
Tarh-ı nîşâdüra muhtâc oldu â'mâl-i reşâş

Da‘va-i mevt aradı eyleyen oldu helāk
 atlı eger mar n-‘amed olsa olur l zım ı   

- 5 Zihniy  ‘u    a k y-ı dilrub  oldu mek n
 Cennet oldu g yiy  ehl-i  al   i  n men  

136

F ‘il t n F ‘il t n F ‘il t n F ‘il n

- 1 Suv -i a   i re vir p c n ne c n oldum  ar  
 M  ter  ta‘c l ider kal y  g rd kde  ay  

Eylerem p r han-ı va lı Z ley  ve  ric 
 Virdi b y-ı Y suf  Ya‘  b-ı Ken‘ na  am  

Girye-i ehl-i nif  a i‘t m d itme  a  n
 Re  -i  b olsa  s  sende bin  olmaz ra   

K fir-i m flis  ik yetle   n  olmak mu  l
 Bolmad  ehl-i cehennem  h u z r ile ma   

- 5 Z min olmaz Zihniy  d dem nu  d-ı r ‘yete
   til f-ı re’s-i m l ile kefil olmaz  a   

137

F ‘il t n F ‘il t n F ‘il t n F ‘il n

- 1 Ne bel  ‘     olur c n la c n na  ar  
 Nola perv ne olur  te -i s z na  ar  

 ar lır zev    riy  ri tesine z hid-i hu  
 Ehl-i ‘i y n olur end   e-i h zl ne  ar  

Z hid ister ki ta arruf   la i l m-i dile
 Hele ‘ifriti g r n m  r-i S leyman na  ar  

Hîn-i töhmetde şefâ‘at diler erbâb-ı ‘inād
Kâfir olduḡda olur dîn-i müselmāna ḡarîş

- 5 Cehl ü inkāre düşen ma‘nîde ḡayvān u cemād
Zihniyā ādem olur şoḡbet-i ‘irfāna ḡarîş

138

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Nigāh-ı yār ile buldum taşahḡuş
‘Avāma ḡaşıla geldi tahaşşuş

Ru‘āf ile marize geldi bührān
Olur ‘iddet ḡurre’ ile terabbuş

Mürettildir mürāyiniñ du‘āsı
Nifāḡ ehlî ider hergiz tabaşbaş

Nola zühhāda virsem istimālat
Mizāc-ı düşmeni kıldım tefahḡuş

- 5 Gehî mescîd gehî mey-ḡāne Zihnî
Tefennün içre maẓmirdir tehallüş

139

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Başma eksik rāh-ı rāmında dilā merdāne baş
Rast-ḡū sābit ḡadem ol ayaḡın şîrāne baş

Maḡzar-ı zūra eliñle başma faşş-ı mihrini
Merd iseñ bir kerre pāyiñ meclis-i rindāna baş

Yek-dil olma başma sündirsen āḡırlıḡ ey ḡönül
Zu‘m-ı enf itmekle çeşm-i zāhid-i nādāna baş

Bağrıma başdım o tıflı-vār sende ey raķīb
Başını taşa ve taşa sîne-i ‘uryāna baş

- 5 Baş tabāna başmacı şūhın kaçırma var beneş
Başdıranda eñsesine sille-i pîrāne baş

Zen-perestiñ sıķletî kâbūsveş başdı bizi
Ey ‘asas kulluķla var yā beççe yüzi bir hāne baş

Zihniyā başķın başanıñdır didi hep dostān
Sen tüfenk intikāmı düşmanān cāna baş

140

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Şu‘le-yi hüsñün seniñ virdi dimāğ-ı cāna feyż
Güiyā āteşden ister dā‘imā pervāne feyż

Mısr-ı cān içre ‘azîz itdi beni bintü’l-‘üneb
Virdi ğāvġā-yı Züleyhā Yūsuf-ı Ken‘āne baķ

Fāsîd olmazsa nevātiñ cevherî rüyān olur
Gitdi zātından irir ma‘nāda her insāna feyż

Rūhı aġra eyleyen ceş-i kuvādur dem-be-dem
‘Asker ilkā’ eylemekde dā‘imā sulţāna feyż

- 5 Lā-cerem binā ider ā‘māya irşād-ı sebîl
Zihniyā dānā virir telmîh ile nādāna feyż

141

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 İştîyākı ehl-i ‘aşķ itdi şeh-i hūbāna ‘arz
Güiyā kıldı re‘āyā hālîni sulţāna ‘arz

Ehl-i inşāf itdi sevķ-i ma'nîde kesb-i ħelāl
Baķ metā'ın eyledi tüccār olan mîzāna 'arz

Terk-i mu'tād eyleyüp üstād-ı ma'nāya yürü
Mizban elbet ider ikrāmını mihmāna 'arz

Nerm ider āhen dilānı naţķ-ı Dāvudî şahā
Eyler āhenger ħadîdi sâĥa-i sindāna 'arz

- 5 Cehl ü noķşān oldu ĥayvānî şî'ārı cünbüşü
Zihniyā 'ilm ü kemāli eylesin insāna 'arz

142

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Vedād-ı yār ile 'uşşāķa nūr u nār olur 'arîz
Hezāra şevķ gülden vaşf-ı āh u zār olur 'arîz

Şalāĥ erbābı keslān oldu fāsîķ-ı mu'lîn
Baţāletle evliyāu'l-iķbāle hem idbār olur 'arîz

Nigū-ĥübān ider merdāne ĥüsn-i zannile raġbet
Ėelālet ehline 'ālemde bed-pindār olur 'arîz

Ėuvā-yı vehm olur elbet mü'eşşir cism ile cāna
Temāruzıla dersin i'tizār ā'zār olur 'arîz

- 5 Zuyu'l-iķrāra oldu Zihniyā inkār-ı müstevlî
Velî inkār iden eşĥāşada iķrār olur 'arîz

143

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hey meded oldum firāķ-ı şūĥ u ra'nādan marîz
Oldu bülbül infişāl-i verd-i ĥamrādan marîz

Terş-rûdur şöhet-i şîrîn-i hikmetden ‘avām
Eylemez kaç‘ā telezzüz ta‘m-ı helvādan marîz

‘Ārifāne sālîk itdi müşkilâtından su‘āl
İtimās eyler devā dā‘im aţîbbādan marîz

Hāşıl oldu şek u zannı terk ile hakka‘l-yaķîn
Kaç‘ā ümmîd itdügi vaķt oldu dünyādan marîz

- 5 Zihniyā insān-ı kāmilden alur nākış edeb
Güyyiā ister şifā dergāh-ı mevlādan marîz

144

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Cebhe-i menşür şî‘ire ‘ayn-ı tuğradır ‘arūz
Nāme-i mevzūn-ı nazma nefs-i imzādır ‘arūz

Şiddet-i emvāc evzānı ser-ā-pā gösterir
Bādbān-ı keşte-i ebyāta deryādır ‘arūz

Lā-cerem her şāhı bir kāh-ı kelāma muttaşıl
Cennet-i elfāz içinde naḥl-i tūbādır ‘arūz

Kūh-ı deşt şî‘iri seyr itmekde tā medd-i başar
Nerdbān-ı şan‘at ile kaçır-ı vālādır ‘arūz

- 5 Şüret-i nev‘iyye birle fehîm idüp tilmîzveş
Zihniyā eş‘ār-ı üstāda heyûlādır ‘arūz

145

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Vech-i yār olmazdı mānend-i riyāz
Olmasa eşk ile çeşmānım hıyāz

Şîme-i deyrîneden kıldım firâğ
Geldi pîrân-ı cihâna inķırâz

Duhter-i rezden taşadduķ itmezem
Ben zekât oldum dise bint-i miķâz

Câhil ü nādānadır mecc u ‘inād
‘Ārif u dānāya itmem i‘tirāz

- 5 Zihniyā ikrāmın eyler ĥalkı rām
Ĥarf-i cerle kıldı esmā inķikāz

146

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Seyr-i dildār oldu mir‘āt-ı mücellādan ġarāz
‘Aks-i tāb Ĥüseyn’dir ĥalb-i muşaffādan ġarāz

Ėaşlarıñ miķrābına rū-māl olur şirān-ı yād
Mescid-i rūyuñu gül-geşt-i muşallādan ġarāz

Kebş-i cānı saña İsmā‘îl dil-i ķurbān ider
Fehm-i rūz-ı vuşlatıñdır ‘ıyd-ı azhādan ġarāz

Levh-i maķfûz-ı ruķuñdan meşķ alur ehl-i ķalem
Resm-i ĥüsn-i ĥatıñ ancak fen-i imlādan ġarāz

- 5 Vaşf-ı kūyıñdır seniñ ‘uşşāķa ey ĥūrî münş
Yād-ı revnāk dāde-i firdevs-i ā‘lādan ġarāz

Beynimiz ġāyet şoĖuķ sermā ile cevriñ gibi
Lütfunuñ germiyetidir belki germādan ġarāz

Zihniyā ĥalkı çıķarmaķda beyāza gerdenî
Ĥāl-i müjġinî dāmā kim suveydādan ġarāz

147

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Reh-revān-ı ‘aşka kūy-ı dilrubā oldu menāt
Gūyiyā mihmān için ye’sis olunmuşdur ribāt

‘Aşkıla zühdü rızā-yı yār-ı temyîz eyledi
Eşkiyā u etkiyāyı fark ider cîsr-i şîrāt

Bedr olunca rūy-ı mehveş dirler āna āfītāb
Bir gün artar vāķı‘ā sāl-ı kebîsāda şubāt

Sözün ‘ibretile virdim cāh-ı taḥķîķe vücūd
Mu‘ber oldu iştirāna fi’l-meşel semmü’l-ḥayāt

- 5 Ni‘met-i vuşlatla itdi ni‘met-i fırķat mürūr
Def‘i cū‘ eyler olan med‘uvv-ı dehlîz-i simāt

Zihniyā oldu tefennünde taḥalluş muḥtefi
Nîk u bedel terbiyet boldu idenler iḥtilāt

148

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 ‘Aqlı terk it ‘aşk olur mecmū‘-ı eşyāyı muḥîṭ
Nehre bakma baḥr imiş aķtār-ı dünyāyı muḥîṭ

Qıl taşavvur ḥāl-i bî-dāride taşdîķatı sen
Quvvet-i fikriyye oldu cümle rü’yāyı muḥîṭ

Bolamaz kürsîde ehl-i nefis olan şāḥib-i dili
Bir ‘azîm ejderdir olmuş ‘arş u ā‘lāyı muḥîṭ

Cins ider envā‘ u efrādîñ müsemmasın nigāh
Lafzatullah oldu taşvîrāt-ı esmā-yı muḥîṭ

- 5 Zihniyā sen şāhibü'l-vaqt olmağa sa'y eyle kim
Vaqte benzer görmedim imrüz u ferdâyı muhîṭ

149

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 'Āşıkîñ maṭlûbı dilde yār-i pür-fendir faḳaṭ
Her nefesde bülbülün maḳsûdı gülşendir faḳaṭ

İbn-i vaqt itse nola bintü'l-'üneble izdivāc
Zen-perestiñ mültecāsı dā'imā zenbūr faḳaṭ

Ref' olur i'rāb-ı ḳadri merd-i pā üftādeniñ
Mübtedā gayr-i muzāf olsa münevvendir faḳaṭ

Meyl ider ārāyiş-i ecsāme ehl-i iştiḥār
Ferihāniñ maṭlıbı āsāyiş-i tendir faḳaṭ

- 5 Ḳandadır 'irfān ile ḥaḳḳe'l-yāḳiniñ rütbesi
Zihniyā erbāb-ı cehliñ bildügi zandır faḳaṭ

150

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Ehl-i 'aşkıñ oldu kārı emr-i dildāra menūṭ
Cümle meşrūtāt olur vā-beste-i ḳayd-ı şurūṭ

Ḳaṭ'a ümmîd eylemem vaşlıñdan ey kāfir seniñ
Ḳāfir oldu şer'imizde lā-cerem merd-i ḳunūṭ

Nola bûy-ı ḥaḳ-i pāyiñ şemm iderse 'āşıkān
Vāḳı'ā ḥayrû'd-devā olmaḳda yektādır su'ûṭ

Nev-i ḥaṭṭ ḥaṭṭāta bakmaz gerçi kitāb ḳalem
Dün olur ḳıymetde cānā bir kitāb olsa ḥuṭūṭ

- 5 Āb-ı rûy-ı şûh-ı keştibāna virdim mührü
 Zihniyā mühr-i Süleymān itdi deryāya şukûṭ

151

- Mef'ûlû Fā'îlâtü Mefā'îlû Fā'îlün
 1 'Uşşâk olur azāde-i hûbāna mürtebit
 Bülbül hemîşe verd-i gülistāna mürtebit
- Zāhidi der mi rinde uşûlünde atibbā'
 Tersā olur mu ṭavr-ı müselmāna mürtebit
- Cān ile ḥaşr olunsa nola ḥalk ādemî
 Cān muḥabbet olunca civānāna mürtebit
- Ḥaṭṭ-ı 'izār-ı dilberi dendāna kıl su'āl
 Elbette rîşe olmadadır şāne mürtebit
- 5 Geldi ḥayāle şüret-i dendānı Zihniyā
 Aşdāfa oldu zübde-i dürdāne mürtebit

152

- Fā'îlātün Fā'îlātün Fā'îlün
 1 'Ārız oldu āb-ı rûy-ı yāre ḥaṭṭ
 Mevc ızhār itdi gūyā nehr-i şaṭṭ
- Ḥālî ḥaṭṭın ḥaṭṭı ḥālî gösterir
 Ḥüsn-i ḥaṭṭa rüşenā virdi nuḳaṭ
- Dil-i meyān dilberi eyler ṭaleb
 Çün umūruñ ḥayrî olmuşdur vasaṭ
- Nuṭṭ-ı yāri diñle bî-mağz ise de
 İştihār ile fasîḥ oldu ḡalaṭ

- 5 Zihniyā baḥr-ı muḥabbetde bugün
Sāḥil-i mahbūba keşti gibi çat

153

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Oldu müjgānım dem-ā-dem perçem-i cānāna muşt
Kıl kadar lāzım degil ol kākül-i zîşāna muşt

Diş şırıtmış ol perîden diş kirāsı istemiş
Kān bulaşdı dişine 'unvān ider ḥūbāna muşt

Her şaḳalın bir tarağı var dimiş üstādlar
Āşinālık kim o bütle sen kim ey bîgāne muşt

Dişine taş oldu çünküm meclis-i dildādedir
Seng-i düşünāmı atarsa ğam degil dendāna muşt

- 5 Zemm idüp dişlik diyü men' eyledim maḥbūbdan
Diş bilür andan biri men 'āşık-ı fālāna muşt

Ne şaḳal başı tağıt ne vir şaḳalın destine
Şaymasun dirsən şaḳalın ey gönül ferzāne muşt

Her şaḳaldan bir kıl aldı diş koyurdu herkese
Cümleniñ kaḳdı dişe baḳ seyrāne muşt

Bir taraḳçı dilberin gördü kazāra Zihniyā
Çıt çıt ötdü dişleri oldu yine divāne muşt

154

Me'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Tab'ı güzeliñ şāfi temennādan ider ḥazz
Baḳ şāha ki ta'zîm-i re'āyādan ider ḥazz

Faḥr itse nola lerziş-i eşçār ile şarşar
Aşḥāb-ı hevā farṭ-ı müdārādan ider ḥazṣ

Zü'l-yed geçinür pîr-i muḡān bint-i 'üneble
Zen-pāre ise dest-i muḡannādan ider ḥazṣ

Ḥumār-ı ezel tîre ḳabûl eylemedi hîç
Sāḳiyi görûn cām-ı muşaffādan ider ḥazṣ

- 5 Tūṭî gibi sekker lebi güftāra kelelden
Zihnî o bütûn tab'ı mürāyādan ider ḥazṣ

155

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Zāhid-i sālūs olur şūfî-i cāhilden ḡalîz
Fāsîdû'l-bünyān olunca zu'm-ı bātıldan ḡalîz

Maḥv olur ṭav' u rızā ikrāha olduḡça düçār
Fi'l-ḥaḳîḳa zālîm oldu merd-i 'ādilden ḡalîz

Cünbüş-i bînā u nā-bînāda fark eyler zuḥūr
Lā-cerem nādān olur şoḥbetde kāmilden ḡalîz

Kelbetānîñ fevḳı taḥtından kavî tesîr ider
Hābîlîñ ef'ālî pes aḳvāl-ı Ḳābilden ḡalîz

- 5 Zihniyā maẓrûbdan nāḳış fütûru zābitîñ
Şûret-i mef'ûl olur sîmā-ı fā'ilden ḡalîz

156

Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

- 1 Olursa levḥ-i ḳalbiñ pāk u maḥfûz
Ḳalem gibi olursañ sende maḥfûz

Eger bildürse ma'nā-yı kelāmı
Sen olduñ lāfız hem daħi melfūz

İderseñ kezm-i ğayz ile tekellūf
Bulunmaz ħalka senden ğayri maġyūz

Dimāġ-ı vā'izi mev'ūz bolmaz
Eger vā'iz olursa cümle mev'ūz

Delāl içre cemāli Zihniyā gör
Şekāvette sa'ādet oldu melhūz

157

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Ķur'āniñ okur laħnıla elfāzını ħāfız
Cehl ile beyān eyledi ma'nāsını vā'iz

Biz 'ārif-i ma'nā-yı kitāb-ı dil ü cānız
Neyler bize terkīb-i 'ibāret ile lāfız

Taşdıķı taşavvur durur intāç iden ey dil
Der olmadı 'indimde maķālat-ı mülāħız

Olmazsa eger sikkesi geçmez zer ü simiñ
Daħl eylesün beyhūde sekkākiye cāħız

- 5 'Abd eyledi Zihnî niçe āħrārı tevāzu'
Tenfir idicek 'ālemi eṭvārı muġālız

158

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Zāhid eyler zümre-i rindāna ğayz
Gūyiyā ħayvān ider insāna ğayz

Nefretim var şūfī-i sālūsdan
Mü'minim men eylerem şeytāna ğayz

İstemez şāhib ta'annūd munşafı
Hā'in eyler lā-cerem mizāna ğayz

Hod-nümā ehl-i seyāhatden kaçır
Her baḥl eyler belā mihmāna ğayz

- 5 Zihniyā nesl-i Hüseynim eylerem
Tā-be maḥşer tāb'ı Mervāna ğayz

159

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Kāpar gözden sevād-ı sürme-i 'ayyārdır vā'iz
Keser pistānçe-i maşş-kerdesin ğaddārdır vā'iz

Ḥamîr-i ḥānhā-yı bî-daḳîki nola aḥz itse
Utanmaz hem uşanmaz bî-ḥayā cerrāddır vā'iz

'İlim-dār-ı tenū mendān-ı serheng-i sebük magzān
Sipāh-ı nā-tırāşane sipāhsālardır vā'iz

Medār-ı feyz u iḳbāl olmaz ey dil süllem kürsî
Çıkarırsa 'arşada ser-defter-i idbārdır vā'iz

- 5 Nola teshîr iderse Zihniyā eşḥāş-ı ḥamḳāyı
Fesāne söyleyüp efsün ider seḥḥārdır vā'iz

160

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cehāletle nola itmezse zāhi mehliḳādan ḥazz
'Amā senden ider mi şeb-pere şems-i duḥādan ḥazz

Menim şūh-ı tabîbîñ hasta hāl-i çeşm-i maḥmūrı
Marîz-i bî-devā elbet ider semt-i şifādan ḥazḡ

Hele ġarḡ-ı muḥabbet sāḥil-i maḡsūda māni‘dir
İder ehl-i sefîne i’tidāl üzre havādan ḥazḡ

Decāc-ı hind olur maġrūr eşvāt-ı belā ma‘nî
Kıllar ḥayvān-ı münş ālāyış-i medḡ u şenādan ḥazḡ

- 5 Egerçi ba‘zılar hicrānı itmiş ihtiyār āmmā
Benim ṭab‘ı kelilem Zihniyā eyler liḡādan ḥazḡ

161

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Tıfl-ı ḥayāt eyledi ‘uşşāḡına keşf-i zirā‘
Kesdi biçdi şîve u nāz ile bir ḥaylî metā‘

Ṭalibān nāfe-i yārîñ başı ġavġalıdır
Şemm olunsa misk ider elbette îrās-ı şudā‘

Nefsi ḡo lîd eylemekden rūḡum oldu pür-fütūr
Za‘f olur ‘ārız ana kim ide birkaç kez cimā‘

Tekye-i dilde beni tennūre ḡoydu ġüyiyā
Yandım ‘aşḡ ile iderken Mevlevî şūh simā‘

- 5 İbn-i vaḡtim eyledim şîr esed ile perveriş
Zihniyā bintü’l-‘üneb oldu baña aḡt-ı rızā‘

162

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Dil-i zāre lehîb-i ‘aşḡ-ı maḡbūban olur mürci‘
Semendirdir ki aña āteş-i sūzān olur mürci‘

Züleyhâ-yı vişālîñ rāhı Ya‘kûb-ı tekâpûdur
‘Azîzim Yû‘suf içün milket-i Ken‘ân olur mürci‘

Mürîd hâme-i şey eyler havâle çille u halvet
Fesâd ehline yâhû tekye-i zindân olur mürci‘

Murâdınca o şûha hîzmet iden pehremend oldu
Edîb olduĸda hâdimdir ki sulţân olur mürci‘

- 5 Yine ikrâr idendir mükrim anuñ hüsñünü Zihnî
Müselmâna ser-â-pâ cennet u rıdvân olur mürci‘

163

- Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
1 Cevriñ ile dilberâ dîdeden aĸdı dumû‘
Ėarb-ı riyâh ile ĸays itdi nüzûle şürû‘

Bezm-i dil-ârâda dil kıldı sükûn u sükût
İtdi muşalla şalâvâtında huzû‘ u huşû‘

Bulmadı hayvân olan nân-ı dem-i âdemî
‘Âķibetinde helâk eyledi insânı cû‘

Şemse duĸul eyledi zerreleriñ cümlesi
Aşla rücû‘ eyledi mürtesimât-ı fûrû‘

- 5 ‘Aķla şatup Zihniyâ ‘aşķı elân müşterî
Suvķ-ı muĸabbetde ol eyledi â‘lâ büyü‘

164

- Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
1 Münkirîñ inkârı îrâd eyledi baña şudâ‘
Başım aĸrır benimile eyleme şimdi nizâ‘

Rûy-ı mihre ki gelür gâhî mürûr eyler şehâb
Mâh-ı rû vechinden itmez bir nefes keşf-i kınâ‘

Zâhidâ düzağda gılman olsa muğlimler gider
Hûri olmazsa bihişte gitmez aşhâb-ı cimâ‘

Sâlikîñ müşkülli bārû-yı dilden fetḥ olur
Pes içinden alunur ma‘lûm-ı ‘âlemdir kılâ‘

- 5 Bu cünûna Zihniyâ reftâr-ı ‘aql oldu sebeb
Hüzn olur zâhir eger bir kimse eylerse vedâ‘

165

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

- 1 Seniñ güyîñ olur ‘uşşâka cami‘
Cemâ‘at anda oldu cümle daki‘

Hacîl olmağdadır mâh-ı münevver
Kaçan ḥurşîd-i vechin olsa ṭali‘

Saṇa Leylî disünler baṇa Mecnûn
Seni gördükde ‘aqlım oldu zayi‘

Simaṭ-ı vaşl ile seyr eyle zirâ
Çoğaldı maṭbah-ı hicriñde câmi ‘

- 5 Gedâdır şabr ider ta‘cîzi yoğdur
Nigâh-ı nîme Zihnî oldu kâni‘

166

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Meyl-i ṭab‘ı seyr-i eşkimle olur yariñ serî‘
Ülfet-i âb ile elbet nerm olur hergiz naḳî‘

Pehlivān-ı hüsne lāyıkdır şabaḥatle ğurūr
Zūr-ı bāzu eyle zirā fahr ider merd-i secî‘

Gösterir sebeb ruḥ-ı ḥaṭṭ-ı civānı tāze bāh
Berg u bār ızhār ider eşçār eger gelse rebî‘

Şetm-i aşḥāb-ı bihişt ile ğıdalandı raḳīb
Ehl-i nāzın zādi oldu ḥān illā men zārî‘

- 5 Nola virse ibn-i vaḳte bint-i rez tatlı meme
Zihniyā dil-dāde-i pistān olur tıfl-ı radî‘

167

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Sebeb-i firḳat olur vaşl-ı dil-ārāma ṭama‘
Dā‘imā ḥā‘il imiş dest-res-i kāma ṭama‘

Ḥāhiş-i ḥāl ile ‘anḳā-yı dili tıttı o yār
Düşürür o mürġü daḥı dāne ile dām ṭama‘

Dirler yer aldığını kîseden ekşer gördün
Ġālibā koydu ṭama‘kārını ḥammāma ṭama‘

Dîyvveş şekl-i şalāḥ ile temessül kıldı
Düşine giydi yine bir yekce cāme ṭama‘

- 5 Seher-i müfrit ile ḥalkı kılar süst endām
Uğramışdır var ise ‘illet-i ser-sāme ṭama‘

Üstadāne ṭaleb-i zā‘ide lāzım geldi
Nola ṭammā‘î giriftār kılar o meh ṭama‘

Zihniyā eyledi iṭmā‘a beni daḥı heves
Kendisi düşdi ta‘accüb ṭama‘ ḥāme ṭama‘

168

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yār için ‘uṣṣāk eyler ḥānumānından ferāğ
Şem‘ için pervāne kıldı cism ü cānından ferāğ

Gurbet itdi ḥüsnünü teşhîr o sîm endāma bak
Kıymetin teksîr için zer kıldı ḫanından ferāğ

Ḥāb-ı ḥargūş-ı raḳîb ile olur yāre vuşûl
Ol sebebdan ehl-i şayd itmez saña tenden ferāğ

Dā‘imā ‘uṣṣākı peykān-ı nigeḥle ḳatlı ider
Bir giyüdü itmedi ḳaṭ‘ā sinānından ferāğ

- 5 Kūy-ı yār-i gül‘izārı eyledi Zihnî mekân
Ġālibā bûlbûldür itmez gülsitāndan ferāğ

169

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hey meded aġyār enîs-i ḳurb-ı yār olmuş dırîğ
Allah Allah gel ḳarîn-i nîş u ḥār olmuş dırîğ

Manṭıḳu’t-ṭayrî bilen mürġ-i şikeste bāl olur
‘Andelib ey dil sezā-yı āḥ u zār olmuş dırîğ

Zer-tılā-i bilmege sîm daġal oldu miḥenk
Ḳalb-zenler şimdicek şāḥib ‘ayār olmuş dırîğ

Vāḳı‘ā deryāya ‘aks eyler baḥārîñ şüreti
‘Ārifîñ mir’at-i ḳalbi pür-ġubār olmuş dırîğ

- 5 Zihniyā rindāna hem-nesl oldu sālūs-ı cihān
Müslümāna bir Yahûdi hem-civār olmuş dırîğ

170

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Çadd-i şîrinin gören ferhâda eyler mi dimâğ
 Serv-i âzâd isteyen şemsâda eyler mi dimâğ

Kesse ferz-i 'aşk-ı rûh-ı 'aqlımı itmem ricâ
 Merd olan bir cân içün cellâda eyler mi dimâğ

Bint-i rez 'azm itsede ümmü'l-ķurâ itmez ķabûl
 Dil şikest olsa peder evlâda eyler mi dimâğ

Dâne-i hâlin görürken olma ol tıfla şikâr
 Mürğ-i zîrek tille-i şayyâda eyler mi dimâğ

- 5 Bî-hünerler kârı da'vâ-yı nesebdir Zihniyâ
 Ehl-i diller rif'at-ı ecdâda eyler mi dimâğ

171

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şem'-i muhtâl itmez ızhâr-ı fûrûğ
 Revnâķ-efzâ olmaz elbette dîrûğ

Zîc-i hüsne dîde-düz oldu raķîb
 Gûyiyâ aldı raşad mîr-i ulûğ

Hâb-ı ibn-i vaķte girdi bint-i rez
 İltilâm oldu emârât-ı bülûğ

Bestedir iğlâla câşmûs-ı caķîm
 Renciş-i kav-ı bihişt olmaķda buğ

- 5 'Asger-i eş'âr-ı dehre Zihniyâ
 Bu ġazel olsa sezâdır baş-buğ

172

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Üstühân-ı tıynetim ma'nâda tağ
Nola tedbîrât-ı rûhum olsa bağ

Târ-ı cehle yak şem'-i ma'rifet
Tâ ola seniñ fu'âdın şeb-çerâğ

Kız ile şubh nuhuset oldu siyâh
Şıdk ile zinciniñ oldu yüzi ağ

Nâ'im uyanıp uyur bî-dâr olan
Şağ olan oldu olanlar oldu şağ

- 5 Kâf-ı istiğnâda 'anķâyım bugün
Zihniyâ her lâşeye itmem dimağ

173

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Çeşmini merrîhveş kılmağda ol didâr-ı tîğ
Gezdirirse ğam degil cellâd olan hem-vâr-ı tîğ

Hû ile ağmaz 'aynından hirâs itmez mizâc
Der-niyâm olsa ider mi hâtırı endâz-ı tîğ

Çeşm-i hûn-rîzinle hûn-âlûd olur çeşm-i terim
Kân bulaşdı dişine oldu yine hûn-hâr-ı tîğ

Sell-i seyf itdi nigâhı kâfir-i hüsün bize
Ehl-i İslâm üstüne çekse nola küffâr tîğ

- 5 Kıldı müstağrak dili mevc-i nigâh-ı âb-dâr
Zihniyâ ğark-âb ider deryâ gibi zehhâr-ı tîğ

174

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Keşf-i rāz-ı 'aşka virmez dilber-i ra'nā mesāğ
Güyyiā iṭlāf-ı gence virmedi dāra mesāğ

İttilā'ı ilticāda buldu aşhāb-ı ḥired
Virmedi Mecnūna vech vişāl ile Leylā mesāğ

Fikr-i ma'dūmātı icāb eyledi ṭul-ı emel
Vehm dūr-ā-dūra virdi kuvvet-i ḥülyā mesāğ

Rūz-ı merre cünbüş-i imrūz için çekmez elem
Her ğıda için ğıdaya boldu ol ferd-i mesāğ

- 5 Zihniyā ḥamriñ ḥumārı ser-nüvişt oldu baña
Mihnete resm-i muḥabbetle virir imlā mesāğ

175

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Dā'im te'āküb üzre emelde telef şeref
Ġamla feraḥ hemîşe olurlar ḥalef selef

Zühhāda şorma kıymet-i dendāna dilberî
Dürr-i girān ḳadre olur mu ḥaref şedef

'Uşşāka nār-ı çeşmi irse yaḳar dilrubālarıñ
Virir düçār-ı mihre ḥarāretle tef necef

Ebrūlarıñ kemānını yaşma kılup fezāğ
Dilde ḥadeng-i ğamze ki her ṭaraf hedef

- 5 Naẓmımda mūr-ı faḥz malaḥ gibi Zihniyā
Yārān-ı nükte dāne olur bu ḥuraf tuḥaf

176

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Oldu cürm-i müfterāmiz yārīn ‘indinde mu‘āf
Maḥv olur taşhîḥ olunduḡda asānîd-i ḥilāf

Merve ḥaḡḡı kūy-ı yāri devr iden buldu şafā
Ka‘be olmuş gūyiyā ḥaccāc anı eyler tavāf

‘Aşḡ-ı yāre düş olaldan refiḡim boldu ziyād
Kesb-i ta‘rîf eyler elbette izāfette muzāf

Girye-i ḥūnin ile emrāz-ı dil buldu sūkūn
Ḥastalıkda şūret-i būhrān olur imdi ru‘āf

- 5 Ğam degil vazı‘ cenāḡ itsem ferāz-ı ḡikmete
Zihniyā ‘anḡānīn oldu āşinā-yı kūh-ı ḡāf

177

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Tarḡ idüp aḡyārı bildim yār imiş ancak şerîf
Ḥārı terk itdim görünce verd-i ra‘nā-yı laṡîf

Saḡar-ı ‘aşḡ ile boldum sāḡiyā ḡamdan rehā
Bāde-i engūr ile oldu ḡavî ey dil za‘îf

Māni-i ḡalbiñ nüḡuşı oldu evhām u ḡayāl
Şaṡtı telmiḡ ile eyler edā-ı merd-i ḡarîf

Ḥiss-i ma‘nā seyr ider seṡaf cihānı ser-te-ser
Perde oldu dîde-i dünyā içün cism-i keşîf

- 5 Ḥār-ı çeşm-i düşmen olmaḡdır murādım Zihniyā
Ol sebebdan sūzanāsā fiṡratım düşdü taḡîf

178

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Rûy-ı mihr ü zülf ile boldu hüsûf
Şemse gûyâ ‘arız olmuşdur küsûf

Kizbi kılmaz ehl-i taḥkîk irtikâb

Şıdk olur iḥbâr-ı aşḥâb-ı vüḳûf

Ḥâl ü ḥâṭṭ-ı dilberî söyler kitâb

Nokṭadan ḥaṭṭ ḥaṭṭdan olmuşdur ḥurûf

Parsa görmez şûrâḥi u ḳadeḥ

Oldu ‘âmilden cüdâ cümle zürûf

- 5 Zihniyâ sâlik melâmetden mülûk
Rehrevî tekdir ider râh-ı maḥûf

179

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

- 1 Şaḳın zühhâda ḳılma yâri ta‘rîf
Gülü eyler mi bülbül zaḡa tavşîf

Bizi yâriñ ḳudümü ḳıldı ḥurrem

Şerîf olan ider eṭrâfı teşrîf

Dikiş imrûza ferdâ u ‘adnısın

Helâk oldu iden da‘vâyı tesvîf

Nizâ‘ı ḳat‘ ider ḥükm-i dil-ārâ

Keser da‘vâları üslûb-ı taḥlîf

- 5 Ḥatâdır Zihniyâ işbu ḡazelde
Nazîre eylemek yârâna teklîf

180

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Sürür-ı şöhet-i yâr ile oldum dem-be-dem mālûf
Ne gam vaktim olursa anuñ ins-i tab‘ına mevķûf

O şüh ‘âţifet-i aḥkâm ile muḥkem benim re’yim
Olur ḥükmünde ma‘tûf-ı ‘aleyhiñ dâ’imā ma‘tûf

Ṭaşarruf itmeyelden dilber itdi nısb-ı istiğnâ
Belâ ism intişâb eyler olursa ḥarf-i cer maḥzûf

Muḥâlif zâhidiñ evşâfı ol büt i‘tibâr itmez
Qâbul eyler muṭâbık olsa erkân-ı şan‘at mevsûf

- 5 Feraḥvâr Zihniyâ ref‘ itse zülfün ruḥlarından yâr
Ziyâ baş oldu oldukça seḥâb-ı mihr ü meh meksûf

181

Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilün

- 1 Ruḥ-ı yâr itmese şerminde kızarmazdı şafak
Şeb-i yeldâ ḥased-i ḥaṭṭla qarardı el-ḥaḳ

Nola tekrâr iderim ders-i du‘â-yı kadeḥi
Pîş-i tilmîze gelür def‘â-yı şitâda sabâḳ

Ḥaṭṭ-ı dilberî tırâş ile ider maḥv-ı vücûd
Ḥakk ile boldu mürekkebdan aman rûy-ı varâḳ

Müte‘annitden olur mültemis inşâfa ‘adul
Virir ümmîd-i ifâḳat hele merzâda ramâḳ

- 5 Dem-i ‘İsâ nefesim rûḥ bolup kıldı eşer
Zihniyâ mażğa olur sâbit-i raḥm olsa ‘alak

182

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Nūr-ı hüsün seyr idüp yār ile itdim ittifāk
Şem‘i görse eylemez pervâne kaç‘ā iftirāk

Şoĥbet-i ĥayvān-ı münşden nefret eyler ehl-i dil
‘Ālemi tekdîr ider ĥar kılsa āhenk-i nihāk

Büselikden rast kılsam ‘azm-ı gerdāniyeye
Reşk ile meşĥūn olur ehl-i Ĥicāz ile ‘Irāk

Ķaĥpe-i dünyāya ehl-i āĥiret kılmaz nigāh
Pes görünmez zevce zevce vāķi‘ olduğda ĥalaķ

- 5 Ekşerî tezyîn-i elfāz eyleyen nādandır
Zihniyā çok bî-nevā itmekde ‘arz-ı tımçuraķ

183

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Beynimizde yār ile vech ile vardır ĥuķūķ
Güyyā oldu bedende mürtebit cümle ‘urūķ

Ĥüsn-i mihr ü ĥam degil günden güne olsa ziyād
Olmadı kāmîl zîyāsı şemsîñ itdükde şürūķ

Baĥs-i mevcūdāt ider def‘-i ĥayāl imtinā‘
Ehl-i ĥaķķ güldükde eyler lâ-cerem bâṭıl zühūķ

Rind ider sālūs-ı devrāna müdāra dā’imā
Cümleniñ güftārını teslîm ider merd-i ĥalūķ

- 5 Zihniyā māfi’z-zamîr oldu vücūd ile ‘adem
Gāh isme gāh fi‘le mużmerāt eyler lühūķ

184

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Yār oldu benim ṭab'ıma hem-vāre muvāfıķ
Olsam nola ben daḥi o dildāre muṭābıķ

Ṭard itdi raķıbi hele kūyından o āfet
Buldu giderek kendi belāsını münāfıķ

Teslīm iderim hem çü vaşıyy meblağ-ı cānı
Ol tıfl-ı kamer çehreye olduğda mürāhıķ

Baķ zāhid-i sālūsa ḳomuş nāmını mü'min
Kāzibleriñ esmāsı olur gāhice şādıķ

- 5 Zıhnî o bütûn silsile-i zülfüne düşdüm
Mecnûn olur elbette olan leyliye 'āşıķ

185

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Gāh oldum āteş-i 'aşķa ḥarîķ
Gāh deryā-yı muḥābbetde ġarîķ

Lenger-i keşte-i fikr itmez ḳarār
İbtılāveş görmedim bāhr-i 'amîķ

Kendümi fehmi itmek için devr idüp
Āsiyā-yı 'ilm ile oldum daķıķ

Vāż' olundu ṭavr-ı taķlîd u mecāz
Şûret-i taḥķîķ için eshel ṭarîķ

- 5 Zıhniyā rāh-ı vişāl-i yādde
Baña 'ayyār-ı melāmetdir refîķ

186

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Dilber ile geldi meyāna veşāk
Şoḥbetime eyledi zedd-i nıṭāk

Bint-i rezi eylemek için nikāḥ
Naḳd-i dil ü cān olur āna şıdāk

Dāḥili ḥāricde göründü 'ayān
Ehl-i diliñ sînesi ke's dehhāk

Gerçi dü tā peyker olur 'ārifān
Lîk degil ḥāmil-i bār-ı nifāk

- 5 Terk-i hevā eyleye gör Zihniyā
Rūḥa gelür rîḥ ile çün iştikāk

187

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Nāzende ḥırām itmek ise dilbere lāyık
Her demde niyāz eylemek 'āşıqlara lāyık

Ol vech ile ḥükm itdi o şeh şarkıla ğarba
Nefsü'l-emr āyînedir İskendere lāyık

Rind eylese büntü'l-'ünebi nola idāre
'Avretlere ḥükm ü ğalebe şöhre lāyık

Zāhid nola meşkük dise sūr-ı ḥummā
Pindār-ı güzārgāḥ-ı miyāḥ ol ḥara lāyık

- 5 Simāb ile tezyîn-i kelām eyleme Zihnî
Ḥaḳkā bu ğazel hilye-i mā-i reze lāyık

188

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yāri da‘vetdir murādı zāhidiñ taḥmîne baḳ
Müstecāb olmaz du‘āya didügi āmîne baḳ

Sāde-rūya zinde ü nev-ḥaṭṭa mürde didiler
Kıl kalemle ‘arızında sūre-i yāsine baḳ

Ruḥlarıñ olmaz maḥalli der-kenār itsen daḥi
Dilberā ḥaṭṭ-ı şerîfîñ kaydını terkîne baḳ

Fülfül-i ḥālin el’ān çîn-i cebînin seyr ider
Ki metā’-ı hindi gör gāhi bilād-ı çîne baḳ

- 5 Kıldı maẓmūnı ..terz u āsā kalem-i zîr-i cenāḥ
Zihniyā şimdi şikārı şayd iden şāhına baḳ

189

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Dehān-ı dilrubādan şa‘b olur ḡayet selām almaḳ
Çekilmez nokṭa-i mevḥūmeden ey dil kelām almaḳ

Hebā ḥar tıynet-āne pend ile bî-hūde şuḡl itmek
Semend-i lengi fi’l-vāḳi ‘ ‘abeşdir nev-licām almaḳ

Nümūdār-ı murādatdır telāş-ı ḥāṭır-ı aḥbāb
Ḥalāvat baḥş olur düşmenden āmmā intiḳām almaḳ

Revāyihdan müberrādır nuḳūş-ı peyker-i ezhār
Dıraḥt-ı ḥod fer u şeyden ne mümkün berk-i nām almaḳ

- 5 Kalur elbette nākış zen-perestiñ Zihniyā kārı
Tamām olmaz bu dünyā ḳahpesinden saña kām almaḳ

190

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Benimle āşinādır dil-rubā inkār ider ancak
Raķîbi sevmez aşlā iltifāt izhār ider ancak

Harām serd imiş revnāk-fezā ey gülşen-i şuret
Dil-i ‘uşşāka dilber nāz için reftār ider ancak

Düçār-ı ‘ārızın olsamda itmeme terk ister hām
Civār-ı gülde bülbül sākin oldu zād ider ancak

Bahāyım hissile itmez ta‘aķķul rütbesin taķşîl
Yaķîne zāhid olmaz muţţalî‘ pindār ider ancak

- 5 Kaḅûl eyler bu nazmı Zihniyā dil-dāde-i iķbāl
‘Adûl u nefreti vā-beste-i idbār ider ancak

191

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şehvet-efzā ruḥ-ı hūy kerde-i sākî hele bak
İştihā virmede mestānelere cām-ı ‘araķ

Kimi na‘le kimisi mîḥe çaķar mestānīn
Sāķiyā at ķulağı itmege neylersin çaķ

Aķdeñizli güzelin keşte-i vaşlına dilā
Āb-ı rūyın bırağup baḥr-ı siyeh gibi ol aķ

‘Araķ olur cevde geķüp baḥr-ı muḥîṭi zāhid
Yol azıttı aña zehr olsa nola bir azmak

- 5 Pîr-i nā-bāliğı tār itse nola pîr-i muğān
O koyun başlıca ķurt görse ‘aceb mi kıymak

Arzumend-i şinā hizmet-i şattdan kaçmaz
Zihniyā olmaz imiş ‘aşık-ı Bağdād Irāk

192

Mef’ülü Fā’lātü Mefā’ilü Fā’ilün

- 1 Yüz yerde yüz virir baña ol dil-rubā-yı ‘aşk
Ol vechile bu dilde olur müptelā-yı ‘aşk

Zünnār-bend-i ülfetimin bende ey şanem
Zirā güzeşt-i dilde çalındı darā-yı ‘aşk

Seyr-i gül-i nihāl-i gülistāna gitmezem
Geldi göründü baña ruḥ-ı cān-fezā-yı ‘aşk

Ebrūlarıñ kemānına taḥsîn ü āferîn
Āmac-ı cān u dilde ḥadeng-i cefā-yı ‘aşk

- 5 Üftādeyem civān-ı ‘ilimdāra ey gönül
Oldu güşāde ‘arşa-yı dilde livā-yı ‘aşk

Mużhikler ile ḳahḳaha u ḥandeler ḳıla
Geldükçe çeşm-i cān-ı ḥazine bükā-yı ‘aşk

Gavḡa biḥişt-i vaşla irişmekde destimiz
Dā’imā yaḳar mı hicr ile nāy-ı liżā-yı ‘aşk

Bülbül gibi ḳarîn-i vişāl olmadı füsūs
Feryād ider egerçi bu ḥod-nümā-yı ‘aşk

Kıldım ḥayāl-i ḥāl ile pejmürde kendimi
Gāḥ vücūdu çekse nola güherbā-yı ‘aşk

- 10 Olsa ‘aceb mi çeşm-i dil-i ḥurde dürbîn
Oldu cilā-keşîde aña tütüyā-yı ‘aşk

Uydurdu kendisine şufûf-ı cemâ'atî
Mihrâb-ı ebruvâne irüp muhtedâ-yı 'aşk

Ey şüh-ı zerger âteşin ile arıtmasın
İtdi bürâde sîm veli çü pasâ-yı 'aşk

Sînem delindi yell-i yellâ-yı hicr ile
İrdi şimâh-ı cāna bu dem şît-i nāye 'aşk

Âheng-i ârzuda zemîn ile âsumân
Şaldı cihāna velvele bu hūy hāy-ı 'aşk

15 Dāvūd hoşa virse nola farṭ-i ıztırâb
Ġayet bülend olur ḥarekât-i şadâ-yı 'aşk

Qıldım münâzil-i kameri mihre müstemid
'Arż-ı cemāl idince baña mehliḳâ-yı 'aşk

Çārüb-kerd kibr ü riyâ dinse müsteḥaḳ
Sildi süpürdü ḥāne-i ḳalbi şabâ-yı 'aşk

Ser-menzil-i merāma yetişmez revendegān
İrşād-ı meslek eylemese reh-nümâ-yı 'aşk

Ġarḳ-ābe virse fikretini dilde ğam deĝil
Baḥr-ı vişāl-i yāre aḳar mācerâ-yı 'aşk

20 Sāḫil-sarây-ı kâme irişmez sığınmaz
Deryâ-yı dilde olmasa ḳat'â hevâ-yı 'aşk

Liman-ı vaşla eyle ser felek himmeti
Çekdirme baḥr-ı firḳati ey nâ-ḥüdâ-yı 'aşk

Haccāca geldi ‘aşkile say’-ı tavāf çün
Oldu hezar merveye rāciḥ şafā-yı ‘aşk

Şehr-i ḥatāya misk-i ḥatanla virir şevāb
Yüz biñ şevāba geçse nola bir ḥatā-yı ‘aşk

Efsün-ı ā‘zam olsa ‘acaba fesānesi
Efsāne olmadı bu füsün varaḳā-yı ‘aşk

25 ‘Ādāt-ı hicri ḥarḳ u vişāle kılar heves
Keşf-i keramet itse eger evliyā-yı ‘aşk

Virdi neşāt u neş’e du‘ā-yı ḳadeḥ gibi
Ṭab’-ı icābete nesemāt-ı du‘ā-yı ‘aşk

Küffār-ı vehmi ḥiber-i fikr içre ḳatlı ider
Düldül-süvār olunca bugün murtezā-yı ‘aşk

Ṭallāb-ı zaḥki mekteb-i ‘işmetde rüz-ı şeb
Ta‘līm-i da’b-ı girye imiş mübteḡā-yı ‘aşk

Sen kehl-i işfahāne heveslenme zāhidā
Çeşm-i fu‘āda sürme hemān ḥāk-i pāy-i ‘aşk

30 Nādīde çem-i ḳavs-i ḳuzah burc-ı ḳavs ile
Oldu resīde āna siḥām-ı ḳazā-yı ‘aşk

Çoḳ kārban anda olur maḥv u kemşede
Ber-düşṭ bî-nihāyet imiş bu ḳazā-yı ‘aşk

Bir meyve almadı bilürem nev-bahār-ı dil
Virdi ḥazāna bāḡ u ḳārı şitā-yı ‘aşk

Sādāt-ı kadre virdi yezidāne ihtilāl
 Kıldı harābe ‘işmeti kerbelā-yı ‘aşk

Hoş-yāre raġbet eyler idi ehl-i ibtilā
 Dîcūr-ı ‘aqlı istese şems-i duġā-yı ‘aşk

35 Hūd-rāye iltifāt u nigāh eylemez ‘aceb
 Yokdur hilāf-ı meşreb-i yāre rızā-yı ‘aşk

Hıffetle hoşmende mevā sādedir dimiş
 Haylıce kārı baña girān iftirā-yı ‘aşk

Nā-ehle raġbet eylemedi zevke bak dilā
 Ehl-i derūna bühre olur iştikā-yı ‘aşk

Men‘-i tülū‘-ı mihre gelen imtinā‘a bak
 Mümkün mü burc-ı dilde bugün ihtifā-yı ‘aşk

Oldu ġınā faķır haķîķatde müncelî
 Her müflise virilmedi bu kîmyā-yı ‘aşk

40 ‘İsā demān-ı hikmet ile yerde kalmadı
 Kārūn-ı kibre olmadı menzil semā-yı ‘aşk

Rîş-i cenāhı sāye şalar baña lâ-cerem
 Uşsa ne deñli evc-i ‘alāda hümā-yı ‘aşk

Fir‘avn-ı fikr-i ta‘na hücūm eylesem olur
 Mūsā şıfat yedimde iken bu ‘aşā-yı ‘aşk

İtdim daķık-i nükte şināsāne kendimi
 Döndükçe āb-ı rüyım ile āsiyā-yı ‘aşk

Men mizbān-ı derde mürüvvetle söyledim
Mihmān-ı cāna gelse nola merḥabā-yı ‘aşk

- 45 Rūz-ı cezāya ḥamle gibi ḳalmaz ‘āḳibet
Dünyāda ehl-i ‘aşḳa virildi cezā-yı ‘aşḳ

Tāb-ı tüvān-ı naẓma nola gelse irti‘āş
Virdi fütūr-ı zih̄n ü zekāya ezā-yı ‘aşḳ

İtmem simāṭ-ı ehl-i ḥıred̄den nevā-ı ricā
Yegdir baña faṭir-i gedā müstevā-yı ‘aşḳ

Ḳılmam nigāh lābeşe bu vādide Zih̄niyā
İtse beni hümā nola evc-i ‘alā-yı ‘aşḳ

193

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Baña ‘işretgāh-ı ‘ālemde şunuldu cām-ı ‘aşḳ
İşbu keyfiyetle oldu cān u dil sersām-ı ‘aşḳ

Her biri maḥdūm u maḥzūm-zādeye itmez nigāh
Ehl-i isti‘dādı istiḥdām ider ḥidām-i ‘aşḳ

Rūze hicriñ gördün imsākını iftārını
Nisbet ile leyletü’l-ḳadr oldu bu eyyām-ı ‘aşḳ

Ḡusl idüp ‘aḳl-ı ma’āşı ḡālibā telmîḥ ider
Āyet-i faṭṭahher vā te’vilini ḥamām-ı ‘aşḳ

- 5 Zih̄niyā şem‘-i sürūr elbette eyler inṭifā
Tünd bādāsā vezān oldukça bu elem-i ‘aşḳ

194

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sende ey şūh-ı ʔabībim bendeki ihsān yok
Derc-i ihsānında men dil hastaya dermān yok

Deyr-i hüsñün büt-perest itdi niçe mü'minleri
Bildim ey kâfir seniñ göğsünde hîç imān yok

Bî-nihāyet cevriñi görmüş ferāgat itmiş
Mübtelā-yı ‘aşk olan ādemde iz‘ān yok

Fark olunmaz cāhil ü kāmildeki naş ü tamām
Çārsū-yı i‘tibār-ı nāsda mîzān yok

- 5 Düşdü baħr-ı fırkate keşte-i dil itmez qarār
Zihniyā sâhil görünmez hem daħi lîmān yok

195

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ruħlarıñ ‘arż-ı cemāl itmekde cāna müşterek
İki dîdem rü‘yet-i hüsñünde haqqa müşterek

Cān u ten hüsñünle boldu rüşenā ey mehlikā
Birr ile baħr oldu nūr-ı şemse gūyā müşterek

Halvet bint-i reze tenhāca girmekdir hūner
İki adam olmadı bir zende zirā müşterek

Bağmayup mir‘āte itme ‘aksini izhār kim
Olmasun bir kişver içre iki dārā müşterek

- 5 Re’s-i māl idüp vedādı vaşf-ı hüsñ-i yāre
Kelbetān-ı hāme Zihnî oldu ra‘nā müşterek

196

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Tahtgāhındır şahā iqlīm-i hüsn ü ān seniñ
Ehl-i ‘aşk oldu re‘āyā cümleye fermān seniñ

Hacc-ı ekber itmek için ‘ıyd-ı vaşlında bugün
Yolına kurbān olur elbette kebş-i cān seniñ

Şāh tūbāyı hacıl itdi harām-ı kāmetiñ
Kaddiñi reşk itdi serv-i ravza-yı rıdvān seniñ

Şüret ā‘lā ile sevķ-i ma‘nide idüp mezād
Oldu dellāl-ı nesîmiñ sünbül ü reyhān seniñ

- 5 Eyle taḥrîķ esb-i nazmı savt-ı mazmūn ile kim
Zihniyā deşt-i hünerde tūb ile çevgān seniñ

197

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şive-kār-ı hüsn olan leylî gibi ra‘nā gerek
‘Āşık-ı dîdār olan mecnūnveş rüsvā gerek

Külfet-i ḥāşāk-i ta‘n-ı eblehān-ı ‘āleme
Kaṭreler itmez taḥammül lücce-i deryā gerek

Lāne-i güncişķ hergiz kāf-ı ‘aşk olmaz sezā
Anda sākin olmağa ey pür-hüner ‘anķa gerek

Niçe teslîm olunur merd-i gedāya salṭanat
Pā-nihād-ı taht olan ‘ālemde berdār gerek

- 5 Yār itmez ehl-i kibr üzre nigāh u iltifāt
Nā’il-i elṭāf olan Zihnî gibi ednā gerek

198

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Telle-i hüsnünde yārīn şāmesi bir dānecik
Mürğ-i dil anı görüb şayd oldu ol divānecik

Haṭṭ ber-āver olsa benden kıl kadar olmaz ḥūdā
Silk-i dendānım olur zirā āna bir şānecik

Dil-i ġarīb belde-i 'aşq oldu var mı māni'īn
Ḥāne-i lūṭfuṇda mihmān olsa ol bigānecik

Ḳaşr-ı dil muḥtāç neccār-ı vişālindir seniñ
Ḥūbdur ta'mîr olunmaḳ öyle bir virānecik

- 5 Mescid-i cevri 'imāret eylediñ lāyık mıdır
Kim ḥarābat ola iḥsānıñ gibi meyḥānecik

Zihniyā 'anḳā gibi yapsān sezādır şanına
Ḳāf-ı şi'ir üzre ġazellerle bugün bir lānecik

199

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Āhir-i rüz-ı sefid-i veche şebdir perçemiñ
Kūh-ı nūr üzre ṭurur ḳavm-i 'Arabdır perçemiñ

Her gören şa'bān olup ardından ayrılmaz anıñ
Ġālibā ey mihr-i dil māh-ı recebdir perçemiñ

Başını kesdiñ tırāş etdikde başdan çıkdıġun
Ḳabr-i fesede 'ibret-i ehl-i edebdir perçemiñ

Ḥāne-i ḳalbi yaḳup hem daḥı tenvîr eyledi
Āḥker-i serden hüveydā bir lehebdir perçemiñ

- 5 Zühre-i ‘uṣṣāka zehrīn saçdı düz-ı dehrede
Mār-ı mürdem hāre vaż‘ olmuş laḳabdır perçemiñ

Ġam degil zühhād-ı Mıṣr eylerse andan imtinā‘
Reşk ü ḥasret kerde-i Şām ü Haleb’dir perçemiñ

Ruḥda ḥaṭṭ ebrūda çeşminiñ müjgānıdır
Kıl ḳadar virmez ḥaber ḥāmūş-ı lebdır perçemiñ

Zāhidi tır yed u ‘uṣṣāka ḥarāret gösterüb
‘Alemlerzān ider düşvār-ı tezbir perçemiñ

Zihniyā mānî u behzādı daḥı ḥayrān ider
Şöyle bir taşvîr ü naḳş bi’l-‘ācebdir perçemiñ

200

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Ehl-i ‘aşḳ oldu vişāl-i yār ile endişenāk
‘Andelib ümmîd-i gülden itmez elbet infikāk

Ḥāme şokmuş beline azgın ḥilāl eyler devāt
Zāhid isti‘māl ider ‘inde’l-vuзу güyā sevāk

Dürr-i nisān olsa pür-günüñ kelāmı tîredir
Māh-ı temmuzuñ cerādı oldu feryād ile çāk

Bî-‘arż olan tevāzū‘dur kemālātın yeri
Ādem oldu şaf olunca tıynet-i ‘ālemde ḥāk

- 5 Yalınız şahşa yapılmazsa kehl-i işfehān
Zihniyā bu gözlerim iderler anda iştirāk

201

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Renk-i rūyın halkı bî-renk etdi verd-i ter misin
 Kıldı hoş-büyün mu'aṭṭır 'ālemi 'ayar misin

Püte-i 'aşk içre sîm-i cismimi ḳal eyleyüp
 Ta'me-i sūhân-ı hicrân eylediñ zerger misin

Lâne-i tenden seniñ şevḳiñle pervâz eyledi
 Beḳçe-i mürğ-i dil 'uşşāḳa bāl u per misin

Diyü zühhādı melek-hûlar seniñle recm ider
 Āsumân-ı nilgün-i dehre sen aḫter misin

- 5 Ḳarşudan bir dem çeküp 'āşıḳları ḳıldın binâh
 Çengistân içre yetmiş başlı bir ejder misin

Ḳahramân-ı Rüstemiñ 'ālemde sen ḳatl eylediñ
 Şimdi meydân-ı hünerde öyle zûr-āver misin

Re's-i dilden mûy hâyı niyyeti itdiñ tırâş
 Şuffe-i ḥanût 'ālemde 'aceb berber misin

Şems-i ḥüsnüñdür iden dîcür-ı küfrü pür ziyâ
 Ey ḳamer şüret serâpâ 'ayn-ı nûr u fer misin

Hep seniñle ḳâ'im-i â 'râz ḳılup 'āşıḳân
 Müşkilin ḥall ile Zihniñ şahâ cevher misin

202

Meḫ'ülü Meḫ'ülü Meḫ'ülü Fe'ülün

- 1 Ejder gibi â'dāya dilâ şevḳ ile dem çek
 'İfribleriñ azğından alup nûṭfunu semm çek

Ağyār ile peymān-ı ‘imāretde çekişme
Aḥbāb-ı ḥarābet ile peymāne-i cām çek

Mîzān-ı nigāhımla çekildi zer-i maḥbûb
Ey keffe-i çeşmim yine dînār derem çek

Fûlād-ı gümān ile ‘özür eyleme ey dil
Ḥaddād beçeden kâdir iseñ tîr-i sem çek

- 5 ‘Unf ile raḳîbe ser-mûy-ı yâri su’âl it
Ḥinzîre şûtüm ile o bir mûyını hem çek

Dil hāleveş ağuşına çekmekde o māhî
İsterseñ āyā zāhid-i bed-aḥter elem çek

Paşālıya baḳ mîr-i livāzed mi yoḥsa
Zihnî yine ‘uşşāḳa bugün tuğ u ‘alem çek

203

Mefā‘îlün Mefā‘îlün Mefā‘îlün Mefā‘îlün

- 1 Beni bülbül gibi ey gül beden nālân iden sensiñ
Şuvāz-ı ‘aşḳıla pervāneveş sūzân iden sensiñ

Alup Ya‘ḳûb-ı dilden ḥile birle Yūsuf vaşlı
Sirişk-i çeşmimi ḥünābe-i Ken‘ân iden sensiñ

‘Azîz-i Mısıır ikrām-i ‘avām-ı nās iken nuṭṭum
Cihānı Yūsuf-ı şevḳ-i dile zindân iden sensiñ

Vaḳār-āmûz ḥayṣiyyet şî‘ār olmuşdu eṭvārım
Beni bezm-i edebde suḥre-i aḳrân iden sensiñ

- 5 Ne keyfiyetle Zihnî muḥtesebden eyler endîşe
Harābat-ı muḥābbetde beni sekrân iden sensiñ

204

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bende ‘aşkıñ cān sende sen benimsiñ ben senin
Sende bende bende bendesin benimsiñ ben seniñ

Ben seniñ ‘aşkıñla cānā şöyle kıldım ittiḥād
Sende ḳanda bende ḳanda sen benimsiñ ben seniñ

Çün seniñle zindeyem ‘ālemde ey rūḥ-ı revān
Baña cān olduñ bu tende sen benimsiñ ben seniñ

Giryenāk eyler vufūr-ı iltifātın dîdemi
Sen ḳılsıñ baña ḳandesin benimsin ben seniñ

- 5 Hüsni-ı zānnım var saña sende muvāfiḳ baña señ
Ḳaldı Zihnî sū-i zanda sen benimsiñ ben seniñ

205

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yāre benden inḳıṭa‘ içün niyāz itsem gerek
Ben daḫı şimdengirü maḥbūba nāz itsem gerek

Çün ḥaḳîḳat şāyi‘ oldu yār ile esrārımız
Her süḥande ba‘dāzîn terk-i mecāz itsem gerek

Büselikden baña ikrām eyledi şūḥ-ı ‘Arab
Bulmaḡiçün anı āheniñ Hicāz itsem gerek

Şabra yoḡdur çārem ister lā disün ister ni‘am
Vaşla dā’ir ol civāre keşf-i zār itsem gerek

- 5 Zihniyā tātār-ı ‘aşkıım yā çenān u yā çenîn
Kūy-ı dil-dāre bugün bir türk-tāz itsem gerek

206

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ruḥ-ı dildār ile hem-renk olur tuffāḥ söyletseñ
Lebinden dem urur ey bağbān-ı aḳdāḥ söyletseñ

O şūḥa didiler rūḥ-ı mücessem zāhir-i cesād
Perî dirler fe āmmā ḥafiye ervāḥ söyletseñ

Virirler metn-i ḥatt-ı yāre çok ma‘nî muḥaşşîler
Velî izḥār-ı ‘acz itmekdedir cerrāḥı söyletseñ

Nola bir dānedir semm ol ferîd-i ḥüsne ol zāhid
Naẓiriñ görmemiş bir beldede seyyāḥ söyletseñ

- 5 Deli kanlılık ile oldu ḥünrîz-i reg-i cānım
‘Aceb faşd itdi Zihnî āfet-i cerrāḥ söyletseñ

207

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Baña yerden göge zulm eyledi ḳanbūr felek
İtdi yer göklü güzelden beni mehcūr felek

Ra‘ddır ṭop u tüfenk berḳ-i havāyice felek
Ḥüzün erbāb-ı dile gümān ider sūr felek

Baḳıcaḳ şems ü ḳamerle nazarı degdi meger
Göz göre ehl-i dili eyledi maḡdūr felek

Ref‘idüp başına ḥalkı şeh-i faḡfūr gibi
Seniñ merk ile ḳılar tāk-ı meksūr felek

- 5 Zihniyā ḳıldı bürehne niçe ‘İsā nefesi
Kendi atlas giyüp ‘ünvān ile maḡrūr felek

208

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dostlar men hasta-yı ‘aşkıım baña dermān idiñ
Derdimi şūh-ı tabîbe cümle ger ‘ilān idiñ

Körlük itmek geç nigāh ile benim reftārim
Çeşm-i inşāf ile baķduķça hele im‘ān idiñ

Teşneyim tāb u nār-ı hicr ile pür-iztırāb
Āb-ı nāb-ı çeşme-sār-ı vaşl ile reyyān idiñ

Men ki maḥzūnum olaldan rāh-ı vuşlāt kemşede
Semt-i kūy-ı dilberi irşād ile şādān idiñ

- 5 ‘Arz ider Zihnî metā‘-ı çarsū-yı ḥikmeti
Ey ḥarîdārān eger almazsañız seyrān idiñ

209

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Cān tāleb-i cānān ise cānān kezālik
Biñ cānla ten-i cāna heves cān kezālik

Güller gibi gülmekdedir ol dilber-i gül-rū
Bülbülde baña ‘āşık-ı nālān kezālik

Ḥüsnün ki tūlū‘ eyledi necm-i siḥrāsā
Mihr irdi ‘azūbe meh-i tābān kezālik

Ervā-yı dil-i teşne-i ‘uşşāk için ey dil
Şu virdi lebiñ çāh-ı zenāḥdan kezālik

- 5 Zihnî bu ğazel kayd olucak defter-i ‘aşka
Şūfî çözülür zāhid-i nādān kezālik

210

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Kānlı zālīm dāne-i dāmāne beñzer lebleriñ
Kān taşı dirsem sezā mercāna beñzer lebleriñ

Ülfet-i ifkār-ı la‘lin mest ider ‘aşıkları
Sākīyā peymāne-i mestāne beñzer lebleriñ

Men marîz-i ‘aşk iken nabzım tutup kıldı ‘ilāc
Kırmızı ma‘cūn ile Loqmāna beñzer lebleriñ

Çok müselmānı ider āzürde ey kāfir ‘aceb
Dostluğu yok düşmen-i îmāna beñzer lebleriñ

- 5 Dilde Zihnî kıldı sābit bu Hanîfe mezhebiñ
Ey gönül ter-lale-i nu‘māna beñzer lebleriñ

211

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bir içim şu didiler dildār içün ehl-i kemāl
Kāse-i billūra koymuşlar gibi mā-i zülāl

‘Ārızın ehl-i kalem kırṭāse teşbîh eyledi
Baḡs-i ḥaṭṭda itdi ḥaṭṭāt muḥābbet-i kıyl u kāl

Seyyi’āti ma‘rifet ṭā‘āte tebdîl eyledi
Ḥall olunca ṭarḥ-ı milḥ ile şarāb oldu ḥelāl

Der-‘aḡab maḡv oldu ehl-i şaḡviñ aña ḥālını
Kellimin yā ḥāmīr yā Bilāl

- 5 Zāhir oldu ‘ārız-ı mihrüde ḥaṭṭ ba‘dü’l-bulūḡ
Zihniyā zülûl oldu peydā şemse irdükde zevāl

212

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Hāsb-i hālinden hikāyet eylerem şekvā degil
Cevr-i riyā söylerem bir aşlı yok gavğa degil

Bendelik 'arz itmedir ol şāha meftün olduğum
Yohsa bu başımdaki sihir veyā sevdā degil

Mescid ehlinden kaçır erbāb-ı deyrî istemez
Ol yehūdi dilberi mü'min degil tersā degil

Hüccet-i sînemde bir mühr urdu mihr-i dilrubā
Şöyle kim kaçılırların fehm itdüğü imzā degil

- 5 Çeşm-i cellādı beni katl itmek ister dā'imā
Zihniyā ölmek dirilmek bahsidir rü'yā degil

213

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Şem'e karşı yanmak pervāneye lāyık degil
Varını ma'sūk için terk itmeyen 'āşık degil

Meste çeşm-i mest-i dilber itdirirse ser-fürū
Ānı ta'yīb eyleme ser-hoşdur ayık degil

Zümre-yi belhüm ađelliñ fehmi yok idrāki yok
Cānver-i fāzılter andan gerçi kim nātıq degil

Her şabāhu'l-hayr iden aḥbāba kılma i'timād
Şubḥ -ı evvelveş kizüb olmaḡdadır şādık degil

- 5 Gerçi erbāb-ı belāğatle lebālebdır cihān
Lîk aḡrāna kamu Zihnî gibi fāyık degil

214

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ger sine-i 'aşk iseñ sufre-i mestāne gel
Teşne-i vicdān iseñ çeşm-i 'irfāne gel

Nağş u tamāmıñ seniñ burc-ı hāmel egilmez
'Akrēbî terk eyleyüp küfe-i mizāna gel

Halka riyā eyleyen ma'nîde hayvāndır
Sen eger insān iseñ meclis-i rindāna gel

Kāfir-i ma'nî olup nāmıña müselleme dime
Şirki ferāmūş idüp şoḥbet-i imāna gel

- 5 Zülmet-i cehl içre sen niçeye dik ḳalesiñ
Şem'ini îḳād içün āteş-i sūzāna gel

Faḳr u mezilletde ger ḳaldıñ ise ḥār u zār
Ḥālîni 'arz itmege dürr-i kühiştāna gel

Ḥāne-i me'mūreniñ rengine dil-i na'lîme
Zahme ise niyyetiñ köşe-i virāne gel

Nîze-i hicrān ile ḥaylice mecrūḥ iseñ
Merhem alup urmağa Ḥazret-i Loḳmāna gel

Ehl-i bihişti eger görmek ise maḳsūdıñ
Dîdeñi aç Zihniyā zümre-i ḡilmāna gel

215

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Keşretiñ vaḥdetde batmaḳdır kemāl
Yār içün aḡyārı atmaḳdır kemāl

Baħr-ı dilde felek ‘aķlı ol bütüñ
Sāħıl-i ‘aşķına atmaķdır kemāl

Mūmiyān hāleveş ol mehveşin
İki ķul birle ķuşatmaķdır kemāl

Pāy-i aġyārı ķışaldup dem-be-dem
Vaşl-ı yāre el uzatmaķdır kemāl

5 Tāk-ı ħuşk-ı ķalbi cām-ı sāf ile
Sāķiyi dehre şulatmaķdır kemāl

Şavb-ı zühdü giymeyüp dellālveş
Tālīb-i ‘urbāna şatmaķdır kemāl

Seyr olup hurşide istiġnāyı ķo
Ta‘m-ı faķr-ı tāyyı atmaķdır kemāl

İtme cūy-ı eşki taķtīre heves
Ķatre-i deryāya atmaķdır kemāl

Zihniyā bu nazm-ı pākî şaķlayup
Fenn-i şî‘r içre aratmaķdır kemāl

216

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 ‘Andelibā dūħayü’l-māyî alma verdi al
Verd iseñ nā-merdi terk it merdi al

Çünkü ‘aķıl her işin encāmına ķıldı nazār
Sen daħi mā-ķable tālīb olmayup mā-ba‘di al

Zāhidin ger dedi olsa rāġīb-ı demān olur
‘Ārif iseñ bulduġuñ dermānı şatup derdi al

Şerri var destār hıızır anuñ saña ey sürh-ser
 Hayrı olmazsa dañi söz diñle gel sen zerdi al

- 5 İki görmek her şeyi dünyāda şehlā-kāridir
 Tālib-i çift olma tek tır Zihniyā gel ferdi al

217

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Mürde dillerle tırur dilde kelāl
 Merdüm-i kâbiledir esrār u hāl

Māh-ı rûda olsa mihr-i t̤ali‘iñ
 Saña her demde müsellemdir vişāl

Merd olur merdūd ‘ilmü’llahta
 Olsa milh-ālūde mül olur helāl

Ās ule hālāl aşıl mes’ele
 Kāmil olsa kim degil ehl-i su’āl

- 5 Zihniyā ‘ālemde merd ‘āleme
 ‘İlm-i hāl olsa olur hāşıl kemāl

218

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Bāña yār itdi gılzet vaşlını tefhîmden evvel
 Tekellüf t̤arh ider ‘anif ider ta‘zîmden evvel

Vişāl olmazdı kısmet d̤arb-ı ağıyār itmesem cānā
 ‘Aded d̤arb oldu gūyā şüret-i taḡsîmden evvel

Muḡabbete beni ithām idüp ‘aqlım alur ol yār
 Bulur ca‘lî kabaḡat z̤ulm ider tercîmden evvel

Qarib olduqca cānānīn firāqı hayret el verdi
Olur bî-hūş herkes cānını teslîmden evvel

- 5 Havāşīn zıll-ı menkūsı ‘avām-ı nāsdır el-haḳ
Sūhen taḥşîş olundu Zihniyā ta‘mîmden evvel

219

Mef‘ülü Fā‘îlâtü Mefā‘îlü Fā‘îlün

- 1 Oldu rebūde zülfile va‘d u vişāle dil
Düşdü bu arzūda ‘aceb kıyl u ḳale dil

Ağyār ile firāz-ı nişîmende muḫtarib
Ḳā’il seniñle şuffe-i şaff-ı ni‘āle dil

Şardum dıraht-ı şūḥ-ı debîri kitāb ile
İşler ḳalem o bağa girüp nev-nihāle dil

Mü’min dimem raḳîbe müselmāna ‘özü var
Kāfirler ile başladı cenk u cidāle dil

- 5 Toğruca gördüm ebrularıñ bende Zihniyā
Oldu fetāde yine bir egri ḥayāle dil

220

Mefā‘îlün Mefā‘îlün Fe‘ülün

- 1 Ruḥuñdan renk alur cānā ḳaranfil
Gül-i zibā ile hem-pā ḳaranfil

Hirās-ı çeşmiñ itdi nergisi zerd
Ruḥuñdan şerm ile ḥamrā ḳaranfil

Firāḳınla benefşe ser-fürüdur
Ümîd-i vaşl ider ḥālā ḳaranfil

Kesildi bāğdan şimdi ayağı
Saña bir baş gider bî-pā kıranfıl

- 5 İşin gördü becerdi başa çıkıdı
Cebîn-i yâri boldu tâ kıranfıl

Kelām-ı mûcib-i izhâr içinden
Seniñ bûyınla mest-şinâ kıranfıl

Bu nazmı Zihniyâ yārânla kıldı
Mişâl-i berk-i sebz ihdâ kıranfıl

221

- Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün
1 Hâle kemâl ile ider intikâl-ı kâl
Bî-ma'rifet horîde kıılınmak muhâl-i hâl

İrdi ğınâ-yı kalbe iden fakri ihtiyâr
Virâne köşelerde olur ihtimâl-i mâl

Âdem bilür bihişt-i cemâliñde kendimi
Sâlûs-ı düzaḥiye göründü niḥâl-i hâl

Güne lisân olur hele zî-kudret olmaz
Kıldı beni bedende olan ihtilâl-i lâl

- 5 Tûl-ı emelde nâle olur hafta Zihniyâ
Geliñ deli ider ser-i mâl-i menâl-ı nâk

222

- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
1 Çokda yüz virmez o dilber ki cemâl o ki celâl
Her nazar biñ vech ile eyler baña 'arż-ı cemâl

ıl adar yokdur anu mjgn-ı ebrsuna sz
Eksk olmaz peremi başinde mm ıyl u l

Ey ecel şebn idp vatinden evvel isteme
Nad-i cnn oldu zir va‘desi uzv u şl

anda grdn zhid yrin mişl-i behetin
Kimde vardır byle eşm-i ebruvn u yl u bl

- 5 Menba‘-ı b-ı ayt oldu dehnn Zihniy
Bundadır ey mrde dil ey teşne-leb b-ı zll

223

F‘iltn F‘iltn F‘iltn F‘iln

- 1 Men gmn-ı sitemin ekmede her dem merdm
Zam-ı tr-i nighin eylese derhem merhem

Mina-i dilde riyd bunı recm etdi benim
İstemez h arem-i ka‘bede yek kim Mekke‘m

Şve-i an yazdı vara-ı albime yr
Czdan-ı nzhetine nşa-i ‘aşım meşım

Ne ‘aceb taviye-i şehvet-i maźmn itsem
Ser ‘aşr-ı suende hele nazem mazem

- 5 Nola brn-ı naaramla zemn sım
Zihniy bolsa fera ulzm-i evcim mevcim

224

F‘iltn F‘iltn F‘iltn F‘iln

- 1 Yre eyler itid ebrlar iin hoş u ‘m
N‘il-i mirb olan elbet olur alk imm

Ḳadd-i ṭab'ın dilberiñ inzārımız meyl itdürür
Bād-ı bağa olsa dāḥil servler eyler ḥırām

Bir degildir 'aşḳ u zühde bādeniñ te'siri çün
Bāb-ı ḥalde didiler ni'me'l-adām bi'se'l-adām

Oldu rüşen dil-i süvād şāme-i yāri gören
'Arz-ı beyzāniñ maḥalli oldu zirā şehir-i Şām

- 5 İstikāmetle seḳāmet şöretiñ ma'nāsıdır
Zihniyā elfāzı ta'rîf itmez illā elif lām

225

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Nūr-ı 'aklı nār-ı 'aşḳ u şevḳe münḳād eyledim
Mihr ü mehveş dehr içinde cem'-i ezdād eyledim

Dil-rubāya maşraf-ı naḳd-i fedā-yı cān idüp
Ehl-i 'aşḳa nef'-i diger der ki îrād eyledim

Ḥāme-i müyîn ile ḥaṭṭ-ı nigārı nakş içün
Ḳıyl u ḳāl-i ḥaṭırı māmî u behzād eyledim

Ḥālet-i nezdik-i yāri fikre taḳrîb eyleyüb
Devri-i endîşe-i ağıyārı ib'ād eyledim

- 5 Zihniyā dilber içün teşnî' ider efḡānıma
Yoḥsa āyîn-i vedādı ben mi icād eyledim

226

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Cünün ile 'ulüm-ı 'aşḳ içinde zü-fünün oldum
Şürūḥ-ı cezbe-i vicdāna gūyā ben metün oldum

Ümîd-i ittişâl havzu'l-ıtafiñıla ey gül-rû
 Kenâr-ı gülşen-i hüsnünle bîd-i ser-nigün oldum

İderken küşte-i hüş ile Zâl ü Rüstemi ilzâm
 Maşâff-ı Kahramân-ı 'aşka geldükde zebûn oldum

Zehür itsem nola maḥzûm olup â'lâ u ednâya
 Kemer-bend-i meyân-ı ḥizmet-i ehl-i бүтүн oldum

- 5 Muḳayyed Zihniyâ icmâl-i enfes bende bi'l-cümle
 Hesâb-ı defter-i tafşîl-i âfâka yekûn oldum

227

- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
 1 Kâse kâse zehr cevr-i yâri ben nûş eyledim
 Dem-be-dem ta'zîr-i zehr-âميزini gûş eyledim

Ol kıyâmet kâmetiñ 'aşkı ile Ḥallâcveş
 Râsiyât-ı cân u cismi 'ahn-ı menfûş eyledim

'Aql ile mu'tâd-ı ḥâs u 'âm iken taḳdîri gör
 'Aşk-ı dildâr ile iḥdâş-ı ḥelâlveş eyledim

İntikâmı kürbeveş taslîṭ idüp subḥ u mesâ
 Zâhidi sürâḥ-ı ḥavf u ḥaşıyete nûş eyledim

- 5 Bir ayağ üzre ṭurup meyḥâne 'aşkıında men
 La'l ile cân u dili ser-mest u ser-ḥoş eyledim

Leyle-i firḳatde leylîden kılup baş-ı payâm
 Kaysa beñzer niçe biñ Mecnûnı bî-ḥoş eyledim

Ġarḳ olur emvâc-ı nuṭḳumla ḥayâlât-ı 'avâm
 Zihniyâ deryâ-yı 'ilm-i ḥikmetim cûş eyledim

228

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

- 1 Başımda od yanar kandîl-i 'aşka ben fitil oldum
Gözümde yaş akar ceyhünveş yenbū-ı nîl oldum

Ṭavāf-ı ka'be-i kūyında ol maḥbūb-ı Mekkîniñ
Bugün ḥaccāc-ı 'aşkın önüne düşdüm delîl oldum

Menim āyāt-ı ḥüsn-i dilberî naql ider 'uşşāka
Maḳāmım sidredir ma'nāda gūyā Cebrā'il oldum

Ḥizāb-ālūde kılsun duḡter-i rez destini zirā
Nikāḥ itmege anı ibn-i vakte ben vekîl oldum

- 5 Dem-ā-dem dām-ı zülfünden kaçarken mürğ-i dil cānā
Siyeh dānıñla şayd-ı telle hāy-ı kāl u kıl oldum ?

Müzehhib kāse-i nazma kodum sîm-āb-ı maẓmūnı
Şuladır teşnegān-ı fenn-i eş'āra sebîl oldum

Cenāḥ-ı ma'rifetle faḥr ider ṭāvūs-ı dil ammā
Görünce Zihniyā ben pāy-ı noḡşānım ḥacîl oldum

229

Fā'îlātün Fā'îlātün Fā'îlātün Fā'îlün

- 1 Yārdan mehcūr olan 'uşşākı bî-ḡam görmedim
Rūḥsuz mesrūr olur 'ālemde ādem görmedim

Şîşe-i ol seng-i miḥnetden rehā bolmak muḥāl
Dehr içinde cānına kesir irmeden cem görmedim

Niçe vezn etsün felek nākış u tamām 'ālemî
Kim ben anıñ burc-ı mizānında dirhem görmedim

Ka'be-yi cismimde yāriñ turalı çāh-ı zefer
 Āb-ı keşf-i vech-i pāki gibi zemzem görmedim

- 5 Mescid-i ma'mūrda 'ābid-i sūrūr itmez sine
 Gör ki meyhāne hārābāt oldu mātem görmedim

Mürğ-i dil şayd itmek isterse o tıfl-ı tenle tāz
 Dāne hāy-i hāl-i dildārı gibi yem görmedim

Ecnebidir saña göstermez yüzün ey dil-ferah
 Āşinālık itmege ğam gibi maḥrem görmedim

Baṭn-ı vāḥidden toğup hurşide itmiş ittifāk
 Kel-betān hāme-veş dünyāda tev'em görmedim

Mār-ı nefis-i mürdeniñ 'ișyānı yokdur Zihniyā
 Anıñ içün hîç tiryāk içre ben semm görmedim

230

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Cem' olur eṭrāfıma 'ālem maḳālım söylesem
 Nefret eyler ekserî ammā ki hālīm söylesem

Kendi noḳşānıñ kemāl ümmîd iden nādānlar
 Nisbet-i noḳşān ider şimdi kemālīm söylesem

İttikā-yı cāma hāb-ı cehl iden rü'yā şanur
 Bezm-i bî-dārān-ı ma'nāda ḥayālīm söylesem

Müftiyān-ı dehr olur 'āciz cevābında anuñ
 Fıkh-ı esrār-ı ma'ānide su'ālīm söylesem

- 5 Ḥayret-engüştin urur dendāna ey dil Ḳahramān
 Deşt-i pür-hāş-ı zünün içre cidālīm söylesem

Terk ider tûbâ-yı billâhi bu dem rıdvân dağı
Bağ-ı ‘irfânda biten taze nihâlim söylesem

Hağ bu kim şems-i hayâtımla bolur ‘âlem ziyâ’
Zihniyâ târik olur dünyâ zevâlim söylesem

231

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Kâf-ı ‘irfân üzre pervâz eyleyen ‘anğa benim
Lâne-i tende hümâ-yı evc-i istignâ benim

Pîr-i dehşânî gibi ehl-i ra‘iyyet olmadım
Ma‘rifet tahtında şâh-ı ma‘delet fermâ benim

Kıble-i aşhâb-ı esrâr olduğum görme ‘aceb
Merve de ehl-i şafâya ka‘beyi ‘ulyâ benim

Nuṭṭum itse mürde-i ma‘nâyı ihyâ gam değil
Âsumân-ı hikmete ref‘ olunan ‘İsâ benim

- 5 Çerh ṭab‘-ı nûkhetimde devr ider şems ü kamer
Burc-ı eflâk-ı ma‘ânî ‘aḳreb u cazâ benim

Maşriḳ ile mağribi sen bende seyr eyle ‘ayân
Hem o câniblerde câbülsa u câbilḳâ benim

Sedd-i hilvâbe habs-i ye’cüc hayâlât eyledim
Âb-ı hayvânı bulan İskender-i dâr benim

Dûzaḳ-ı gamdan ḫalâş olur bâna olan ḳarîn
‘Âşiyân-ı nâsa söyleñ cennetü’l-ma’vî benim

Hābil u Kābil benim şulbünden itmişdir zuhūr
Her kavānīn aşlıyım men Ādem ü Havvā benim

- 10 Zihniyā keşte-i şūret bende açdı bādbān
Kürre-i ‘arzı ihāta eyleyen deryā benim

232

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Tılsım-ı kalbe kafıl oldu dehānım
Anīn miftāhıdır işbu zebānım

Bahā’ ile alınsa naqd-i vuşlat
Virirdi cānını cānāna cānım

Yolunda eskiyüp pîr olsañ ey dil
Yine bakmaz geçer ol nev-civānım

Sükût u şevketin bildükde yārīn
Kim oldu ben gedānīn ‘izz u şānım

- 5 Hārām it baña hicri şonra öldür
Helāl olsun saña ey hūnı kanım

Ṭabibā nabzımı tut bir ‘ilāc it
Marîzim kalmadı tāb u tüvānım

Lisān-ı ‘aşkı ta‘rîf eylemekde
Benim Zihnî kalemdir tercümānım

233

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

إِنَّ عُسًا قَىٰ أَوْصَالٍ قَدَبَدَا خَسَرَاتُهُمْ
لَيْتَ مَشْهُودًا لَدَىٰ أَحَلِّ الْهُدَاىِ عَصِيَانَهُمْ

شَمْسٍ حُسْنٍ يَلْدَغُ الْقَلْبَ بِبِرْجَالِ الْعَرْبِ
إِنْغِيَا لَعَدْلَمِنَ سَوَاقِ الْهَوَىٰ مِيزَانُهُمْ

أَسْرَفُوا مَا إِلَيْهَا شَوِيرُ يَنْبَاعِ الْفَنَاءِ
حَيْثُ كَادَانِ يَمْتَقَى الصَّبَا عَطَشَانُهُمْ

يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ قَدَا حَسَنُوا اضْعَالَنَا
نَحْنُ أَعْدَاءُهُمْ وَلَا شَقِيًّا خُلَانُهُمْ

وَلَنِيْلَمِيرُوا الْأَمْرَ أَظَاهِرًا
رِيْمًا يَقْنَتُ أَنْ لَمْ نَبْتَقِمِ إِيْمَانُهُمْ

لَسْتُ أَرْجُو عَنْ كَهُولِ الزُّهْدِ حَيْرَ ابْعَدَمَا
أَبَاءَ الْعَشْقِ مَا يَحْفُونَ شَبَابُهُمْ

لَوَاتَى الْنَهْنَى عَلَى النَّاسِ يُفَجِّرُ أَصْفَحُوا
مَا تَدَلَّ نَحْوُ هَذَا لِاحْتِيَوا حَسَانُهُمْ

234

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Yazdı hatt-ı mıştar-ı meşk ruh-ı zîbāya kalem
Getürür bak o kalem kaşlı bî-implāya kalem

Çilesiz sehm-i kazā kavş-ı kuzāh'dan kaçdı
Tîrveş kıldı taķarrüb o kaşı yaya kalem

Kıldı Fir'avun gamı yārîñ eliyle ifnā'
Oldu Mūsā gibi mālîk yed-i beyzāya kalem

Yazmadı dil bu siyeh çerde civānı dalgıç
Bir mürekkeb balığın virmedi deryāya kalem

- 5 Düzdü mızrāb-ı şarîr ile bu zevk-i hâtırımı
Muṭribā söz olur ol şūh-ı dil-ārāya kalem

Ayağına kara şu indi ne kadar takrirîñ
Hüccet-i vuşlatıñı bekledi imzāya kalem

Ehl-i ma'nāya uşul ile kılar mı nağme
Zihniyā benzese demdeme-i nāye kalem

235

- Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün
1 Bugün meclisde bir gül-gonça değil pîrehen gördüm
Riyāz-ı hüsn içinde naḥl-ı serv ü yâsemen gördüm

Dehānından temāşā eyledim dendānıñ ol yārîñ
Güşāde bir şedefden güyiyā dürr-i 'adn gördüm

Yine minḳārın urdu ehl-i şüret mezbel-i hırşa
Firāz-ı çîfede birkaç bölük zāğ u zağn gördüm

Hilālveş itdi cünd-i ma'rifetle leşger-i evhām
Neberd-i ma'nevî seyr eyledim cenk-i peşin gördüm

- 5 Şarınca ol kıyāmet Zihniyā destār-ı hâzirā'
Bilā-şekk arz-ı beyzā üzre ser-nebz ü çemen gördüm

236

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Hicr ile bir bâre sînem vaktimiñ Eyyūbuyum
Ġā'ib itdim Yūsufi dehrîñ bugün Ya'ḳūbuyum

Sevdigindendir ki gitmez hâtırımdan ey feraḥ
‘Āşık olduğum baṅa gūyā anuṅ maḥbūbuyum

Nola istiḥdām olunsamda dar-ı meyḥānede
Ḥāk-i pāy-i dilrubānīn dā’imā cārūbuyum

Manşib-ı ‘irfānı tevcîh etdi ‘ārifler baṅa
Ehl-i cāhīn gerçi ben mağzül ü hem menkūbuyum

- 5 Kūy-ı mazmūnı kıpar destimde çevgān-ı kıalem
Zihniyā meydān-ı nazmīn ma’rifet maşḥūbuyum

237

- Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilūn
1 ‘Ārız-ı cānān imiş verd-i muḥabbetimin şandığım
Var ise tāb-ı ‘araḳdır gülde şebnem şandığım

Virmediñ ḥaşma ‘akūrāne cevābı ey raḳīb
Ḳurda varmaz çıḳdı şol ḳelb-i mu’allim şandığım

Yāre-i dil şūḫ cerrāḫa girüb boldu fesād
Rīze-i elmās imiş destinde merhem şandığım

- Nūş idince dest-i sāḳiden olur ḥālim ḫarāb
Kāse-i zehr-āb ise peymāne-i cem şandığım
5 ‘Arz-ı ünsiyyet göründü düşmen-i dîrîneden
Ḳıldı ızḫār-ı ‘adāvet yār-i hem-dem şandığım

Necm-i ḥüsnūn māhveş pür-nūr ider şehir-i dili
Āfitāb-ı ‘ālem oldu zerreden kim şandığım

Zihniyā şadım ‘urūz-ı ğamla bu ğam-ḫānede
Bā’iş-i farṭ-ı sürūr olmuş meger ğam şandığım

238

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Keyfim ašlā gelmez ol gülçehreyi yād itmesem
Rāḥat olmam bülbulāsā āh u feryād itmesem

Rāh-ı resm-i 'aşk-bāzını iderler gemşede
Nuğre-i āmed şüd dildārı mu'tād itmesem

Ḥîn-i da'vāda yemîn ile olur ehl-i yesār
'Āşıkānı va'd u vaşl-ı yāre işhād itmesem

Maşraf-ı naḳd-i sirişkim tāk iderdi tākātî
Zihniyā ben ḥande-i dildārı îrād itmesem

239

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Yār gülmez bilürem ṭab'ını ben ağlamasam
Viremez şadre şifā-yı sîne hem dağlamasam

Teşnelikden yıkılurdu hele bağıdād-ı hüner
Şaṭṭ gibi 'arşa-i 'irfāna aḳub çağlamasam

Va'd-i yāri nola tekrār su'āl eyler ismim
Şāyed inkār ider ikrārı sözü sağlamasam

Baṇa ol kāfir-i ḥüsn eylemez idi zanca
Seyf-i ibrāmı gaza niyyetine zağlamasam

- 5 Zihniyā semt-i der-āğuşa şitāb itmez idim
Mūmiyān kerem-i dilbere bel bağlamasam

240

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Cisme feyz-i nüktehā-yı ṭab‘-ı cānı söyledim
Cāna ḥüsn-i şüret-i rūḥ-ı revānı söyledim

Raṭb u yābis virdim āşār-ı muḥabbetden ḥaber
Kerem ile serdi bahār ile ḥazānı söyledim

Dilde bir söz var zebānım ‘ācizār ta‘bîrdir
Gerçi keşf-i rāz idüp ser-i nihānı söyledim

Evvel ü āḥir beyān itdim rümûz-ı ‘ālemî
Bāṭın u zāhir mezāyā-yı cihānı söyledim

- 5 Qalb-i maḥzūnumda nola genc-i ḥikmet var ise
Zihniyā virānelerde gizli kânî söyledim

241

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 ‘Aşkımı ta‘rifde eyledi dil-i ihtimām
İdemedi neyleyem āh-ı edā-yı merām

Dilber-i keşifleriñ bak hele dükkānına
Meykedeveş ‘āşıkān olmada mest-i müdām

Duḡter-i rez Ermenî tazeleriñ göricek
Çanlı kilisā kadar keyif virir āna cām

Nola nihāl ḥüsn eyler ise tünd-edā
Ṭa‘mı ḥamuzātlıdır olsa eger meyve ḥām

- 5 Ehl-i ḥıred ānlamaz meşrebimi Zihniyā
‘Aşkıla ālūdeyem sözde budur ve’s-selām

242

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Baña bîgâne cāna āşinā oldu saña cānım
Seniñle maḥrem olmazsa degil lâzım baña cānım

İçüb zemzem gibi āb-ı vişālîñ merve-i dilde
Ṭavāf-ı ka‘beyi kūyında bir şafā cānım

Nola hîzemkeş olsa matbaḥ-ı ‘irfāna rūz (u) şeb
Simāṭ sofra-i lüṭfundan egil itdi ğıda cānım

Ṭabibā ḥālet-i nez‘imi frāş-ı tende seyr itdi
Seniñ derc-i dehānından ricā eyler dü-cānım

- 5 O şeh nāz itmek ister bûselikden ḥayal ‘uşşākı
‘Acāba kılsa gerdāniyeden aḥz-ı nevā cānım

Ayağ üzre bu şeb bint-i rezîñ tehye ya‘nî gördüm
Çeküp desti zenāna olmuşdur müptelā cānım

Belā benden yaña bazār-ı vaşl-ı dilrubā Zihnî
Olursa çarsū-yı ma‘nîde aña bahā cānım

243

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Gül nice ḥandān olur belleri giryān iken
Sākin olmaz şem‘e baḳ pervānesi sūzān iken

Ey perî saña melekler daḥi oldu müptelā
Yā nice şabr eylesün ‘āşıklarıñ insān iken

Yüz çevirmez kıble-i ḥüsnünden ey dil zindeler
Ehl-i ḳabr itdi teveccüh saña hep bî-cān iken

Ya niçün düzdengâhîñ eylemez habs ey şanem
Ğabğap çâh-ı zenâhdanîñ seniñ zindân iken

- 5 Kanda mesken eylerim dîcûr-ı ‘aql u dânişi
Zihniyâ ‘aşk u muhabbet şu‘lesi rahşân iken

244

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Ham-ı mey anlanur şûfî-i sâlûsun sebûsından
Şarâhi şeklini şîr ile bekdâşi kudûsından

Nola ser-sâm olursa dîde-düz-ı nâfe-i cânân
Olur hâşıl sadâ‘ ol ğâlibâ miskîñ koğusından

Hele fehm eyledi hûnrîzi-i dildâr ‘illâ ki
Dil-i mecrûhum ol ebrû-yı mânend-i zûlusından

Fiğân-ı mâkiyân eylerse dilber baña devr olmaz
Bilür kurb-i Qur‘ânı râh-ı rubânîñ hurûsından

- 5 Hirâs eyler tefennûñ rû‘yetim ol kâfir-i hüsñûñ
Nihâd-ı hem-ser-i baruţ şun‘-ı engürûsından

Țosun dilber diyü zâhid baqarsîñ rûy-ı cânâna
Velî dâñâ iseñ sen el hâzer serkûp u Țosundan

Neşîb-i defter-i pindâre yazsun Zihniyâ gibi
Bu nazmı şi‘ir-i yârân suhendânîñ kâmusından

245

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Ketm-i nağd-i vaşl ider meh-peyker u pür-ğâl olan
Ekşerî bağl üzredir ‘âlemde şâhib mâl olan

Muṣṭalaḥ elfāzına nādānıñ itme iltifāt
Kim baķar semmūr giyse düşünē delāl olmaz

Vaṣl-ı yāri bulsa zāhid zūhdünü eyler fedā
Sehv ider tengi-i şūyı dāḥil-i şevvāl olan

Lā-cerem üstād ider şākirdine redd-i cevāb
Rezm-i Rüstem'den hirās itmek ne mümkün zāl olan

- 5 Lāşe-i pesmānde-i dūnā ne kuzğunlar gibi
Zihniyā kılmaz tenezzül nā'ib-i kırtal iken

246

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Hıket öğrendi cihān içre görenler gördün
'İbret aldı ehl-i isti'dād olan ma'zūrdan

Cem'-i iḥsās ile te'yîd ile sen güftārını
Ref' olur vaşf-ı delālet güfte-i cumhūrdan

Kāfiri sekrān ü imān ehlini ḥayrān ider
Ma'rifet ebvābın aṅla ḥamr ile maḥmūrdan

Oldu ḥuffāşa ziyā bakısına levn-i siyāh
Ḥālet-i cehl yāḳîn it leyle-i dîcūrdan

- 5 Eylediñ pāy-i meleḥ gibi bu nazmı pîş-keş
Zihniyā öğrendik işbu remzi bî-şekk mūrdan

247

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Cehl rāzı olmadı vā-beste-i 'irfān olan
İşlemez ḥayvān fî'lan ey gönül insān olan

Kibr ü kini terk ider ehl-i tevāzu‘ bî-cedel
Küfrü neyler nā’il-i ser-defter-i îmān olan

Sehv ider evfānı erbāb-ı iķāmet olsada
Mîzbān-ı ‘aşķına bir gicecik mihmān olan

Vāşıl olmaz ehl-i hesti hesti-i haķķa ebed
‘Azm-ı cānān eylemez ‘ālemde şāhib cān olan

- 5 Zihniyā iķvāl-ı māhbūb oldu ‘uşşāķa maķāl
Gülsitānîñ vaşfın eyler bûlbûl-i nālān olan

248

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Hāleveş āgūşa çeksün sen mehi cān isteyen
Cān şarsun mihrini ‘ālemde cānān isteyen

Çeşm-düz-ı hāver-i bābîñ olub eşhārda
Hüsnünü seyr eylesün mihr-i dıraşşān isteyen

Bāk idüb dil hānesin carub-ı fikriñle seniñ
‘Aşîñı ķondursun andan şoñra mihmān isteyen

Mekteb-i ‘irfāna varub oķusun bî-ķarf u şavt
Muşhaf-ı hüsnündeki āyeti Ķur’ān isteyen

- 5 Zāhidā küffār efķarı idüp cümle helāk
Yār ile tenhā görüşsün dîn ü îmān isteyen

Hüsnün iķrār eyleyen boldu bihişt-i vuşlatı
Anı inkār eylesün nîrān-ı hicrān isteyen

Yūsuf ‘aşķındır maţlûbı Ya’ķûb-ı diliñ
‘Aķl ile eyler haţa şahrā-yı Ken’ān isteyen

Emrine ‘arifleriñ nîk u bed eyler inkiyâd
Tahtgâh-ı kişver-i ma‘nâda sulţân isteyen

Çeşm-i inşâf ile baqsun ‘âlemiñ etvârına
Zihniyâ sevķ-i cihân içinde mîzân isteyen

249

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Ne ejderler helâk oldu benim âşâr-ı zehrimden
Ne ‘akrebler fenâ boldu ser-i dñnbâl-ı ķahrimdan

Nola timsâh ma‘nî olsa ‘atşân-ı nem-i nuţķum
Biķâr-ı seb‘a kesb-i sñd ider hem-vâre nehrimden

Olur secdem rñkñ‘-âmñz-ı erbâb-ı niyâz ey dil
Namâz erbâb-ı ihfâ semtini derk itse ķehremden

Şikem perver gibi aķķâr-ı baķlı şeb-tabân itmem
Semâķat beyn olurken ehl-i bâķın cñmle zñhrumdan

- 5 Hele bintñ‘l-‘ñneble Zihniyâ ķal‘ eylemek olmaz
Veleğ geçdim daķı dirse ser-â-pâ cñmle mihrimden

250

Fâ‘ilâtñn Fâ‘ilâtñn Fâ‘ilâtñn Fâ‘ilñn

- 1 Bâde kim yakñt-ı ķamrâdır görñndñ şîşeden
Gñher-i dil gñyiyâ olmuş ķalâş endişeden

Ĥazret-i ‘İsâ tecrid ‘âlemin ķıldı meķân
Pîşe-kerdir tam olup itmiş ferâķat pîşeden

Ehl-i şan‘at idemez bir cñnbüş evlât olmasa
‘Avn-ı isti‘dâdı iz‘ân ile ķarb-ı tîşeden

Dest-māl-ı fikre zülf-i yār püsküllü belā
Ekşerî olmaz ser-destār hāli rîşeden

- 5 Ehl-i şî're pençe urdum Zihniyā beş beyitle
Güyyiā oldu esed zāhir derūn-ı mîşeden

251

- Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün
1 Amān ey şāh-ı hūsn ma'den-i miknet meded senden
Tef-i sūzān-ı hicriñle kebāb oldu kebed senden

Seniñ 'uşşāka cevriñ ey Hülāgū başdan aşmışdır
Fiğān eyler 'umūma sākin-i şehir ü beled senden

Nedenlū bî-raḥm ğaddār olursan anı fıkr it kim
Bu 'ālemde vefā görmüş mü āyā bir aḥad senden

Ḥaber-dār olmadıñ mı yoḥsa sen aḥvāl-i 'ālemden
Şikāyet-nāmemiz var zālīm añla ced-be-ced senden

- 5 Rücū' itmek ne mümkün va'de-i naḳd-i vişālinden
Bu Zihnî derd-mendiñ aldı zirā çok sene senden

252

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Ağladup zaḥmet virirsen 'āşık-ı giryānesin
Gülmediñ gül gibi kaṭ'a bülbul-i nālāna sen

Bu Ḥanîfe mezhebin telvîn için bûyınla hem
Renk-i rûyın gösterirsin lāle-i nu'māna sen

Fehm iderdi kıymet-i noḳşānını māh-ı şubāt
'Arz-ı dendān eylesiñ farāza der nisāna sen

İster iseñ rüşenā-yı çeşm Ya'küb-ı dili
Ba'is-i bûy pîrehen kıl milket-i Ken'āna sen

- 5 Ey mülk-i recm ile ā'vān raķîbi cin gibi
Ādem ol aldanma vaz'-ı hîle-i şeytāna sen

Ma'rifet şāhibleri mürğ-i şikeste bāl olur
Mürveş itme heves mağrūr olup tayrāne sen

Āyet-i vildānı hıfz itmek murādın Zihniyā
Müptelāsın ol sebepten süre-i rāhmāna sen

253

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Ehl-i 'aşq eyler tā'at ol şeh-i cem-cāh için
Dā'imā hizmetdedir cümle re'āyā şāh için

Vuşlatından fāriğ olmam olsada tül-ı emel
Māni' olmaz devri-i şah-rāh ehl-i rāh için

İktibās-ı nūr ider vechinden ey meh āfitāb
Güyyā virdi ziyā hurşîd karşı-ı māh için

Eylese üstāda şey Allah şākirdi nola
'Ayb olunmaz bî-nevā kılsa su'āl Allah için

- 5 Her gazelde nükte-i ser-besteden virdim haber
Zihniyā kılmam tekellüm zînet-i efvāh için

254

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Yāri tafrîķ eylemek müşkülcedir ağıyardan
Güyyā güldür ki ayrılmaz meyān-ı hārdan

Kāfir-i ḥüsnüñ saġur-ı ġamzesin fetḥ eyleyüb
 Qal‘a aldık cenk ile ma‘nāda biz küffārdan

Hātır-ı mesmūma tiyāk oldu būy-ı kākülü
 Hastaya ḥaqqā devā irişdi semm-i mārđan

Ebruvānıñ çeřmiñi semmūr-ı hindi onardır
 Bāc alur efsūn-ı çeřmin nice seḥḥārdan

- 5 Baña rāḥat ıztırāb-ı ‘aşkdır pervāneveř
 Lā-muḥāle aḥz-ı feyz eyler semender nārđan

Nola ta‘tīritse ḥayřūm-ı fu‘adı Zihniyā
 Bu ġazel şimdi alındı külbe-i ‘aṭṭārdan

255

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Tālib oldum tāb-ı ‘aşk-ı vuşlat-ı cānāna men
 Girmiřim miřl-i semender āteř-i sūzāna men

Tāb-ı mihr-i dilber itdi penbe-i cismi hebā’
 Vaz‘-ı kettān eyledim ġüyā meh-i tābāne men

Nisbeti vardır diyü la‘l-i leb-i dildār ile
 İ‘tibār itdim hemîşe sübḥa-yı mercāna men

‘Azm-i keřti sāḥil-i maqřūdadır ey nā-ḥüdā
 Bu hevā ile süvārım lücce-i ‘ummāna men

- 5 Ser-ġüzeřtimdir bu taqrîrātım itme zîr-pā
 Kıřřa-ḥān āsābe řūfî söylemem efsāne men

Āřinā-yı bezm ḥāř-a-ḥāř maḥbūb olmuřum
 Terk-i üns ü ülfet ile olmazam bîġāne men

Zihniyā fehm ü ferāsetle olur nîl merām
Anın için bendeyim idrākle iz‘āne men

256

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Dilberā aşhāb-ı ‘aşka infī‘āl itmek neden
Bî-sebebe tab‘ı şerîfîn pür-melāl itmek neden

Āşinālîk itmez iken bāna şıķletdir diyü
Şoĥbet-i aġyāre şimdi iştiġāl itmek neden

Ey dili kanlı ĥarām idi saña ĥasd-ı raķîb
Ĥanıñ aĥir ol ĥarāmîye ĥelāl itmek neden

Farṭ-ı ‘aşkı hey’etim söyler lisān-ı ĥâlle
Sen tegāfûl gösterüp ce‘lî su‘āl itmek neden

- 5 Vaşl-ı şūĥ-ı keşfger çünküm virir şadre şifā
Zihniyā terk-i ser-i şaff-ı ni‘āl itmek neden

257

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Vaşl-ı bismilgāh-ı İsmā‘îl ma‘nādır bugün
Kebş cānım oldu ĥurbān ‘ıyd-ı izĥādır bugün

Ĥahve virdi bürd-i ĥānî tāzesi şimdi yine
Ĥamdülillah keyfimiz ā‘lādan ā‘lādır bugün

Ey şeb-i kütāh-ı hicriñ eyledi āĥir güzār
Şubĥgāh-ı vaşla irdim rûz-ı yeldādır bugün

Meryem-āne rûhuna bint-i reze pîr-i muġān
Beyza-i sürhi virir mîlād-ı ‘İsādır bugün

- 5 Va‘de-yi şalaḥ vişāl-i dilrubā oldu tamām
Hulf iderse Zihniyā vallahi gavḡadır bugün

258

- Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün
1 Mey-i güvār zevḡ u şavḡı ādemi ser-sām ider likin
Şafā-yı ‘aşḡa söz yok ‘āşık-ı bed-nām ider likin

Raḡibiñ iltifātı ḡavfına maḡmūldür hergiz
‘Adu luṡf eylemez endiše-i encām ider likin

‘Aṡā’ nesīḡ ebnā-yı zamāne ḡayli nāfi‘dir
Sefāhat-kārı maḡlūb-ı ziyān u ām ider likin

Şināsı zen-perestiñ ṡab‘a îrās-ı fütūr eyler
Şuyu‘vār-ı cimā‘iñ cismi süst-endām ider likin

- 5 Şitābımdır beni Zihnî iden bî-behre-i vuşlat
ṡama‘-ı nāçizdir aşḡāb-ı nā-kām ider likin

259

- Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün
1 Gözümde nūr ḡalbimde sürūr u tende cānsiñ sen
Degil rūḡ-ı muḡabbetimi ey güzel rūḡ-ı revānsiñ sen

Seni seyrān idüp ḡılman ḡız oḡlan didi ḡūriler
Beni söyletseler mümtāz-ı vildān cinānisiñ sen

Belā yaḡmada ṡayr-endāz olur ehl-i ḡarīm ammā
Bürheniñdir seniñ mecmū‘ı bir ḡaşı kemānisiñ sen

Ne bilsün müflis-i naḡd-i muḡabbet ḡıymet-i vaşlñ
ḡarāb-ebed ḡizmetde ṡurur bir ḡizli kānisiñ sen

- 5 Nerîmân-ı hünerken bir oyunla eylediñ mağlûb
Bu Zihnî bendeki ‘âlemde haqqa Kahramânisiñ sen

260

- Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün
1 Ziyâ-yı mihre gâlib naqd nûr-ı çehre-i meh-rû
Mürâyâde olan şûret bakandan dañi kıymetlü

Leb-i mercânını terk-i vañan artardı dil-dârîñ
Meger kadri bilinmezmiş şedefden çıkmasa incü

Şulandukça o âfet boldu tîğ-i gamzesi hiddet
Ziyâdeniz olur şimşîr-nevâ icâde virseñ şu

Cemâliñ setr içün sen dîde-i bend ehl-i zühd olduñ
Bulunmaz çeşm-i sehhârîñ gibi ‘âlemde bir cazu

- 5 Sebak-nâme-i efkâre yâra sun hâme-i ma‘nî
Bu nazmı Zihniyâ mânend-i nehc-i iftitâh-ı hû

261

- Mef‘ülü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ülün
1 Sihr ile helâk itdi beni dîdesi cazu
Bî-hûş idiyor halka virüp şerbet-i daru

Ebnâ-yı zamâne viricek pîr-i muğân gör
Bintü’l-‘ünebiñ ismin ider bâkire banu

Zabı eyledi bintü’l-‘üneb erbâb-ı ta‘yîni
Fevt olsa peder duñter olur şâhib-i tapu

‘İşmetle ‘arûs dehr-i ebkârı begenmez
Nev‘-i beşerî görse kaçır dîde-i rasu

- 5 Zihnî nola aķtābı taĥiyyāt ile egsem
‘Āriflere izhār olur celse-i zanu

262

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Kāfir-i ĥüsn eyledi ‘uşşāķa şeb-ĥün u ğulū
Dîde-i düz fırşat oldu ehl-i islāma ‘adū

Ĥüsn ü rū’yet dil-dār āyā oldu ‘ayān
Nāzırı mir’at ider izhār olunca rū-be-rū

Nāyveş ĥalkım ‘ārif dem urur taĥķķden
Şöhret-i efvāhı kapdı ‘uķde-i nehle ğulū

Ehl-i zühdü hezl ile raķbü’l-lisān itsem nola
Zirve-i ta‘zîr olur erbābına vaż’-ı tefû

- 5 Mescid u meyĥānedir rindiñ meķanı Zihniyā
Ya‘ni tefţîş-i maķām-ı dilber eyler ğū-be-ğū

263

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Görünür ruĥda tırāş olsa eger şu‘le-i nev
Hele ĥākisteri def‘ ile çıkar nār u ğulū

Pendi ğāliveye şarf itmede yokdur sūdum
Medd-i qarż ile ziyān eyledi aşĥāb-ı ğirū

Kendim ĥāli olur ādeme zehr cennet
Çār-pā eyledi pindār anı şehdāne-i cū

Cümleye tîĝ-ı Ĥorāsāni-i ğamzeñ ğālib
Beñzemez sā’irine emti‘a-ı şehr-i Herū

- 5 Maḥv ider rü'yet-i ebrûsı ḥayâlat-ı dili
Zihniyâ dâs ider elbette 'alaḳrâr-ı derû

264

- Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün
1 Zinde diller 'aşkıla cānânı eyler arzu
Mürde tenler bî-muḥābā cānı eyler arzu

Görse zāhid ıztırābı zinde eyler iltiyām
Kāfire merk iricek imānı eyler arzu

Çıldı fikrim dürr-i dendānınla cāna iştiḡāl
Bir şedefdir ḳatre-i nisānı eyler arzu

Duḡter-i rezdir 'azîzim ibn-i vaḳtiñ ṭālibi
Bağ Züleyḥa Yūsuf-ı Ken'ānı eyler arzu

- 5 'Ārifin hem şoḡbeti kendi gibi 'ārif gerek
Zihniyâ insān olan insānı eyler arzu

265

- Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
1 Beni yāre muḡā'ir şanma yāhū
Teni cāna münāfir şanma yāhū

Mecāz ehli degil ehl-i ḥaḳîḳat
Şebe ḳısmen cevāhir şanma yāhū

'Özür ehlinden 'ārifler cüdādır
Müselmānı da kāfir şanma yāhū

Maḳālım ḥāl olur ḥālim maḳālım
Muḳîmem ben sāfir şanma yāhū

- 5 Ḳıyās itme baña sālusu Zihnî

Ḥarc u ḥārı şā'ir şanma yāhū

266

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Virdim āb-ı rüy ile ol dılber-i ra'nāya şu
Bi'z-zarūre oldu cārū'l-lücce-i deryāya şu

Ḥaṭṭıñı rüyān iden rüyında ekşimdir benim
Oldu pür-ā'sāb irince kühla şahrāya şu

Ḥüsn-i ḥaṭṭ-ı yār ile gāhi mürekkebdır kelāb
Geldi bak nūn u qalem ḥaqqı birāz imlāya şu

Tesliyet maḥrūr-ı 'aşqa lā-cerem eyler ziyān
Nāfi' olmaz ekşeriyyā 'illet-i ḥummāya şu

- 5 Zihniyā erbāb-ı şı're itme inhā-yı suḥen
Ḥāşılı taḥsıl olur 'arz eylemek sekkāye şu

267

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Benim koynumdadır dilber kızum burc-ı ḥameldir bu
Melerse südlü südlü ğam degil durur cülidür bu

Nola görse seni her yerde cāna dīde-i ṭab'ım
Göze kaç'a yasağ olmaz dınür qarḫ-ı meşeldir bu

Nola şāhın 'aşq ey kebk-i istiğnā helāk olsa
Toğan elbet olur herkes bilür ğamzen eceldir bu

Şeb-i yeldā -i benām aqşer-i eyyām ider rüzı
Kıılar kütāh-ı zülfün fikr-i mey tül-u emeldir bu

- 5 Ser-âb âbâd zânn itme gezüp ‘âlemde dil-teşne
Recez sâhillerinde Zihniyâ baħr-ı remeldir bu

268

Mef’ulü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Mihr-i ruħîndan olsa nola fer u tâbı meh
Olmaz vezîr mührünü virmezse pâdişeh

Oldu sefâhat ‘illet-i noķşân-ı i’tibâr

Bâdi-i men’ aħz u ‘aťa olmada ‘ateh

Olmaz mu‘âdil ehl-i ma‘ârifle böyledir

Kıymetde hem ‘inân cevâhir degil şebeh

İçdim liyâķat ile zülâl-ı mehâretî

Virir yedinde devle olan şaħşa âbı çeh

- 5 Gıtdi her ism âb-ı ħayât ile Zihniyâ
Reşş-i miyâh idince gider ħayre-i veleh

269

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Fıkr-i ħâk-i pâ-y-i dilber tûħiyâdır çeşmime
Seyr-i kehl-i dîdesi tâb u cilâdır çeşmime

Vech-i dildârı verâ’-ı perdeden seyr eyledi

Dür-bîn-i bî-bahâdır semm sezâdır çeşmime

Çeşm-i bülbülveş azar itdim ħayâl-i dîdeni

Câme-i endîşe-i pîleñ ridâdır çeşmime

Ĥaşm-ı Mervân-ı raķîbim çüñkü ey vechi ħüsn

Meclis-i aġyâr deşt-i Kerbelâdır çeşmime

- 5 Zihniyā göster ‘ayān ā‘yār şî‘ir u nazmîñ ı
Hüsn-i taḥsîn-i celâli mültecâdır çeşmime

270

- Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün
1 Havâ-yı ḥüsnünü terk eylemem ber-bâd olursamda
Ecânibden ümîd itmey feraḥ nâ-şâd olursamda

Beni şirin-i ḥüsn itmez muṭṭarâ kūh genellikle
Firâz-ı ‘aşḳda hem rütbe-i ferhâd olursamda

Meh-i mâhi vücûdı kimseye bay‘ eylemek olmaz
Hele deryâ-yı fenn ḥaza‘aya şayyâd olursamda

Benim tavrım su‘âl-i vaz‘-ı tilmîzânedir zâhid
Cevâb-ı üst-vâr-ı ḥikmete üstâd olursamda

- 5 ‘Aceb meyyâl-i mıknaṭıs isti‘dâd olur ṭab‘ım
‘Avâma Zihniyâ her hâlde polad olursamda

271

- Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
1 Ehl-i ‘aşḳa hicr-i dil-dârı beyân itsem nola
Cevr sultânı re‘âyâya ‘ayân itsem nola

Çünkü oldum lâne-sâz külben u gülzâr-ı ‘aşḳ
Bülbülâsâ dem-be-dem âh u figân itsem nola

Rezmgâh-ı düşmen-i âgyâr için kıldım sefer
Cenk içinde nuğre-i şaḥib-kıran itsem nola

Şems-i ‘irfânım semâ-ı ḳalbe nûr-efşân olur
Necm-i ṭab‘-ı iḳtidârı zîrḳân itsem nola

- 5 Zihniyā ‘anḳā-yı nazmı eyledim zîr-cenāḥ
Ḳāf-ı eş‘ār üzre vaż‘-ı āşiyān itsem nola

272

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Dem-be-dem dil şöḥbet eyler rû-be-rû cānān ile
Cism-i insānı kılar ğūyā refāḳat cān ile

La‘l-i dilber çāşni-i kevşeri kıldı sebîl
Āb-ı cennet itdi ülfet dāne-i rümmān ile

Zikr-i dendān lebi oldu baña verd-i zebān
İḥtilāt eyler la‘li sübhā-i mercān ile

Zāhid u rindān meyānın kimse tevfiḳ idemez
Küfrü cem‘ itmek ne mümkün māye-i imān ile

- 5 Zihniyā küffār-ı efkār-ı ḥayālāt-ı dili
Kahr u tedbîr eyledim ben leşger-i ‘irfān ile

273

- Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün
1 Şimdi bize bir mişli bulunmaz güzel olsa
İksîr ile ‘anḳā gibi ḍarb-ı meşel olsa

Bir ḥāne tehî ḳalsa ḥarāb olmaga başlar
Dîvāne ider ādemi ṭul-ı emel olsa

Zāhidde olurdu o şehin emrine münḳād
Rûyında çıkan ḥaṭṭ-ı şerîfe ‘amel olsa

Ḥāşā giremez cennete ā‘māl ile zāhid
Cān virir idim vuşlāt-ı yāre bedel olsa

- 5 Zihnî ğazeli alb ile itmiş luğaz ey dil
Zihnî alardı anı her kişi zîrâ ğazel olsa

274

- Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilâtûn Fâ‘ilûn
1 Cennet olurdu arâb içinde ğilmân olmasa
Tağılurdu cism-i âdemde eger cân olmasa
- Hüsnûn inkâr eyleyen yârin olur da‘im ba‘îd
Kişi dûzada mualled alur imân olmasa
- O l perini ğar-ı âzârı olan lufu görür
Nû olmazdı inci seylâb tufan olmasa
- ‘Aş urmaz anda kim kanûn-ı albi serd ola
Mav olur cism-i semender nâr-ı sûzân olmasa
- 5 Zihniyâ çokdan hücum eylerdi küffâr-ı zûnûn
Zülfikâr-ı aydarâsâ tîĝ-ı ‘irfân olmasa

275

- Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlûn
1 Dünyâda bizim a‘at u ‘işyân elimizde
‘Ubâda daı cennet u yezân elimizde
- İtmezse bizi silsile-i ‘aş eger âla
abs olmaĝa zindân-ı zenadan elimizde
- Biz mantı-ı ayrı daı öĝrensek ‘aceb mi
Belıs-ı heves gibi Süleymân elimizde
- Yoĝısa tüvânger gibi emlâk-ı amâat
Nadîne-i idrâk ile iz‘ân elimizde

- 5 Virmezler ise cennet içinde bize hūrî
Zihnî hele ğilmân ile vildân elimizde

276

Mef'ûlû Fā'îlâtü Mefā'îlû Fā'îlün

- 1 Güm güm semāya dime geliñ sen felekse de
Şeytāna cin kadar nazar itme melekse de

Her dānesi nazîre olur kara t̃ā'ate bil
Yārîñ ruḥında şāmesi ufaḳ tefekse de

Her ayda baña nân virir ol necm nükre-ten
Bir para istemem gümüş altun çürükse de

Meymûn oġasınıñ feraḫı ağladır seni
Ḥandîde idemez beni çün ğam şebekse de

- 5 Bir ḳubbe yazdılar felek-i levḥ u ḥāmeyi
Daḫl eylerim 'amāda ḥuṭûta derekse de

Şûfî tereddüd eyledi bahşında bādeniñ
Su'r-ı ḥımārı añlamış ol ehl-i şekse de

Maḥşûl-i vaşlı biçmegi zāhid ne añlasun
Tuhm-ı havāyı mezra'a-i ḳalbe ekse de

Şehlā ḳamuya geç nigeḥ itmekde toġrusu
İkrāh idüp tükürme sümükli böcekse de

Fennî Efendiye ḥaber it sende Zihniyā
Ḥelvā-yı şî'ri aḫz ider ol bî-nemekse de

277

- Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün
 1 Zülfün ruhuṇda māha mişābih hüsüfla
 Mihre hicāb olunca görünmez küsüfla
- Yüz virme gül ruhuṇla hezārāne ey perî
 'Akd-i ma'tî kılma mu'ādil-i elüfle
- Gösterme hüsn-i haṭṭını ehl-i kelāma sen
 Ülfet-güzār olan bilür 'ilm-i hürüfla
- Dil fikr-i ğamzeñ ile bir ider 'azābdan
 Seyr it bihişti setr-i zülāl-i süyüfla
- 5 Her millet olsa şirket olur bi'l-mufāraza
 Zāhid refākat idemez ehl-i vuķūfla
- Merd-i mürāyi kesb-i sevāba heveslenür
 İster ticāret itmege naķd-i zuyūfla
- Akdı reh-i temkîne Zihniyā
 Mîyāhi ile temāşā zurūfla

278

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
 1 Verd-i ḥamrā ğıbṭa eyler dilberā ruḥsār ki
 Reşk iderse nola sünbül turre-i ṭarar ki
- 'Ārız-ı şad-bergin içün eylerim zār-ı hezār
 Böyle bir şūride bülbül çok mudur gülzār ki
- Şem'-i hüsne oldu dil pervāneveş āteş-perest
 Ey mecūsi dilberî aḥenet-i...nūr u nārīna

Çāh-ı Bābilde irüp efsün-ı Hārūta hall
Hizmet-i taḥṣīle geldi dîde-i seḥḥār ki

- 5 Zihniyā rîk zer-i endüdü şenār ide meger
Kimse toz kondurmağa ḳadir degil eş‘ār ki

279

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 İltifāt itmez o dilber ‘āşık-ı bî-tābına
Kimse tevḳîr eylemez evlādına ensābına

Bir muḥaṣṣî metn imiş şarāḥ-ı ‘aşḳa ruḥları
Ḥatṭı ṭursun yok anuñ şîve-i i‘rāba

Pister-i ta‘bire şıgmaz vahşet-i yār öyle kim
Girmedi bir ‘āşıkın bir gice olsun ḥābına

Mescid-i ḳüyında anuñ mu‘tekifdir ‘āşıkān
Secde itmekde cemā‘āt ḳaşları miḥrābına

- 5 Sāğarı ser-sār iden ancaḳ mey-i gülfāmdır
Bā‘iş oldu la‘l-i nābı dîdeyiñ ḥün-ābına

‘Āşıkın iḳbāline idbār zāhid irmedi
Her ‘amel āsān olursa ḡam degil aşḥābına

Bem cihāndan ‘azm idince Zihniyā ba‘dü’s-selām
Bu ḡazel bir tuḥfedir dehrin ulu’l-elbābına

280

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Kāfir-i ḥüsn ‘āşıkı nola götürse ḥātıra
Gāhca mihmān olur müslim serî kāfire

Vuşlat-ı ma‘müle rāciḥdir nuḳūd-ı bûsesi
Kim erenler kıldılar dā‘im du‘ā-yı ḥāzira

Eyledi ārāyiş ṭāsi ü pāyi pür-ḥaliñ
Qaldı nāḳış meyl iden zīb-libās-ı fāḥire

Mücib-i cehl olmadı da‘vā-yı ehl-i ma‘rifet
Māl ü mülk itmez zarar aşla ğanî-i şākire

- 5 Dem-be-dem tekmîl-i taḳşirāt ider her ḥâlde
Pirev oldu kim ki Zihnî gibi merd-i ḳāşıra

281

Mef‘ûlü Fā‘îlātü Mefā‘îlü Fā‘ilün

- 1 Yār itdi ḥalkı bende leb-i la‘l-i fāmla
Bend itdim anı bende ayağ üzre cāmla

İmā iderse bende nola naḥl-i yāsemen
Bağa duḥûl idince o servi ḥırāmla

Zülf-i siyāhı dîdeleri eyledi sepid
Vaşlı remîde ḳılma o sevdā-ı ḥāmla

Mescide çıksa zāhire miḥrab ḥācı
Varır rükû‘a cümle cema‘at imāmla

- 5 Cānın fedā idenler raḥm eylemez o yār
Zāhid vişāle kanda irir bir selāmla

Fark-ı ḥuşûşi añla ‘umûm ile merd iseñ
Şûfî nezā‘a varma ḥavāş u ‘avāmla

Rü’yâda ḥizmet eyleme pîdāre Zihniyā
Ta‘bîre ṭālib olma siyāḳ-ı menāmla

282

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Ey mehlîkâ bulunmaz mişlîñ cihân içinde
Bu kadar nazîre-i mihriñ gün ü mekân içinde

Haṭṭ ile 'azl olundu sâ'ir güzeller ammâ
Manşıb yazıldı saña sâde rücân içinde

Evvel zaman halkı güft u şeyinde gitdi
Zât ü zamanın içün ahir zaman içinde

Güller gibi göger baḡ gülşende ol gül-endâm
Men bülbülüm ki kaldım zâr u fiḡân içinde

- 5 Zihnî riyâz-ı hüsnün kühuna bahâr mı geldi
Bir gül açıldı gūyâ vaḡt-i hazân içinde

283

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bir marîz ol kim aṭibbâda devâsı olmaya
Derde düş bir vech ile anuñ şifâsı olmaya

Cevher-i ferdin hülâsın bolup mülk ile kim
Şirfilur çarsû sende bahâsı olmaya

Bir 'arūs ile zifâf itmek murâd itkim anuñ
Mâh u sâl u haftada ḡayz u nifâsı olmaya

Şöyle bir iḡlîme 'azm itsün seyâḡat eyleyen
Kim sebâṭ-ı arzda anuñ darâsı olmaya

- 5 Zihniyâ dünyâda ölmek fikri oldu dersini
Bir cihâna git ki hiç ölmek belâsı olmaya

284

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hālāl virmem rüsüm-ı ‘aşka senden devr olursam da
Seni terk eylemem ‘âlemde ben menfūr olursam da

Ġıyāb-ı yār-i qalbi bintü’l-ḥazān eyler elbette
Neşāt meclis-i aġyār ile mesrūr olursam da

İtā‘at-kār-ı emr-i dilber olmak baña qalmışdır
Qarîn men‘ cumhūr olursam da

Ġurūb-ı māh-ı hüsn-i yār ile zūlmet gelür ṭab‘a
Ṭulū‘-ı āf-i tāb-ı dehr ile pūr-nūr olursam da

- 5 Bihişt-i vaşl-ı dilberdir maqāmım Zihniyā ferdā
Su‘ād-ı ehl-i dūzaḥla bugün meşhūr olursam da

285

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Saña leyli dirler elbet ‘āşıkın Mecnūn ise
Sendedir şîrîn-edā ferhādveş meftūn ise

Bā-temessük bint-i rez eyler taşarruf su-be-su
Mezra‘-ı qalbi eger ṭapulmaq qanūn ise

Ehl-i ‘aşka idemez bir dürlü ‘arz-ı şeytanat
Her ne denlü ol raqîb-i rû-siyeh mel‘ūn ise

Zāhidā kendin gibi mey‘ūs zann itme bizi
Luṭf-ı cānāna irişdiñ baḥtımız urun...ise

- 5 Zihniyā oldu ser-āb-ābād-ı maḥşul ümmîd
Dilberin āb-ı vişāli va‘de-i kemūn ise

286

- Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün
- 1 Gelür dilber sevād-ı haṭṭı istiḥkāmdan şonra
Vişāle kā'il oldu gūyiyā aḥşāmdan şonra
- Velî tāb-ı muḥabbet ğusl-i bî-tāb ider āḥir
Zuhūr eyler fütūr-ı cān u ten ḥammāmdan şonra
- Ḥayāt efzā-yı 'ömr oldu vişāl-i dilber-i ra'nā
Olursañ ğam yeme ey dil ḥuşûl-ı kāmıdan şonra
- Ḥaṭāmız yok 'arāt-ı leys-i 'aqlın ḥacc-ı 'aşkında
Cināyet sâbit olmaz müddet-i iḥrāmıdan şonra
- 5 Yemîn itmiş bizimle ülfet itmez Zihniyā ol büt
Olur vallahi nâdim bir nice eyyāmdan şonra

287

- Mef'ûlü Mefā'îlü Mefā'îlü Fe'ûlün
- 1 Ā'rāz iderim tenden eger cān ele girse
Terk eyler idim cānı da cānān ele girse
- Ḥān nigeḥ-i yeter cū'-yı firāḳa
Ümmîd-i evām itmez idim cān ele girse
- Maḥbûb getir 'āşık-ı giryāne ne minnet
Bûlbûl mü bulunmaz gül-i ḥandān ele girse
- Āşḥāb-ı melāmetde olur māl-ı sa'âdet
Gencine çıkar köşe-i vîrān ele girse
- 5 Zihnî hünerin oldu müşāviri nümāyān
Esb olmada ārāste meydān ele girse

288

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sürme-i kudret gözünde vesme çekmiş kaşına
Gör neler geldi efendi ehl-i ‘aşkıñ başına

Geçdi ‘ömrüm hicr-i yâr ile vişâle irmedim
‘Âşık-ı nâ-kâm yazsunlar mezârım taşına

Def‘ ider havf-ı husûf-ı mähî leyl-i pânzde
Def‘ ider mihr ü hicâbın girse on beş yaşına

Halka halka mâr-ı zülf-i dilberiñ mesmûmuyum
Zehr ider ilkâ dem-â-dem ben gedânıñ aşına

- 5 Şüretâ râzı ğıyâbâ men‘ ider yâri rakîb
Zihniyâ düşdü ricâmız ‘âlemiñ kıllaşına

289

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Baħr-ı ‘aşk içre gelür ‘ırķâb ‘ırķâb üstüne
Böyle deryâ görmedim girdâb girdâb üstüne

Halka halka zülf-i hamdır hamle-i ceẓb itdiñ
Boynuma taķdıñ benim kullâb kullâb üstüne

Ol perî dört kaşlı alduķda imâm dil didi
Mescide yapırdılar miħrâb miħrâb üstüne

Zîr u bālâ aķdı müjgânımdan eşk-i hûn-feşân
Seyl-i bārâna ķodum mizâb mizâb üstüne

- 5 Biriñi istiĝnâ liħâfî nâzdır ol ğoncânıñ
Nâz-perverdir giyer eşvâb eşvâb üstüne

ıl alemle uf a-i r y nda yazm lar ur f
 H sn-i a ta vaz  olur   z b   z b  st ne

Bezmg h-1 mehlik -y1 meh ziy ret eyledi
 Zihniy  geldi bu eb meht b meht b  st ne

290

Mef  l n Mef  l n Mef  l n Mef  l n
 1 Dil-i n   r ad-p re ruh-1 dilber u   unda
 Hez ran b lb l-i  v re g l a mer u   unda

a t-1 ref  itdi ermin  f z i r b-1  sn  ger
  ki g ne  amel g rd m ur f-1 cer u   unda

G z r iden te      r cih t-1 sitt-i tedb ri
 N f z-1 ba tı a la l  bet-i e dir u   unda

Ker hat virdi s me  f -i zerr k u s rh-ser
 Dimez l - ayr fi l e fer u likin zer u   unda

5 Ferzda  kendi gelse Zihniy  meyd n-1 tanz re
 Sa a ta s n ider ebette i r-i ter u   unda

291

Mef  l n Mef  l n Mef  l n Mef  l n
 1 Kit b-1 vech-i y ri er  id p ey a t  ay n eyle
 Ma  n -i bed  -i  sn-i end m n bey n eyle

Pey m  gelse ma  erden iy met  met n fer  
 Hir s-1 merkile terk itmey p r     rev n eyle

G l-i ru s r c n n  cehennem ehline za m 
 oparma b lb le ma b t g lz r-1 cin n eyle

Ziyān ile girüp mişvār-ı dehre türk-tāz itme
Kemiyyet fikri zîn-ı ‘aşk-ı yāre hem ‘inān eyle

- 5 Süleymān u cerād u faḥz u mūr u berk sebz āsā
Bu nazmı Zihniyā ithāf-ı bezm-i nüktedān eyle

292

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ülfet-i dildār ile ruḥsāra oldum müptelā
Bülbül-i ma‘nā benim gülzāre oldum müptelā

Duḡter-i rezle zifāf itmek diler dā’im gönül
Mevli‘-i mahbüb iken ibkāre oldum müptelā

Ey Hülāgu ‘aqlı tārāc itdi ebrū u müjeñ
Bu kemān u tîr öyle tatara oldum müptelā

Naṭṭ-ı yār itdi beni ṭavr-ı muḥabbetde kelîm
Ḥabbezā Mūsā gibi güftāre oldum müptelā

- 5 Zihniyā boldum niḫām-ı nazm-ı dendān ile feyz
Ol sebepten meslek-i eş‘āra oldum müptelā

293

Mef‘ülü Fā‘îlātü Mefā‘îlü Fā‘ilün

- 1 Virdi ğubār-ı la‘l-i şanem dîdeme cilā
Bağ tütîler çeker maraz-ı çeşme müptelā

Da‘vet kılar görüşme ile ni‘met-i vaşla
Eyler ziyāfet itse kişi sofraya şılā

Şabrı bahālî şatsa nola ḥāce yoġınız
Lāzım gelür cihānda beher қаhta bir ğılā

Aldım dehāna la‘l-i Hüseyn melā hasta
Hün ile tıldı reh-güzār-ı deşt-i Kerbelā

- 5 Oldu nuḳre ten görüşmedi zıst ile Zihniyā
Cengi ḳabūl eylemedi ḳünki zer-ṭalā

294

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Raḥm itmedi ol yāre benim ḥālime aşla
Bir demde ḳulağ urmadı iḳvālime aşla

Āğyār ile bî-bihrelige ḳıldı ḳanā‘at
Meyl itmedi naḳdîne-i iḳbālime aşla

Yektālîḳ idüp ‘aşḳ-ı muḥābbetde kemāhi
İtmem nazırî ṭa‘ne-i emsālîme aşla

Yerden göge ḡadr itdi baḥa hicr ile ol büt
Gelmez ne ‘aceb merḥamet ol zālîme aşla

- 5 Beyhūde derd-i dāneyi döksem daḡi Zihnî
Gelmez o hümā tîlle-i iḡfālîme aşla

295

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ben dimem ḳaṭ‘ā mifād-ı ḡüfte-i cānāne lā
Ten ne mümḳündür disün emr matla‘-ı cāna lā

Eylerim iḡvā-yı sālūsāne-i nādānîdir
Mü’minim elbette vācibdir dimeḳ şeyṭāne lā

İnḳıyād itse nola Ya‘ḳub-ı ḡüsne bint-i rez
Diye bilsün mi Züleyḡā Yūsuf-ı Ken’āne lā

Ehl-i kibre istimālatla gelür vaz‘-ı hımār
Vehle-i evlā da dinmez şöhet-i sekrāne lā

- 5 Biñ delil āmāde her bir müdde‘āma Zihniyā
Kimseniñ haddi degildir kim diye bürhāne lā

296

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 İderim nālede ben bülbül-i nālāna şılā
İder āteşde semenderlere pervāne şılā

Mül-i ‘irfānı virüp desti ile pîr-i muğān
Bir ayağ üzre ider zümre-i mestāne şılā

Maṭbah-ı hüsnü nigāh ile ziyāfetler idüp
Çağırır ger sîne-i hicri kılar hāne şılā

Güş-ı vaşlı o hūri-i münş itdikde sebîl
Eyledi rāh-ı muḥābbetdeki ‘aṭşāne şılā

- 5 Zihniyā nazmımı tanzîr idene söz yokdur
Nola itsem bu zemîn ile suḥendāne şılā

297

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Guluv beş pare dāğ-ı yāreler sūrāḥ u cism teni
Sükūtum mūsikîdir nağme nālem āhlar hey hey

Mübārek bāde gel pîr-i mugāna ‘ıydde zāhid
Saḥa desti ayağı ile şunsun kāse-i pür-mey

Şununca tāverān iḥyā olur ser-çeşme-i hüsnün
Ḥayātı cūy-ı ‘ālemde bulurmuş ābla her şey

Dek-i cāna şoķar fesād ğamzeñ nişter-i cevri
Ten-i ħūn beste-i ‘uşşāk bî-cān olmasun mı hey

- 5 Binā-yı kâĥ tanẓîr ideni sen nev zemîninde
Sezâdır Zihniyâ şekk eyleme mi‘mār-ı ‘âlem şay

298

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 ‘Ārızından dilberin şanma ‘araķ-dem tamladı
Verd-i ħamrā ile hem-renk oldu şebnem tamladı

Şîşe-i dil-rüşĥa baş oldu ĥaķâyıķdan yine
Güiyâ şaĥbā-yı nāb-ı sāġar-ı cem tamladı

Merve ĥaķķı ka‘be-i vaşlında buldum ben şafā
Teşne-i ĥāĥ-ı zenaĥdan üzre zemzem tamladı

Kıldı zehr-ālūde naķş-ı ĥiĥ zülfün dîdemi
Mārîñ etrāf-ı dehānından yine semm tamladı

- 5 Zihniyâ sermāye hicri maĥv ider şayf-ı vişāl
Tāb-ı şādî ĥall idüp niĥāreveş ġam tamladı

299

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Yārîñ ĥayāl-i vaşlını gör tāb u fer gibi
Fikr-i firāķı zulmet-i derd-i keder gibi

Ĥürşîd-i ĥüsnü toġsa tufeylin ‘aceb midir
Vaķt-i şebāvet anda zamān-ı seĥer gibi

İ‘rāb şermi ref ‘ idemez şūĥ-ı naĥv-i ĥān
Dāĥil olunca üstüne ben ĥarf-i cer gibi

Bâğ-ı iremden alma imiş naḥl-i ḳāmeti
Şāḥ-ı serinde ruḥlardi vü sîb-i ter gibi

- 5 Evc-i sitemde uḳsa ne var ol hümā-yı nāz
An ile ḥüsnü anda iki bāl u per gibi

Şaḥra-yı ḥüsne şîr ola şol tıfl-ı nevāda
Engüşhini dehāna alur şîr-i emr gibi

Zihni bu nazmı virse Süleymāna ḡam degil
Pāy-i milḥle mūr fer u bürde-ser gibi

300

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Ḥizmet-i dildār ile me'lūf olandır muttakî
Devr olan yāriñ ḥużûrundan olur elbet şakî

Şu'le-i māḥî ziyā-ı dil-rubā kıldı heder
Maḥv olur mihriñ ṭulū'ı birle şem'iñ revnaḳı

Re'y-i nāḳış māt ider ḳaṭ'-ı cihānîñ şāhını
Farz ider tedbîr-i şā'ib bir piyāde beydaḳı

Müfti-i fıḳıḥ muḥabbet lâ-cerem mecnûn olur
Yazmadı leyā-yı mebsûṭa imām beyhaḳı

- 5 Nār bu ma'ānî ḥāl ider
Aṭlas-ı çerḥı gören fehm eyledi istibraḳı

Nîk u bed ahlāḳı rūḥ eyler refîḳinden ḳabûl
Tābi' eyler kendine zirā mi'ādın zibaḳı

Ehl-i zāḥir bolmadı miftāḥ-ı genc-i ḥikmeti
Dāḥilinden açdı fetḥ iden bu bāb-ı muḡlaḳı

Zihniyâ olsun fedâ-yı zer-i tala sîm dağıl
Müzd-i ‘unvân-ı peşîz itdim hezârân ahmağı

301

Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün
1 Tîr-i nigehe dîde-i giryânıma geçdi
Kavs-ı kuzah-ı hâcibi bârânıma geçdi

Ol kâfir-i hüsn ol şanem-i deyr-i melâhat
Cürmüm yoğ iken dînime imânıma geçdi

Rezm içre bugün ‘aqlım ile nîze-i gamzeñ
Fırşat gözedüp sîne-i ‘uryânıma geçdi

Yâ vâsıl olur yâ iderim kendimi ifnâ
Vallahi gam-ı hicri anuñ cânıma geçdi

5 Kılısam nola tanzîr-i zarîfi de tekâpû
Zihnî bu gâzel mıştâr-ı dîvânıma geçdi

302

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün
1 Yâr sihr-i çeşmile ‘uşşâka teşhîr eyledi
Telle-i efsûn ile mürgânı naḥçîr eyledi

Kıl kalem kim muşhaf-ı ruhsâra yazdı ḥurde ḥaṭṭ
Membû âyet-i nûrî şerḥ u tefsîr eyledi

Şûḥ neccârîñ ayağın bağlayup pîr-i muğân
Bağ ḥarâbâtı iki dest ile ta‘mîr eyledi

Gonça-i ḥaddî ‘araḳ-rîz olsa şebnem şanmasın
Gül şuyın billûr inbîḳ içre taftîr eyledi

- 5 Zihniyā dīcūr-ı hicrinde beni gördükde yār
Şu‘le-i cevvēle-i vaşl ile tenvîr eyledi

303

- Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün
1 Mizācım iştihā itmez şarāb-ı nābdan ğayri
Dü-çeşmim nesne görmez çehre-i mehtābdan ğayri

Müjeñ tîr ebruvānîñ kavş u ğamzeñ nîzedir amma
Olur mu tār-ı zülfün damla-i kullābdan ğayri

Senîñ kürside vā‘iz nuşh u pend-i girye-ālūdeñ
Beni maşhūb-ı nef‘ itmez likā-ı hābdan ğayri

Yine rîşenden oldu dala pür-tāb olunan nāvek
Metîn olmaz ‘adū evlād ile intisābdan ğayri

- 5 ‘Adūnuñ āb-ı rûyı sîm-i tab‘ı eyledi maḥlûl
Kim ola ma‘denî kât‘ eyleye tîz-ābdan ğayri

Virir ḥaṭṭ muşḥaf-ı ruḥsār-ı yāre Zihniyā revnaḳ
Ḥurūfî nesne tezyîn eylemez A‘rābdan ğayri

304

- Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
1 Ehl-i şüret rütbe-i ḥālāt-ı cānı bilmedi
Beste-i elfāz olan baḥş-i ma‘ānî bilmedi

Güldeki keyfiyet-i hoş-büyı idrāk itmeyiz
Bülbül-i şugl itdüğü āh u fiğānı bilmedi

Ġarralanmazdı bahār içre dıraḥt-ı sebze-zār
Neylesün ammā ki ol ḳahr-ı ḥazānı bilmedi

Nesl-i tātār olsada ol zāhid-i huşk-ı Kırım
Dilberin rüyındaki tîr u kemānı bilmedi

- 5 Nef u zarr cismi zihniñ bilmedi amma Zihniyā
Dühki-i tārı olan sūd u ziyānı bilmedi

305

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Bahār-ı vaşl irişdi şiddet-i berd-i şitā gitdi
Şafā eyyāmı geldi yād ile cevır ü cefā gitdi

Götürdü hālet-i nez'a beni derd-i derün'-ı aşk
Vedā' itdim t̄abibe fikr-i te'sîr-i devā gitdi

Şiyār-ı k̄albe tuḥm-ı 'aşkını zer' ideli 'aqlı
Arāzî-i bedenden sıklet-i kaḥṭ u ḡalā gitdi

Tehî olmaz edā sulṭāndan müştahid-i sulṭān
Velūd 'avāyı şāhı eylemiş t̄ac u k̄aba gitdi

- 5 Daḳîḳ-i kām alınmaz āsiyā-yı lenlik 'ālemde
Bu 'ömrüm rûzgārı Zihniyā bād-ı havā gitdi

306

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Elem-i ḥāhiş-i vuşlat beni rāḥat mı ḳodu
Maraż-ı 'aşk bu sinede t̄aḳat mı ḳodu

Şülüş-i 'izzeti mi yazmadı k̄atib gözlü
Nāme-i nāmımı nesh itdi sa'ādet mi ḳodu

Mışra ḥüsn içre 'azîz olsun o Yūsuf t̄ıynet
Baña göstermediñ 'ālemde rezālet mi ḳodu

Nola eş‘ār-ı vişāl itmede olsam ‘āciz
Yār havfe düşürüb bend-i cesāret kodu

- 5 Olıcağ āh-ı vizān bād-ı hazān-ı hicrān
Zihniyā gülşen-i hātırda leṭāfet mi kodu

307

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sende ey dilber baña kaṭ‘ā ‘ināyet kalmadı
Bende ḥod hicr ü elemle şabra ṭāḳat kalmadı

Talḥ olunca firḳat-i şîrîn ile bezm-i ümîd
Şoḥbet-i Ferhād hātırda ḥalāvet kalmadı

Her nazar bir şüret ile eyledi ‘arz-ı cemāl
Ol perîniñ girmediği bir kıyāfet kalmadı

Her ziyān bir fen imiş ma‘nāda oldum zü-fünün
Mekteb-i ‘irfāna vardıkda cehālet kalmadı

- 5 Beste oldu tāzeler şimdi beyātı nağmeye
Büselikden Zihniyā al ḥaḳḳ zerāfet kalmadı

308

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 İde bir görsem yeterdi ey meh-i tābān seni
Gerçi her gün eyler ümmîd āfitāb-ı cān seni

Perçemiñ ğilmānı zülfün kıldı havra-i hacîl
Kaşr-ı cennetden kaçurdu var ise rıdvān ise

Ḳat‘a engüşt ile mähında beşer dirdi hemîn
Ger bu ḥüsn ile göreydi Yūsuf-ı Ken‘ān seni

Deyr-i hüsnünde müselmānlar olurken büt-perest
 ẖaṅgı kâfirdir ẖabûl itmez görüp imān seni

- 5 Zindegāniden baña nezdîk olur merg ey perî
 Dür iderse zûlme benden eger devrân seni

İ‘timād itme raḳîbiñ ḳoluna her hâlde
 ẖorḳarım iğvâ ider tenhâ bolup şeytân seni

Zihniyâ cānı fedâ-yı ḥāk-i pây itme revâ
 İrtikâb itse cenâb-ı ḥazret-i cānân seni

309

Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilün

- 1 Ḥayli feryād eyledim ol yâr imdād itmedi
 Ḥâtır-ı maḥrûnı nâ-şād eyledi şād itmedi

Ṭîğ-i ğamzeñ ḳatl ider ‘aşıḳları virmez āmān
 İtdigin ta‘cili ey ḥûn-rîz cellād itmedi

Söndürüp ḳandîl-i hûşî eyledi şeydâ beni
 Şu‘le-i şem‘-i dile itdükleriñ tād itmedi

Bülbülâ ta‘cize çıḳdı da‘vsyı ‘aşḳıñ seniñ
 ‘İbret al pervâne virdi cān feryād itmedi

- 5 Meyl-i zindân-ı zenaḥdan itme ḳaṭ‘â Zihniyâ
 Her kimi ḥabs eyledi bir daḥ azād itmedi

310

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Verâ-ı perdeden gördüm meh-i ruḥsâr-ı cānânı
 Gören ebr-ı siyehden var mıdır ḥûrşîd-i raḥşânı

Yanınca hāme-i mūyîn haṭṭaṭ-ı ezel haṭṭın
Dutarsa eylemiş gencîde hep āyet-i Qur'ânı

Has u hāşāgi bakmaz ülfet iden duḥter-i rezle
Ne bilsün vakt-i ḥayz-ı 'avreti ta'cîl iden zānî

Devāu'ş-şat ile zaḥm-ı raḳîbe bir 'ilāc itseñ
Süleymānı olur merhem aña milḥ-i Süleymān

- 5 Kelāmım her birinde Zihniyā var ḥālet-i diğeri
Olur bu nazmıñ ammā nüṣṣa-i emsāle rüçḥānı

311

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Lebleri mercān-ı aḥmer mi 'aḳîḳ-i sāde mi
Dāne-i dendānıdır mı kendü dürri zāde mi

Başına çıkdı belā oldu ferāğat eylemez
Sana cāna şöyle ḳaş basdıḳda bir dildāde mi

Miskiniñ gülşen refiḳin ḡonca-ı bağ-ı irem
Bülbülā rāḥatça ṭavr meylin hemān feryādı mı

Vāḳı'ā āṣār-ı ta'bîriñ zuḥūr itmez 'aceb
Ey mu'abber bu seḳāmet sade mi rü'yāda mı

- 5 Kesb iden fenn-i rumūzāt ḥissini Zihniyā
Sırr-ı kenz-i nazmı tefhîm itmege āmāde mi

312

Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün

- 1 Yāriñ vişāli vakt-i haṭṭ-ı 'izāre ḳaldı
Bāğıñ şafāsı ancaḳ sebz-i bahāra ḳaldı

Gül dā'imā şafāda bülbul āna ricāda
Angarya ü cefāda ḥande nigāra ḳaldı

Būseñ raḳîbe vaşlîñ sālūse oldu ḳısmet
Ni'met hemāre külbe devlet ḥumāre ḳaldı

Dūzaḥ mişāl-i hicriñ la'linle oldu mehcūr
Bildimki āb-ı cennet leb-i enāre ḳaldı

- 5 Zihnî metā'-ı vaşla cānım fedādır āḥir
Bu ez-bahā güldür şoḥbet o yāre ḳaldı

313

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Māh-ı ruḥsārında yārîñ ḥālî altı yaydı
Seb'a-i seyyāreye irdi mehiñ ḥaḳḳaydı

Tār-ı zülfün eyledi ḥalkı siyeh kāse ḳamu
Ehl-i 'aşḳîñ başını billāh ol sevdıydı

Elde sāḡar belde ḥançer geç gele mestāne ser
Çeşm-i mestim nola ursan 'āşık-ı şeydāydı

Bî-riyādır olsa da ülfet-i dil rind-i cihān
Vā'iz işbu pendini zāhid-i rüsvāya di

- 5 Şeş cihetle ḳapladı şemsi süreyyā Zihniyā
Māh-ı ruḥsārında yārîñ ḥālî altı yaydı

314

- Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün
1 Yāre şîrîñ oldu ṭab'ın ehle āḡāzesi
Dehre Ferhādîñ olur lezzet-fezā avāzesi

Va'd idüp bir bûselik bir şimdi gerdâniyyeden
Bana söyletdi beyâtı beste bir Rûm tâzesi

Kesdi dikdi ölçüsüz baña libâs u şaltı
Tıfl-ı hayâtın meger tahmîn imiş endâzesi

Peyker-i 'aqs-i nesîm-i hüsnünü izhâr ider
Güyyâ âyinedir endîşe-i yelpâzesi

- 5 Rişte-i haţţ hâfız-ı kırtâs-ı hüsn-i yâr olur
Zihniyâ muşşaf giderdi olmasa şîrâzesi

315

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feûlün

- 1 Nevâl-i vaşlın içün dil ricâdır şimdi
Zevâl-ı hicr ile aġnî du'âdadır şimdi

Sitâreveş hele nâz ile rütbesi 'âlî
Meh-i hüsnünde menzili semâdadır şimdi

Temekkün itmedi lâne-i dilde mürġ-i vişâl
Hümâ-yı maţlubum evc-i 'alâdadır şimdi

Fedâ-yı mâ-mülk olmaz yediinde sermâye
Metâ-ı vuşlatı yârîñ bahâdadır şimdi

- 5 Raķîbi def' idemez yârî hem-daġı teşhîr
Ĥayâl Ĥatır Zihnî belâdadır şimdi

316

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sen hümâ-yı 'aşķa cānâ âşiyân itdiñ beni
'Āķîbet 'anķāya nisbet lâ-mekân itdiñ beni

Sürme dirken her nazarda iltifâtından şahâ
Eşkveş üftâde-i çeşm-i cihân itdiñ beni

Nuṭkumu ‘izzetlû imzâ itmiş iken ehl-i dil
Hem-çü-nâme şimdi ḥâtım bir dehân itdiñ beni

Ey mümeyyiz-zâde virmezseñ rü’s-i vuşlatı
Gerçi ders-i cevır ile çok imtihân itdiñ beni

- 5 Dilberâ Zihñî gibi çeşm-i terim giryân idüp
Ḥande-i hizân ebnâ’-ı zamân itdiñ beni

317

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Āşinâ-yı ḥikmetim bîgâñeler bilmez beni
Āḳil u ferzâneym dîvâñeler bilmez beni

Şöyle hüşyâr-ı fûnûn-ı dāñışım ‘âlemde kim
Bâde-ḥor-ı cehl olan mestâñeler bilmez beni

Daḥme-i ser-i ulûhiyyetle ma‘mûr olmuşum
Anın içün köşe-i vîrâñeler bilmez beni

Ḥûn-ı çeşm itdi beni mercânveş la‘lin edâ
Çârsû-yı dehre dürdâñeler bilmez beni

- 5 ‘Aşḳa tekdîl eyledim ben ‘aḳlımı ey müdde‘î
Zihniyâ görme ‘aceb ferzâñeler bilmez beni

318

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

Ḥâtıme-i divân dirâyet-i eyvân

- 1 Cism-i âdemden murâd ancak zuhûr-ı cân imiş
Cümleñin maḳşûdı el-ḥaḳ ḥazret-i cāñân imiş

Şüret-i insân-ı gör kim oldu bir metn-i metîn
Şerh u tefsîri anuñ ser-tâ-be pâ Qur'an imiş

Hâye u rîş ile eşhâş-ı zekûruñ ekserî
Fi'l-haķîķa 'aķlı nâķış zümre-i nisvân imiş

Ehl-i 'irfânı gedâ zan eyler idim şad diriğ
Kîşver-i ma'nâda anlar her biri sulţân imiş

5 Kaṭreyye itme ḳanâ'at aşlı nehr oldu nidâ'
Nehri terk it kim anuñ aşlı daḫi 'ummân imiş

Zühd ile 'allâme-i 'aşr olsada bulmaz kemâl
Men 'arif dirsene bilenler fâ'ikü'l-ḳur'ân imiş

Zâhid ü nâķış bilindi çârsû-yı ma'nide
Kâmilîñ taḫmîn-i insâf'ânesi mîzân imiş

Hâle muḫtaç oldu zevķiyât-ı esrâr-ı şuhûd
Ḳâl ile bilmek müceddid ehline ḫüsrân imiş

Çünkü olduñ vâķıf-ı 'irfân 'ilmi el-ḫazer
Ṭâlib-i ḫâl olmamak sermâye-i 'işyân imiş

10 Ser-fürû ḳıl ma'rifet aşḫâbına ez-cân u dil
Âdeme baş egmeyen merdûd imiş şeyṭân imiş

Müşkilât ile seniñ cism-i diliñ pür-yâredir
Merd-i kâmil yâreye merhem şaran Loḳmân imiş

Baḫş-i mevcûdât ider imân-ı kâmil dir şahâ
Fikr-i ma'dümât ile meşḡûl olan noḳşân imiş

Sāhib-i ‘akl-ı ma‘āşa men ‘arefden bihre yok
Ma‘rifet taḥşîliniñ sermāyesi iz‘ān imiş

Ey nice mest oldu hūşyār-ı cihāna pîşrev
Niceler ḥamr-ı ğurūr ile meger sekrān imiş

- 15 Ağniyāniñ ekşerî maḥrūr olur amāl ile
‘Ālemiñ zevķin bilenler zümre-i rindān imiş

Şoḥbet-i aḥz u ‘itā izrār ider cān u dil
Rūz u şeb şuğl idecek endîşe ‘irfān imiş

Ehl-i manşıb qarşudan ḥalka nümāyiş gösterir
Anlarıñ iķbālîde bir kuruca ‘ünvān imiş

Ẓan iderdim kibr ü kin erbābını hergiz muķîm
Bu ribāṭ-ı köhnede anlar daḥi mihmān imiş

Cümleniñ kaydın çıkardup Zihniyā kıl der-kenār
‘Arz-ı ḥāl üzre maḥalli bu yerilür dîvān imiş

1

Tarîḥ-i Divān Şanā‘at-ı Evzān

- 1 İşbu nüşḥa fihrist ekvāndır
Fıķra-i dibāce-i devrāndır

Cünbüş-i esb nigāh-ı ‘āleme
Ḥaylıce vüş’atli bir meydāndır

Oldu dāna derk idem ma‘nā seni
Remzini fehmi itmeyen nadāndır.

Söyledim sādāt-ı ma‘nādan ḥaber
Kim ki ğuş itmez anı Mervāndır

- 5 Ādemim kâdrim bilen oldu mülk
Şoḥbetimden ‘ar iden şeytândır

Eyledim bu kulu destûr el‘amel
Kim vuşûlü cümleye âsândır

Gerçi zâhir ins ü cine afitâb
Çeşm-i ḥuffâşe velî pinhândır

Nola benden şoñra kalsa yâdigâr
Yâdigâr-ı zümre-i merdândır

‘Arz-ı ḥâl it Zihniyâ târiḥ ile
Bu yerilür imrûrı divândır

1

- Vele tercî‘-i bend der eṭvâr-ı ‘âlem
Mef‘ûlü Mefâ‘îlü Mefâ‘îlü Fe‘ûlün
1 Şânmañ bizi şûfî gibi bîhûde maḳâlız
Bir keşte kelâm olduk ise ‘ayn-ı kemâlız

Mismâr-ı şenâmız ne ‘aceb olsada ser-tîz
Gül-mîḥ-i ser-bedriḳa-i ehl-i ḍelâlız

Yâriñ leb-i şîrîni delü p kûh u cûdı
Ferhâda fehistân-ı muḥabbetde mişâlız

Nisvân gibi olmamışız pîr ü eslâf
Ol demde ricâl anlar ise bizde ricâlız

- 5 Aḥbâba idüp ṭavr-ı tevâzu‘la nevâziş
Düşmanlara zânu-zede-i cenk u cidâlız

Biz meyve-i 'irfānı nola hālka yedürseñ
Bağ-ı hüner içre güzelim taze nihāliz

İlzām ideriz zāhidi pür-hāş-ı suhende
Meydān-ı ma'ārifde bugün Rüstem-i Zālız

Erbāb-ı su'āle açup ebvāb-ı cevābı
Aşhābı cevābı bulıcağ ehl-i su'āliz

Her kim ki nigāh eyleye kendin görür āhir
Her ādeme bir vazı'la ayîne hişāliz

- 10 Şems oldu bizim ṭali'imiz gerçi cihānda
Zann eyleme zāhid bizi maḵrūn-ı zevāliz

Noḵşānını tekmīl ider zāhil ḵuşuruñ
Her hāl ile pādāşıyuz erbāb-ı hużūruñ

Ki teşne-leb-i hicr oluben āteşe yandık
Ki nūş-i zülāl-i na'm-ı vaşl ile ḵandık

Eşhāş-ı tilāmize urup lāf u güzāfı
Üstād-ı cihānı görücek ḵayli utandık

Reşk itse nola naḵd-ı kemālāta tüvānger
Sermāye-i iz'ānla biz anı ḵazandık

- 15 Zāhidlerin ā'māli ki maḵrūn-ı riyādır
Biz sem'a ile işledik ammā ki uşandık

Taḵşīl-i meh-i ma'rifet-i necm-i hünerde
Ḥurşīd-i şıfat derbeder āfākı dolandık

Ṭavūsa ḥacālat virir arayışımız çün
Başdan ayağa gevher-i ḥikmetle donandık

Telvîn ideriz ‘ālemi bî-renk olup ey dil
Biz.....ehli ile ma‘nāda boyandık

Gāhî arayup ma‘rifet aşḫābını bulduk
Gāhice daḥi bezm-i cihān içre arandık

20 Deryā gibi şafvet hevesinde gice gündüz
Enhār-ı şıfāt seyl-i havādişle bulandı

Taḥşîl-i ma‘ārifde kı lup bezl-i tekāpū
Ġayret kemerin cümleden evvelce kuşandık

‘Ārifleri nādāna kıyās eyleme zāhid
İmānı hele küfre esās eyleme zāhid

Ebnā-yı zamānıñ çoğu yāhū süfehādır
Encām-ı müveddetleri bi’l cümle hebādır

Yetmiş iki biñ millet ile eyledim ülfet
Nādir görürüm anları kim ehl-i vefādır

25 Bir kavmiñ adı zāhid u ‘ābid biriniñ hem
İkisi daḥi nefsü’l emr ehl-i riyādır

Cāhil didügün rind idiyor neşr-i ma‘rifet
‘Ālim geçinen sefile re’isü’l-cühelādur

Kızıl ile nice kâzib idüp kaṭ‘-ı münāzil
Şıdk ile çoğ ülfete giriftār belādır

Eşnāfiñ ise kesb'i ħabiş olması ġālib
Sermāyeleri ekşeriniñ ribḥ u ribādur

Her fırķaya sārî görünür ħaḳla bâṭıl
Ammā ṭaraf-ı aġlebi büṭlān u hevādır

30 Evşāf u izāfāt imiş ā'māllah if'āl
Aşḫābına nisbetle bolur şerr ü ḫaṭādır

Rindāniñ adı fiskıla ilhād ile meşhūr
Şūfiler ise mürtekib-i çün ü çıradır

Cānım sıkulur şüret-i aşḫāb-ı riyāya
Kim şekl-i nifātatnesi bir başķa edādır

Olmazsa eger ḳulu ile fi'li muvāfiḳ
Redd eyleme ol kimseye dirlerse münāfiḳ

Āyāt u āḫādişe olup canla mā'il
Oldum hele vus'umca ma'ānisine vāşıl

35 İnşāfıla aḫkāmina em'ān nazarda
Dört mezhebiñ aşḫābına varanda delā'il

Mezhepleri ḫaḳḳ oldu beher fırķaya nisbet
Ammāki ḫata olmasada olmadı zā'il

Cem' olmadı ref' olmadı ḫaḳḳ ile ḫaṭā pes
Zan oldu ḫarîm-i ḫarem-i mezhebe dāḫil

Bu vechile fetvāya teveccüh ideriz biz
İmānıla zann bir yere cem' olması bâṭıl

Hükümünde hatâ itse daği kul eşşâh bu
Ecr olmadadır müctehid-i mezhebe hâşıl

- 40 ‘Älemde cevâb itdi su’âl üzre tevaqquf
Muhtâc-ı cevâb oldu velî işbu mesâ’il

Tahşîl-i vukûf eyleyemezsiñ bu maḥalli
Hem şöḫbetin oldukça senin cins-i arâzil

Bir müşkülü yok gibi turup ğarralanursiñ
Oldu nice biñ mes’elede câhil ü ğâfil

Kaṭl eyledi ma’nâda seni kibr u ğurûruñ
Kendi şan’atıñ oldu saña semm ü helâhil

Bu neş’ede sen itmez iseñ nefsinî taḥlîş
Hüsrân-ı mübîni iderim ben saña taḥşîş

- 45 Aşḫâbınıñ on dânesine şâh şefâ’at
Hüküm eyledi cennetle idüp maḥz-ı beşâret

Bâķîsine hüküm itmedi aşḫâb-ı güzîniñ
Hem onlara göstermedi yüz işbu sa’âdet

Äyâ ne idi anlarıñ â’mâli ki oldu
Kendilere engüşt risâletle işâret

Tebi’iyyet aḥkâm o emrle nevâhî
Aķsâm-ı ‘ibâdât gerek zühd ü riyâzet

Aşḫâbıñ olur ba’zısı anlarla müsâvi
Zâ’id dimege şimdi bu vâdîde ne ḥâcet

50 Mānend iken anlarla itā‘atde sebep ne
Tenhā ola on ādeme bugüne ‘ināyet

Ey nūr-ı başār ile bu ma‘nāyı taşavvur
Bu mes’elede var gibi bir ince nezāket

Ṭālibleri bu nükteniñ itmekde tekāpū
‘Āşıkları bu mes’eleniñ bî ḥadd u nihāyet

Muzṭarr oluben vaz‘-ı kadem eyledim āḥîr
Ben daḥı idüp anlara bu yolda refākat

Ḥizmetle mi himmetle mi her neyle olursa
Taşḥîḥ iderim kalmaya ta anda şeḳāmet

55 İhmāl ile ḥāşıl mı olur naḳd-i ma‘ārif
Keslān ile şoḥbet idemez nev‘-i ‘avārif

Ey zāhid-i felfus bizi bî fer mi şanursiñ
Kendiñ gibi ehl-i hüneri ḥar mı şanursiñ

‘İfrib gibi itseñ daḥı dūnbālîni ser-tîz
Sen kendiñi ādem yuṭar ejder mi şanursiñ

Evzā‘ı şālāḥ ile kı lup cismiñi pūr-zîn
Cennetle mü’eyyid mi mübeşşir mi şanursiñ

Ḥar-ı mihre derd-i dānişini eyleme izḥār
Pazār-ı hünerde anı cevher mi şanursiñ

60 Rindānıla cenk itmege meydān-ı suḥende
Evḥām u ḥayālātıñı ‘asker mi şanursiñ

Çan yutdurur erbâb-ı dile çarh-ı sitem ger
Yohsa sen anı bâde-i aḥmer mi şanursın

Etrâ-yı edânı seni tefrîḥ ider ammâ
‘Ârifleri ter ‘amınca mükedder mi şanursın

Baḳmazsa nola dergeh ile ḥaydar-ı ma‘nâ
Sen dâ‘ireni ḳal’e-i ḥayber mi şanursın

‘Avratlara mevḳûf ola çün farṭ-i neşâṭın
‘Âlemde ‘aceb sende seni er mi şanursın

65 Â‘mâliṇi za‘maḳda idüp ḥayra izâfe
Alayıṣ-i rindânı meger şer mi şanursın

Ta‘zîz-i şedîd eylemek erbâb-ı zünûna
Ma‘nâda ‘ilâc itmek olur ehl-i cünûna

Aşḥâb-ı nifâḳın cesed ü cânına la‘net
Sâlûsların dînine îmânına la‘net

Bî-bihre iken kibr u ḡurur itmege ṭâlib
Nâdânların şânına ‘ünvânına la‘net

Bir ḥabbeye biṇ minnet ider virse de farazâ
Mümsiklerin ikrâmına iḥsânına la‘net

70 Ağyâre niyâz ‘âşıḳa naz itmege başlar
Dehriṇ ḡüzelim zümre-i ḥubânına la‘net

‘Ayine-i ‘irfâna cilâ virmeye her giz
Ol ḡüne miṇ sekrine sekrânına la‘net

Kārî yüze gülmek durur erbāb-ı nifākıñ
Billāhi anuñ dîde-i giryānına la‘net

Tācir ki ticāretle ider cānına izrār
Kesb eylesede sūdına hüsranına la‘net

İdrāk idemez şüret-i taḥḳîki muḳallid
Ol kimselerin pertev-i ezhānına la‘net

75 İmlāke olup ğarra u mihmānı kılar redd
Mağrūrlarıñ der ki la‘net

Dünyāya u uqbāya yarar cünbüşi yoḳdur
Tenbellerin idrākına iz‘ānına la‘net

Pek dinle ḳabul eyle şaḥîḥ oldu kelāmım
Güş itme rekāketle faşîḥ oldu kelimim

Gördüm ki ‘avāmıñ eşer-i sūdı zararadır
Her işlerinin ‘āḳibeti ḥabt ü ḥatırdır

Her demleri biñ ḥîle ile oldu diger gün
Gıtdikleri yol rehğüzer-i nār-ı sakardır

80 ‘Ādetlerinin nāmıdır aḳsām-ı ‘ibādet
Niyetleri kāfırlere nisbetle beterdır

Ālāt-ı ta‘ayyuş idünüb ṭā ‘at u şermi
İmānla islāmları maḥż-ı siperdir

Terk eyledim ol fırḳanıñ aḥlākını zirā
Hem kendilere hem bize ol ḥāl kederdir

Güş-ı dile hâtifden idüp işbu maķāle
Tā‘etde ḥalāvet didiler ehl-i hünerdir

Gel gör ki ḥalāvet didigün tāb-ı hüviyyet
Āteşgede-i aşqdan bir pāre şererdir

85 ‘Aşq oldu ‘ibādāta metānet viren el-ḥaķķ
‘Aşq olmasa ā‘māllah ef‘āl-i hederdir

Pihnā-yı muḥabbetdedir lezzet küllî
‘Aşq ehline bir sofrā-i pür-şehd ü şekerdir

Her şey’i feda eyleyüben ‘aşqa yöneldim
Bildim bu sefer cānıma ferḥunde seferdir

Tesbîḥ ider ‘aşq ile mezārımda giyāhım
Her ḥâlde ‘aşq oldu benim püşt-penāhım

Men bir güzele üftādeyim ammā
Serkeşlik ider bende-i şermindeye ḥālā

90 Her-çend niyāz eylesem ol şūḥ cihāna
Raḥm eyle nigāḥ eylemez efgānıma ḳaṭ‘ā

Şayd olmadı ol dāne-i emvallāḥ gitdi
Mümkün degil itmek anı iḥsānla ağra

Āyā nice olur ḥāl-i perîşānımız ol büt
Rām olmaz ise vāḥ bize āḥ dirîḡa

Ey dilber-i gül-çehre gülzār-ı melāḥat
Ḳılma beni bülbul gibi aşufte u şeydā

Bir ‘āşık-ı kimyā bigim ‘ālemde kerem kı
 Redd itme beni eyleyüben cümleye rüsvā

95 Sen şanma ki nevmîd olam azarla senden
 Vallahi seniñ ‘aşkıñı terk eylemem aşlā

‘Uhdemde degil kaṭ‘u dād eylemek āḥir
 Günden güne hiddet bulayordumsa ğavğa

Allahı severseñ daḥi ne dine ṭaparsıñ
 Bir kere nigāh eyle benim ḥālīm cānā

Firdevs-i visāl olmuş iken matma‘-ı çeşmim
 Gel kıılma beni dūzaḥ-ı hicrān ki ilḳā

Ḥūn oldu benim eşk-i terim kanı mürüvvet
 Öz başıñ içün böyle midir şart-ı muḥabbet

100 Zihnî ne belā başımın vaz‘-ı edānı
 Ḥālince dırāz itmede her biri zebānı

Kimden ne alup ḳaḡısına eylediñ izrār
 Ḥalkıñ bizi zem itmedir pîr u civānı

Me’luf ‘ayub olmuş iken kendileri hep
 Ehl-i diliñ āyā ne ola nāse ziyānı

Ba‘zıları deyyūsdur ba‘zısı me’būn
 Ba‘zısı muḥanneslik ile tıydu cihānı

Kendileri ifsād ile izlāl ile meşğul
 Faşl itmededir yine filan bin filanı

105 Evlādına dostluqları yoḡ ehl-i hevādır
Bend eylediler dāmen-i tezvîre meyānı

Şoḡbetleri siḡriyye ü hezel ile mülevves
Tekdîr ider ülfetleri hem rûḡ-ı revānı

Güş itmek ise anlarıñ evşāfını ḡaşdın
Müsliḡde. temāşā ide gör ḡāl-i sekānı

Allaha ba‘îd anlar ile ülfet idenler
Anlardan ırāḡ olmaḡa boldum amānı

Şıḡlet götürür ḡāṭıra şoḡbetleri hergiz
Dünyā tama‘ ile iderek āḡ u fiḡānı

110 ‘Avret-i münş ile ārāyişin itme refāḡāt
Pāk olmuş iken cismiñi sen ḡılma cināyet

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölüm, araştırmada sonuca ulaşmak için izlenen yolu, araştırma sürecini ve kullanılan materyalleri içermektedir.

3.1. MATERYAL

Keşanlı Zihni Divanı, Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi 2638'de kayıtlıdır. Divanda Zihni'nin 321 şiirinin yanı sıra divanının baş kısmındaki dibacesi vardır. Türkçe, Farsça ve Arapça şiirlerin bulunduğu divan rik'a yazıyla istinsah edilmiştir.

Zihni'nin hayatı ve edebi şahsiyeti araştırılırken 18. yüzyıla ait tezkirelerden Şefkat, Arif Hikmet, Sicil-i Osmani ve Tuhfe-i Naili'den yararlanıldı. Metnin transkripi esnasında Eski Türkçe, Osmanlıca, Arapça ve Farsça sözlükler kullanıldı. Araştırma verilerinin toplanmasında Literatür Taraması tekniği kullanılmıştır. Tezkireler, süreli yayınlar, kitaplar ve diğer yazılı materyaller literatür taraması için elden geçirilmiştir.

3.2. YÖNTEM

Divan çalışmaları uygulamalı çalışmalardır. Araştırmamız 18. yüzyıl Divan şairi Keşanlı Zihni Divanı'nın Latin harflerine transkripsiyonu, şairin hayatı ve edebi kişiliği hakkındadır. Araştırma esnasında öncelikle metnin transkripsiyon alfabesine çevrilmesi tamamlanmaya çalışılmıştır. Okunamayan bölümler tez danışmanının da katkısıyla okunmuştur. Bu okuma esnasında bütün beyitlerin vezinleri kontrol edilerek metnin tam ve doğru bir şekilde okunması sağlanmıştır. Şairin hayatı hakkında bilgiler derlenirken şairin adının bulunduğu bütün tezkireler taranarak şairin hayatı ile ilgili en küçük hususlar bile değerlendirilmiştir. Zihni'nin edebi kişiliği hakkında yazılanlar şiirinden alıntılar yapılarak anlatılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde Keşanlı Zihni Divanı ile ilgili sonuçların değerlendirilmesi, elde edilen bulguların 18. yüzyıla ait diğer çalışmalarla karşılaştırılması bu bölümde yapılacaktır.

4.1.BULGULAR VE TARTIŞMA

Zihni, 13. yüzyıldan itibaren ilk eserlerini vermeye başlayan, olgunluk devresine ait eserleri 16.yüzyılda veren ve 18. yüzyılda yetiştirdiği Nedim ve Şeyh Galip gibi yetenekli şairlerle aynı dönemde yaşamıştır. Devrin tezkirelerinde hakkında kısa bilgiler bulunan şair, şiirlerinde genellikle Arapça ve Farsça kelime ve terkipleri fazlaca kullanmıştır.Şiirlerinde aruzu kusursuz kullanan şair, dil ve üslup olarak 18. yüzyılın sadeleşmeye başlayan dilinden uzaktır. 18. yüzyıl divan şairlerinde görülen sarf, nahiv, usul, belagat ve muskiye dair kelimeleri kullanma özelliği Zihni'nin şiirinde de rastlanır.¹² Arapça ve Farsça sözcüklerin aşırıya kaçmadığı çok az beyitte ise şair, 18. yüzyıl divan şiirinin umumi gidişine yaklaşır.

¹² Muhsin Macit vd. (2002). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. 1.Baskı, Grafiker Yayınları , Ankara, s. 141.

SONUÇ

Divan edebiyatının devrin sosyal ve siyasi şartları gereği değişmeye başladığı 18. yüzyıl, şair sayısı bakımından en zengin dönemini yaşar. şair sayısının bu kadar fazla olması beraberinde iyi şairlerin sayısının fazla olmasını getirmemiştir. Hatta (Macit vd., 2002)'e göre bu şairlerden nazımlıktan şairliğe çıkanların sayısı fazla değildir. Bu yüzyılda yaşayan Nedim ve şeyh Galip'i ön plana çıkaran ise onların kişisel yetenekleridir. Bu şairlerin kullandığı dil ve malzeme aynı olmakla birlikte, bu malzemeyi bir araya getiriş biçimleri onları diğer şairlerden farklı kılar. Zihni Divanı, bu açıdan incelendiğinde orijinal söyleyişlere rastlanmaz. Kendi üslubunu oluşturamayan Zihni, orijinal mazmunlar ortaya koyamamıştır. Divan şiirinin bu yüzyıla kadar tekrarlanan mazmunlarını kullanmakla yetinmiştir. Kendini göstermek isteyen şair ya moda söyleyişlere yönelmiş ya da terkiplerle dolu bir dil kullanmıştır. Arapça ve Farsça terkiplerin bol olduğu Zihni'nin şiiri; kendine özgü üslubu olmayan orijinal söyleyişlerin bulunmadığı bir şiirdir.

KAYNAKLAR

- Arif H. (1837). *Tezkire* , Millet Ktp. Ali Emirî, tarih, nr: 789, s. 227.
- Akün, Ö.F. (1994). *Divan Edebiyatı* , İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, c.9, İstanbul, ss. 389-430.
- Canım, R. (1995).*Başlangıçtan Günümüze Edirne Şairleri*. Ankara, Akçağ Yayınları Ankara, s. 330.
- İsen, M., Kılıç F., Aksoyak, İ.H., ve Eydurana, A. (2002). *Şair Tezkireleri*. Grafiker Yayınları, Ankara, ss. 117-181.
- Macit, M. (2001). *Erzurumlu Zihni Divanı*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, ss.1-20.
- Macit, M., İsen M., Horata, O., Kılıç, F. ve Aksoyak, İ.H. (2002). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. 1.Baskı, Grafiker Yayınları , Ankara, ss. 136-147.
- Mazıoğlu, H., *Türk Edebiyatı, Eski*. Türk Ansiklopedisi, c.32, ss. 80-134.
- Mengi, M.,(1994). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Akçağ Yayınları, Ankara, ss. 203-224.
- Silahdârzâde, M.E., (1790). *Tezkire-i Şuara*. İstanbul Üniv Ktp., nr: Ty.2557.
- Süreyya, M. (1996).*Sicil-i Osmani*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları,cilt 2, İstanbul, s. 244.
- Şefkat, S. A. (1814). *Tezkiretü's-Şuara*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. No. 3916, s. 55.
- Tuman, M. N. (2001).*Tuhfê-i Naili*. Haz. Kurnaz, C., Tatçı, M., Bizim Büro Yayınları, cilt I, İstanbul, s. 294.
- Ünver, İ. (1993). Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Türkoloji Dergisi*, c.XI, ss. 51-89.

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Akpınar 1975 yılında Gaziantep’te doğdu. Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 1999 yılından mezun oldu. 2003- 2004 öğretim yılında Gaziantep Üniversitesi SBE Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 1999 yılından beri Gaziantep ili Şahinbey ilçesi Cumhuriyet İlköğretim Okulunda Türkçe öğretmeni olarak çalışmaktadır.

VİTAE

Mehmet Akpınar was born in Gaziantep in 1976. He graduated from Erciyes University, faculty of arts and sciences, Turkish Language and Literature in 1999. At 2003-2004 academic year he had a right to make High Licence in Gaziantep University Graduate school of social sciences Turkish Language and Literature department. Since 1999 he has worked at Cumhuriyet elementary school in Şahinbey, Gaziantep.